

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Б. М. Орловський

КРИМІНОЛОГІЯ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

ОДЕСА
ОНУ
2020

УДК 343.91/97(076)

K83

Автор:

Орловський Богдан Михайлович, доктор юридичних наук, доцент кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики

Рецензенти:

Є. Л. Стрельцов, д.ю.н., професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія»;

О. О. Житний, д.ю.н., професор, завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

О. А. Чуваков, д.ю.н., професор, завідувач кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рекомендовано до друку

науково-методичною радою ОНУ імені І. І. Мечникова.

Протокол № 4 від 18 червня 2020 р.

Орловський Б. М.

K83 Кримінологія : навч.-метод. посіб. для студентів денного (заочного) відділення економіко-правового ф-ту першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» / Б. М. Орловський. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2020. – 150 с.

ISBN 978-617-689-377-6

Навчально-методичний посібник містить викладення основних тематичних положень в межах загальної та особливої частини курсу «Кримінологія», теоретичний матеріал та практичні завдання, що необхідні для вивчення цього курсу.

Орієнтований на здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти спеціальності «Право», а також буде корисним для аспірантів, викладачів юридичних факультетів, науковців, практичних працівників, усіх, кого цікавлять питання навчальної дисципліни «Кримінологія».

УДК 343.91/97(076)

ISBN 978-617-689-377-6

© Орловський Б. М., 2020

© Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2020

ЗМІСТ

1. Вступ	4
2. Програма навчальної дисципліни «Кримінологі»	13
4. Зміст лекцій, питання до обговорення на практичних заняттях, завдання для роботи студентів та методичні вказівки	18
4.1. Змістовий модуль I. Кримінологія. Загальна частина	18
4.2. Контрольні питання до змістового модуля I	46
4.3. Змістовий модуль II. Кримінологія. Особлива частина	47
4.4. Контрольні питання до змістового модуля II	89
5. Тестові завдання для підсумкового контролю з навчальної дисципліни «Кримінологія»	91
6. Загальний перелік обов'язкових задач з навчальної дисципліни «Кримінологія»	105
7. Питання до підсумкового контролю з навчальної дисципліни «Кримінологія»	131
8. Список рекомендованих джерел	135

ВСТУП

Кримінологія є загальнотеоретичною комплексною наукою про злочинність, що вивчає її сутність, історичні форми прояву, детермінанти, стан, структуру, динаміку, засоби протидії тощо. У зв'язку з цим кримінологія як наука та навчальна дисципліна перебуває у постійному розвитку, розширюється коло суспільних відносин, що становлять її предмет. Варто зазначити, що кримінологічні знання використовуються в усіх науках кримінально-правового циклу (кримінальному праві, кримінальному процесі, криміналістиці), з якими кримінологія має комплексний взаємозв'язок. Також кримінологічні знання використовуються й у процесі законотворчої діяльності держави (в тому числі під час розробки законопроектів щодо криміналізації чи декриміналізації певного роду діянь), при формуванні державних і муніципальних програм протидії злочинам й загалом обумовлюють формування тих чи інших напрямків кримінально-правової політики держави. Адже зростання/спадання темпів злочинності, зміна її структури, динаміки, географії та інших показників тягнуть за собою дзеркальні видозміни у напрямках кримінально-правової боротьби держави із злочинністю чи її окремими проявами або різновидами.

Тому, у рамках сьогодення предмет кримінології охоплює досить широку сферу суспільних відносин, пов'язаних не лише з описанням злочинності та процесу скоєння різних складів злочинів, а й вивчення варіантів передкримінальної й посткримінальної поведінки особи, віктимологічних аспектів, що забезпечили розвиток відповідного різновиду злочинності, а також наслідків у вигляді заподіяної шкоди, що виникли після скоєння певного виду злочинів для суспільства. Відповідно, відбувається й вдосконалення та розширення сучасних методів кримінологічних досліджень та понятійного апарату цієї науки з урахуванням зміни структури злочинності, появи нових форм і способів скоєння злочинів, процесу декриміналізації певних протиправних діянь, а також розвитку свідомості злочинця у економічному та екологічному напрямках.

Вивчення кримінології – це важлива складова професійної підготовки, в першу чергу висококваліфікованих правознавців (юристів), а також й педагогів, психологів, соціологів та інших фахівців. Без

кримінологічних знань на сьогоднішній день не можуть обійтися працівники будь-яких правоохоронних органів, а без уміння оперувати сучасними кримінологічними знаннями неможливо розробляти і здійснювати адекватні заходи протидії злочинності, яка охоплює усі сфери суспільного життя.

Варто зазначити, що працівники правоохоронних органів, які перебувають на передньому краю боротьби та протидії злочинцям, повинні вміти збирати, аналізувати й узагальнювати інформацію про рівень, структуру, динаміку, детермінанти злочинності, що допоможе їм ефективно виконувати свої службові обов'язки. Також вони повинні знати сучасні форми та способи скоєння різних складів злочинів, розумітися у моделях передкримінальної та посткримінальної поведінки злочинця, правильно визначати мотивацію особи до скоєння відповідних злочинів. При цьому, вивчення працівниками правоохоронних органів детермінантів (причин і умов) скоєння тих чи інших видів злочинів (насильницьких, корисливих, економічних, екологічних тощо) допоможе їм ефективно формувати набір засобів протидії таким злочинам, що має бути спрямований на нейтралізацію та блокування самого процесу їх зародження.

Все вищевикладене обумовлює важливість та необхідність вивчення навчальної дисципліни «Кримінологія», яка розроблена та складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів напряму «Правознавство» й має на меті сприяння систематичному та глибокому вивченню студентами, практичними працівниками теоретичного і практичного матеріалу.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Кримінології» є положення відповідно до структури курсу, що складається із двох частин – загальної та особливої.

В загальній частині розкриваються та вивчаються: поняття, предмет, методологія та структура кримінології; злочинність, її основні характеристики (стан, структура, динаміка, географія тощо) та види; особа злочинця та особа потерпілого (жертви) як об'єкти кримінологічного дослідження; причини та умови (детермінанти) злочинності, обставини, що їм сприяють; методи та форми попередження і профілактики злочинів та інші загальнотеоретичні положення.

В особливій частині вивчаються окремі види злочинності: насильницька злочинність, організована злочинність, економічна та корупційна злочинність, наркозлочинність, організована злочинність, пенітенціарна злочинність, екологічна злочинність, а також особливості їх суб'єктного складу, причини та умови виникнення, методи та форми попередження і профілактики.

До кожної із визначених у цих частинах тем додаються практичні завдання, в яких пропонується застосувати отримані теоретичні знання у межах конкретних практичних ситуацій.

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни «Кримінологія» перетинаються із наступними навчальними дисциплінами: «Кримінальне право», «Кримінально-виконавче право», «Кримінально-процесуальне право», «Криміналістика», «Соціологія», «Психологія».

Метою викладення навчальної дисципліни «Кримінологія» є надання студентам цілісної уяви про структуру злочинності та її сучасні прояви, надання можливості поглибленого вивчення окремих різновидів злочинності, причин та умов їх виникнення, методів і форм їх ефективного попередження та профілактики, та у загальному плані – професійна підготовка до успішної практичної та наукової діяльності висококваліфікованих фахівців-правознавців. Вивчення даного курсу спрямоване на формування у студентів власного уявлення про історичні передумови становлення та розвитку кримінології як науки та навчальної дисципліни, про перелік задач та значення сучасної кримінологічної науки, її методологічну основу, а також про злочинність як динамічне соціальне явище, мотивацію девіантної поведінки та детермінацію окремих злочинів, прогнозування протидії ним.

Відповідно, **основними завданнями** вивчення дисципліни «Кримінологія» є:

- формування у студентів власного уявлення про історичні передумови становлення та розвитку кримінології, задачі та значення сучасної кримінологічної науки, її методологічну основу;
- ознайомлення студентів із предметом, системою, об'єктами та методами кримінології, методологією кримінологічних досліджень;

- ознайомлення студентів із загальними характеристиками, елементами і закономірностями злочинності як динамічного соціального явища;

- формування розуміння підстав щодо виокремлення окремих різновидів злочинності, детермінант їх вчинення;

- ознайомлення студентів із законодавством щодо попередження і профілактики злочинності та окремих її різновидів;

- сприяння розвитку у студентів самостійності правового мислення;

- засвоєння студентами кримінологічної лексики і термінології;

- формування правової культури студентів.

Нормативна дисципліна «Кримінологія» вивчається студентами четвертого курсу спеціальності 081 «Право» економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова у сьомому семестрі. Планом навчального процесу для вивчення курсу цієї дисципліни відведено 2,5 кредитів (75 годин навчальних занять). З них на лекції передбачено – 22 години (6 годин – заочна форма), на практичні та семінарські заняття – 14 годин (2 години – заочна форма), на самостійну роботу – 39 годин (67 годин – заочна форма). Формою контролю є залік. Дисципліна вивчається з застосуванням кредитно-модульної системи (КМС) і складається з двох змістовних модулів. Перший змістовий модуль складають теми 1-5, другий – теми 6-11.

Даний курс викладається шляхом поєднання аудиторних занять із самостійною роботою. Лекційні, семінарські, практичні заняття належать до аудиторних занять. До заліку допускаються студенти, що відпрацювали всі пропущені заняття, виправили незадовільні оцінки, отримані на семінарських заняттях, набрали мінімальну кількість балів і успішно здали змістові модулі.

Одним з обов'язкових елементів навчального плану для студентів є підготовка до семінарських та практичних занять. Для цього студентам необхідно, керуючись записами, зробленими під час лекції, а також методичними вказівками до кожної теми, опрацювати та ознайомитися з рекомендованою навчальною, навчально-методичною літературою, нормативно-правовими актами з кожної теми, засвоїти їх основні положення. Виконання завдань по темах курсу є обов'язковою умовою підготовки до практичних занять. Самостійна підготовка передбачає написання рефератів, доповідей та повідомлень, аналіз нормативних актів

і літературних джерел, огляд бібліографії, виконання практичних завдань, вирішення задач тощо.

Для розв'язання завдань необхідно завести окремий зошит, при необхідності записати тези відповідей на питання практичних занять. Розв'язання завдань має бути чітким, повним, обов'язкова присутність посилання на статті нормативних актів з позначкою, коли і ким він був виданий; має бути особисте тлумачення проблеми на підставі чинного законодавства.

Студентам необхідно постійно проводити моніторинг нових нормативно-правових актів, що приймаються Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України.

Запорукою успішного вивчення дисципліни буде систематична перевірка ступеня засвоєння теорії кримінології, яка може відбуватися у формі опитування, співбесіди, тестування, написання контрольних робіт, вирішення конкретних завдань.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

а) загальних

ЗК-1. Здатність до абстрактного, логічного та критичного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК-2. Здатність застосовувати знання в професійній діяльності у стандартних та окремих нестандартних ситуаціях.

ЗК-3. Уміння планувати і організовувати свою професійну діяльність.

ЗК-5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово, добре володіти правничою термінологією.

ЗК-7. Навички збору і аналізу інформації з національних і міжнародних джерел, оцінка її достовірності, використання сучасних інформаційних технологій і баз даних.

ЗК-8. Здатність проведення досліджень, уміння грамотно і точно формулювати та висловлювати свої позиції, належним чином їх обґрунтовувати, брати участь в аргументованій професійній дискусії.

ЗК-9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК-10. Здатність бути критичним і самокритичним, визнавати та виправляти власні помилки.

б) фахових загальних

СК-3. Знання стандартів правничої професії.

СК-4. Знання міжнародних стандартів прав людини.

СК-8. Знання засад і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів таких фундаментальних галузей права, як конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінально-процесуальне право.

СК-9. Навички реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

СК-10. Уміння застосувати знання у практичній діяльності при моделюванні правових ситуацій.

СК-11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК-12. Здатність аналізувати правові проблеми та формувати правові позиції.

СК-13. Здатність застосовувати юридичну аргументацію.

СК-14. Здатність виявляти проблеми правового регулювання і пропонувати способи їх вирішення, включаючи подолання юридичної невизначеності.

СК-16. Навички консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

СК-18. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.

в) спеціальних фахових

1. Знання предмету, методу, джерел та структури кримінології, методології кримінологічного дослідження.
2. Здатність розкривати види та основні показники злочинності, тенденції і фактори її розвитку в Україні.
3. Уміння розрізняти причини та умови злочинності; навички правильно проводити їх класифікацію.
4. Знання кримінологічних вчень про особу злочинця та жертву злочину, вміння формулювати їх основні кримінологічні ознаки.
5. Здатність розрізняти між собою причини та умови злочинності і обставини, що сприяють вчиненню злочину.

6. Знання завдань і функцій, методів та форм попередження і профілактики злочинів, нормативної бази із цього питання.
7. Уміння встановлювати причини та умови, заходи попередження і профілактики щодо конкретних різновидів злочинності.
8. Знання основних теоретичних і нормативних елементів конкретних різновидів злочинності.
9. Здатність вірно визначати систему державних органів із попередження та профілактики злочинності.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- поняття, предмет, методологію та структуру кримінології як навчальної дисципліни та науки;
- злочинність, вчення про неї, її основні характеристики та види;
- кримінологічне вчення про особу злочинця та особу потерпілого (жертви), їх ознаки;
- причини та умови (детермінанти) злочинності, обставини, що їм сприяють;
- методи та форми попередження і профілактики окремих різновидів злочинності;

вміти:

- визначати поняття, предмет, методологію та структуру кримінології як навчальної дисципліни та науки;
- охарактеризувати основні показники злочинності (стан, рівень, структуру);
- викласти кримінологічну характеристику особи злочинця та жертви злочину;
- аналізувати заходи попередження і профілактики окремих різновидів злочинів;
- здійснювати кримінологічний аналіз кримінально-правових норм.

Для **системи контролю знань** навчальна дисципліна «Кримінологія» викладається за кредитно-модульною системою організації навчального

процесу (КМСОНП). Дана система запроваджується з метою удосконалення системи контролю якості знань студентів, сприяння формуванню системних та систематичних знань, стабільної самостійної роботи впродовж семестру, підвищення об'єктивності оцінювання знань та адаптації до вимог, визначених Європейською системою залікових кредитів (ECTS).

Оцінювання знань студентів повинно сприяти реалізації низки завдань, зокрема:

- підвищення мотивації студентів до системного навчання впродовж семестру та навчального року, переорієнтація їх цілей з отримання позитивної оцінки на формування системних, стійких знань, умінь та навичок;

- відповідність переліку, форм, та змісту контрольних заходів вимогам КМСОНП;

- відкритість контролю, яка базується на ознайомленні студентів на початку вивчення дисципліни переліком, формами та змістом контрольних завдань, критеріями та порядком їх оцінювання;

- подолання елементів суб'єктивізму при оцінюванні знань, що забезпечується виконанням індивідуальних завдань із застосуванням модульної системи оцінювання, іспиту;

- розширення можливостей для всебічного розкриття здібностей студентів, розвитку їх творчого мислення, та підвищення ефективності навчального процесу.

Ця дисципліна вивчається протягом одного семестру та складається з двох змістових модулів (ЗМ). По завершенню курсу студенти складають залік. На залік виносяться вузлові питання, типові і комплексні завдання, що потребують творчої відповіді та вміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх при вирішенні практичних завдань.

Оцінювання знань студентів здійснюється шляхом виконання індивідуальних завдань, які включають *поточний (модульний ЗМ1, ЗМ2), підсумковий (КІМ) та семестровий (СК) контроль*.

Результати контрольних завдань оцінюються за 100-бальною системою.

За результатами оцінювання змістового модуля студентам виставляються бали.

Максимальна кількість балів, що може набрати студент у п'ятому семестрі за один ЗМ дорівнює 30-ти балам. За два змістовних модулі студент може одержати максимум 60 балів (по 30 балів за кожний ЗМ), які додаються до наступних максимально можливих 40 балів (до 20 балів за кожну вірну відповідь усного завдання), що одержуються ним за комплексний підсумковий модуль (КПМ).

Під час викладання матеріалу лекцій лектор може здійснювати контрольні опитування студентів. Максимальна оцінка, яку студент може отримати за ці опитування складає 20 балів, які є складовими КПМ.

Орієнтовні форми поточного контролю (ПМК) знань на семінарських заняттях та їх оцінка:

- доповідь (виступ на задану тему) – до 5 балів;
- доповнення доповіді – до 3 балів;
- експрес опитування – до 3 балів;
- самостійна робота – до 4 балів;
- вирішення задач – до 4 балів;
- тестування (з набору суджень вибрати вірні) – до 3 балів;
- доповідь, реферат (змістова письмова робота на задану тему з аналізом літератури та висновками) – до 5 балів;
- участь у дискусії – до 2 балів.

У випадку відсутності студента на лекції або семінарському занятті він зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття через усне опитування у позааудиторний час (час консультацій викладача) або відпрацювати пропущене заняття шляхом написання реферату на тему, задану викладачем (але не більше половини від загальної кількості лекцій та семінарських занять). Невідпрацьовані заняття вважаються незданими і за них не нараховується оцінка у балах. За 10 днів до початку екзаменаційної зимньої сесії викладач припиняє приймати відпрацювання.

Таким чином, за цю дисципліну студентом може бути отримано максимально 100 балів. У підсумку, оцінені за 100-бальною системою, знання студента відображаються у заліковій книжці.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КРИМІНОЛОГІЯ»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

КРИМІНОЛОГІЯ. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Тема 1. Поняття, історія, методологічні основи та предмет кримінології

1. Поняття, об'єкт і предмет кримінології, її система.
2. Завдання та функції кримінології. Її місце в системі кримінально-правових наук.
3. Становлення та розвиток кримінології як науки. Кримінологічні школи (класична, неокласична, позитивістська, сучасна).
4. Історія кримінології в Україні та країнах СНД.
5. Загальнонаукові та спеціальні методи кримінологічного дослідження.
6. Види та етапи кримінологічних досліджень.
7. Джерела кримінології та їх система.

Тема 2. Злочинність, її різновиди та основні характеристики

1. Злочинність як соціальне явище, її поняття та різновиди.
2. Кількісні та якісні показники злочинності. Рівень, коефіцієнт, динаміка, структура, географія та «ціна» злочинності.
3. Латентна злочинність, її поняття та фактори, що обумовлюють існування.
4. Рівні та види латентності. Шляхи виявлення латентної злочинності.
5. Географія злочинності в Україні та фонові явища.

Тема 3. Кримінологічне вчення про особу злочинця та жертву злочину

1. Поняття особи злочинця, його кримінологічні ознаки та характеристика.
2. Класифікація і типологія злочинців.

3. Поняття жертви злочину (потерпілого) та його кримінологічна характеристика.
4. Віктимологія як наука про жертву злочину, її основні категорії (віктимність, віктимна ситуація, ступінь віктимності та типи жертв).
5. Суїцид. Механізм суїцидальної поведінки.

Тема 4. Кримінологічна характеристика причин та умов злочинності

1. Поняття причин та умов злочинності, їх класифікація. Мотивація злочинця.
2. Теорія детермінації злочинності. Самодетермінація злочинності.
3. Економічні, політичні, соціальні, ідеологічні детермінанти та фактори злочинності.
4. Обставини, що сприяють злочинності, їх відмінність від детермінант злочинності.
5. Криміногенна ситуація та її різновиди.

Тема 5. Протидія злочинності. Запобігання і профілактика злочинності

1. Поняття запобігання і профілактики злочинів, їх завдання та принципи.
2. Класифікація профілактичних заходів загального та індивідуального спрямування.
3. Методи та форми попереджувальної (профілактичної) діяльності в Україні.
4. Система суб'єктів профілактики та запобігання злочинів в Україні.
5. Теорія соціального контролю над злочинністю Е. Дюркгейма. Соціальна норма.
6. Кримінологічне прогнозування та планування діяльності із запобігання злочинів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

КРИМІНОЛОГІЯ. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Тема 6. Насильницька злочинність

1. Поняття, рівень і структура насильницьких злочинів. Їх динаміка та латентність.
2. Кримінологічна характеристика вбивств та заподіяння тілесних ушкоджень.
3. Кримінологічна характеристика насильницького зазіхання на статеvu недоторканість.
4. Кримінологічна характеристика корисливо-насильницьких злочинів (грабежів, розбоїв, вимагання).
5. Кримінологічна характеристика особи насильницького злочинця. Види насильницьких злочинців.
6. Детермінанти насильницької злочинності.
7. Профілактика й запобігання насильницьких злочинів.

Тема 7. Кримінологічні аспекти наркозлочинності та проституції

1. Кримінологічна характеристика наркоманії та різновидів наркотичних засобів.
2. Детермінанти вживання наркотиків та кримінально-правові наслідки таких дій.
3. Наркобізнес, його види, етапи та стадії розвитку, заходи протидії.
4. Заходи протидії наркоманії та система державних органів у цій сфері.
5. Проституція як соціальне явище, її кримінологічна характеристика, різновиди та зв'язок із злочинністю.
6. Незаконний бізнес у сфері «торгівлі людьми»: кримінологічна та кримінально-правова характеристика.
7. Заходи протидії проституції та система державних органів протидії. Зарубіжний досвід легалізації проституції.

Тема 8. Економічна та корупційна злочинність

1. Поняття та структура економічної злочинності. Види економічних злочинів.
2. Кримінологічна характеристика осіб, що вчиняють економічні злочини, їх класифікація.
3. Детермінанти економічної злочинності.
4. Запобігання злочинам у сфері економіки. Склад державних органів, що займаються профілактикою та запобіганням економічних злочинів.
5. Поняття та система корупційних злочинів. Їх відмінність від економічних.
6. Кримінологічна характеристика особи корупціонера.
7. Детермінанти корупційної злочинності.
8. Засоби протидії корупційній злочинності, зарубіжний досвід із цього питання.

Тема 9. Організована злочинність. Участь неповнолітніх у злочинності

1. Поняття і кримінологічні критерії організованої злочинності, її основні напрямки здійснення.
2. Кримінально-правове регулювання участі у організованій злочинності за законодавством України.
3. Кримінологічна характеристика структури організованих злочинних груп.
4. Детермінанти та способи протидії організованої злочинності, система державних органів у цьому напрямку.
5. Відмивання «брудних грошей» злочинними організаціями та «конвертаційними центрами», їх транснаціональність.
6. Втягнення неповнолітніх у злочинність та у організовану злочинність. Злочини, що вчиняються неповнолітніми.
7. Особливості детермінації злочинної поведінки неповнолітніх.
8. Запобігання злочинності серед неповнолітніх: шляхи та способи.

Тема 10. Пенітенціарна злочинність

1. Поняття пенітенціарної злочинності та пенітенціарної кримінології, їх завдання.
2. Причини та умови пенітенціарної злочинності.
3. Кримінологічна характеристика й типи злочинців, що вчиняють злочини у місцях позбавлення волі.
4. Заходи запобігання і профілактики злочинів серед ув'язнених.
5. Організована злочинність та злочинні групи у місцях позбавлення волі, її види та прояви.
6. Боротьба з організованою та рецидивною злочинністю у місцях позбавлення волі.

Тема 11. Екологічна злочинність

1. Поняття і кримінологічна характеристика екологічних злочинів.
2. Кримінально-правове регулювання екологічних злочинів та їх різновиди за КК України.
3. Детермінанти екологічної злочинності.
4. Заходи профілактики і запобігання екологічної злочинності.
5. Сучасний екологічний стан України.

ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ, ПИТАННЯ ДО ОБГОВОРЕННЯ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

КРИМІНОЛОГІЯ. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Тема 1. Поняття, історія, методологічні основи та предмет кримінології

Студенту потрібно розуміти, що за своїм змістовним перекладом поняття «кримінологія» означає вчення про злочин (від латинського «сrimen» – злочин та грецького «logos» – вчення). З часом значення цього слова стало трактуватись більш широко і в теперішній момент воно розуміється як наука про злочинність. У зарубіжній літературі поряд із терміном «кримінологія» трапляються й інші терміни – «кримінальна соціологія», «кримінальна біологія», «соціологія злочинності», «кримінальна антропологія» тощо.

Отже загалом **кримінологію** можна розглядати як комплексну науку, яка досліджує сферу суспільних відносин, що виникають у зв'язку з існуванням злочинності (її сутність, історичні форми прояву, детермінанти, стан, структуру і динаміку, засоби протидії тощо).

Варто звернути увагу, що кримінологія є самостійною наукою, яка відрізняється від науки кримінального права за предметом і завданнями. Наприклад, якщо предметом кримінального права є окремий склад злочину, кримінальне покарання за нього, види злочинів тощо, то предметом кримінології – злочинність як соціальне явище, її причини і умови, особистість злочинця і жертви. Якщо завданням кримінального права є покарати винного за вчинений злочин, то кримінології – не допустити самого формування особи з антисуспільною спрямованістю поведінки.

Отже, **предмет** кримінології утворюють наступні чотири складові елементи: 1) злочинність як соціально-правове явище; 2) особа злочинця; 3) причини та умови (детермінанти) злочинності; 4) заходи протидії, попередження, профілактики злочинності.

Від предмету кримінології необхідно відмежовувати її **об'єкт** яким є безпосередньо *злочинність* та особливі форми реакції на неї. Розмежування предмету і об'єкту є важливим теоретико-пізнавальним питанням у методології комплексних досліджень, оскільки «предмет» завжди обумовлюється «об'єктом» і є його стороною, зафіксованою у певній формі.

За своєю **системою** кримінологія поділяється на загальну та особливу частини. В загальній частині розкриваються та вивчаються: поняття, предмет, методологія та структура кримінології; злочинність, її основні характеристики та види; особа злочинця та особа потерпілого (жертви) як об'єкти кримінологічного дослідження; причини та умови (детермінанти) злочинності, обставини, що їм сприяють; методи та форми попередження і профілактики злочинів.

В особливій частині вивчаються окремі види злочинності: насильницька злочинність, організована злочинність, економічна та корупційна злочинність, наркозлочинність, злочинність жінок та неповнолітніх тощо, а також особливості їх суб'єктного складу, причини та умови виникнення, методи та форми протидії, попередження і профілактики.

У процесі вивчення теми студенту потрібно виділити основні **завдання кримінології**, якими є:

- 1) здобуття достовірних знань про те, що становить її предмет;
- 2) виявлення та аналіз факторів (чинників), які обумовлюють злочинність;
- 3) встановлення процесу формування особи злочинця та жертв злочинів;
- 4) розробка засобів протидії злочинності та запобігання і профілактики злочинної поведінки з боку окремих осіб.

Із таких завдань випливають наступні **функції кримінології**:

- 1) описова – пов'язана з тим, що кримінологія виявляє і описує певні факти соціальної дійсності, пов'язані зі сферою злочинності, окреслює їх властивості й ознаки;
- 2) пояснювальна – полягає в тому, що кримінологія надає наукове пояснення суті досліджуваних кримінологічних об'єктів на основі емпіричних даних і теоретичних положень;

3) прогностична – кримінологія прогнозує майбутній стан певних значущих процесів та явищ у сфері злочинності при вивченні тенденцій їх розвитку;

4) практично-перетворювальна – кримінологія спрямована на перетворення отриманих кримінологічних знань у конкретні форми реалізації в правозастосовній (практичній) сфері діяльності суб'єктів протидії і профілактики злочинів.

Розглядаючи питання про кримінологічне дослідження студенту необхідно звернути увагу на його окремі етапи, які включають: розробку програми і плану аналізу об'єкта, що вивчається; вибір емпіричних показників і робочих гіпотез дослідження; формування організаційно-технічного плану дослідження (аналітичний, експериментальний, розвідувальний), застосування відповідних методів дослідження, спрямованих на збір кримінологічної інформації; співставлення, аналіз та узагальнення отриманих результатів, формування конкретних висновків.

При вивченні джерел кримінології студенту необхідно звернути увагу на усю сукупність нормативно-правових актів (кодексів, законів, підзаконних актів тощо), що використовуються у кримінологічній сфері.

Питання для обговорення на практичному занятті:

1. Поняття, об'єкт і предмет кримінології, її система.
2. Завдання та функції кримінології. Її місце в системі кримінально-правових наук.
3. Становлення та розвиток кримінології як науки. Кримінологічні школи (класична, неокласична, позитивістська, сучасна).
4. Історія кримінології в Україні та країнах СНД.
5. Загальнонаукові та спеціальні методи кримінологічного дослідження.

Питання для вивчення на самостійній роботі:

6. Види та етапи кримінологічних досліджень.
7. Джерела кримінології та їх система.

Теми для підготовки рефератів:

1. Кримінологічні школи та їх наукові напрями.
2. Методологія кримінологічної науки.

Завдання до теми:

Завдання 1

Здійсніть у табличній формі шляхом порівняльного змістового аналізу розмежування між собою поняття, об'єкту і предмету у дисциплінах «Кримінологія» та «Кримінальне право». Розбийте таблицю на відповідні колонки й письмово викладіть результати аналізу.

Завдання 2

В результаті проведеного кримінологічного дослідження кількості кримінальних правопорушень (злочинів), що були вчинені на території Тернопільської області за відповідний рік було встановлено наступні показники: у січні було зареєстровано 250 таких кримінальних правопорушень (злочинів); у лютому їх кількість склала – 320; у березні – 180; у квітні – 220; у травні 240; у червні – 290. У скільки разів за темпами зростання виросла загальна кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень (злочинів) в середині року (на кінець червня) у порівнянні із його початком (кінцем першого місяця року)?

Завдання 3

Здійсніть кримінологічне дослідження розвитку організованої злочинності в Україні, темпів її зростання/спадання, форм її трансформації у період із початку проголошення незалежності по теперішній час.

Список рекомендованої літератури:

1. Бабаєв М. М. Криминология и уголовная политика / Юристъ – правовець. 2012. № 2. С. 7-19.
2. Бузало П. М., Денисов С. Ф., Кириченко О. В. Кримінологія: навч. пос. К.т: Центр учбової літератури, 2007. 192 с.
3. Горбань А. Сучасний стан кримінології як науки / Вища школа. 2012. № 8. С. 37-41.
4. Гумін О. М. Інтегративна функція кримінології в системі наук про людину / Митна справа. 2012. № 1 (ч. 2, кн. 2). С. 3-10.
5. Джу́жа О. М. Сучасний погляд на розвиток кримінології / Право України. 2003. № 2. С. 97-101.

6. Дрёмин В. Н. К вопросу о предмете институциональной криминологии: от криминальных практик к социальному институту / Митна справа. 2010. № 6. С. 68-73.
7. Дрёмин В. Н. Социальные функции криминологии: история и современность / Юридический вестник. 2007. № 4. С. 119-130.
8. Жалинский А. Э. Обновление криминологии / Право и политика. 2012. № 5. С. 828-835.
9. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007.
10. Зелінський А. Перспективи подальшого розвитку кримінології / Право України. 2001. № 2. С. 107-109.
11. Кримінологія (альбом схем): Боднар І. В., Царюк С. В. / ЧЮК ДДУПВП. Чернівці, 2008. 86 с.
12. Криминология: Учебник для вузов / Под общ. ред. д. ю. н. проф. А. И. Долговой. 2-е изд., перераб. и доп. М. : Издательство НОРМА, 2003.
13. Курило В. І., Михайлов О. Є., Яра О. С. Кримінологія: загальна частина. Курс лекцій. Навчальний посібник. К. : Кондор, 2006.
14. Курс кримінології: Загальна частина: Підручник: У 2 кн. / О. М. Джужа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін.; за заг. ред. О. М. Джужи. К. : Юрінком Інтер, 2001. 352 с.
15. Сердюк П. П. Проблема меж предмету кримінології у сучасній кримінологічній науці / Актуальные проблемы криминологии и криминальной психологии : сб. науч. ст., 2007. С. 297-304.
16. Старков О. В. Криминология: религиозная преступность / О. В. Старков, Л. Д. Башкатов; под общ. ред. О. В. Старкова. СПб. : Издательство «Юридический центр Пресс», 2004. 386 с.
17. Фролова О. Щодо реформування предмета кримінології / Право України. 2003. № 7. С. 122-123.
18. Шакур В. Онтологічний вимір у кримінології / Право України. 2010. № 7. С. 136-143.

Тема 2. Злочинність, її різновиди та основні характеристики

Під час підготовки до практичного заняття з вказаної теми, перш за все студенту слід звернути увагу на поняття злочинності та злочину. Потрібно розуміти, що злочинність за своєю суттю є достатньо широким поняттям і має певну сукупність ознак. **Злочинність** можна розглядати як негативне, масове, історично мінливе, що має кримінально-правовий характер, явище, яке складається з усієї сукупності злочинів, які вчиняються у суспільстві, з усіх осіб, які їх вчинили, та з усієї сукупності

суспільно-небезпечних наслідків, що виникли в результаті їх вчинення. Відповідно ознаками злочинності будуть зокрема виступати: масовість; історична мінливість; негативність (пов'язана із заподіянням шкоди суспільству); кримінально-правовий характер.

За своєю структурою злочинність є досить неоднорідним явищем, що визначає можливість її поділу на певні **види** за різними критеріями: 1) за характером – на корисливу, насильницьку тощо; 2) за кількістю – на первинну (що вчинена вперше) і рецидивну (повторну); 3) за віком – на дорослу та неповнолітню; 4) за статтю – на злочинність чоловіків і жінок.

Студентам необхідно відмежовувати між собою основні **кількісні** показники злочинності, до яких відносяться зокрема рівень, коефіцієнт й динаміка злочинності та **якісні** показники злочинності, до яких відноситься структура і характер злочинності.

Студенту варто надавати наступну характеристику таких показників, наприклад:

Рівень злочинності – це абсолютна кількість вчинених злочинів, скоєних на певній території за певний проміжок часу, а також злочинців. На нього може впливати криміналізація або декриміналізація певних діянь, стан органів реєстрації злочинності тощо.

Коефіцієнт злочинності – це відносний статистичний показник, який характеризує інтенсивність злочинності на певній території (країна, область, район) і виражається в кількості злочинів, що припадає у відношенні до певної кількості населення даної території (1 тис., 10 тис., 100 тис.) і які були зареєстровані у певний період часу (неділя, місяць). Для чіткішого визначення коефіцієнта злочинності зазвичай враховують не все населення, що проживає на певній території, а лише ті вікові групи, представники яких можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності за злочин відповідно до чинного кримінального законодавства.

Динаміка злочинності – кримінологічна категорія, що означає зміни у стані, структурі, характері, географії злочинності, які відбувалися протягом певного часового періоду (зростання, зниження, стабілізація). Основним показником динаміки злочинності є темп зростання або зниження кількості зареєстрованих злочинів, який показує, у скільки разів або на скільки відсотків певна кількість злочинів або злочинців більша чи менша за аналогічний показник, узятий за базу порівняння.

При розгляді злочинності студенту обов'язково потрібно звернути увагу на таку її ознаку як латентність (прихованість). Під **латентною (прихованою) злочинністю** у кримінології розуміють сукупність злочинних діянь, що були реально вчинені, але не стали відомі органам кримінального судочинства і, відповідно, не відображаються в офіційній статистиці.

Студенту потрібно звернути увагу на **наслідки латентної злочинності**, яка приводить до почуття «безкарності» у злочинців, розвитку стійких злочинних угруповань, зневірою суспільства у можливість роботи правоохоронних органів за певним напрямком, подальшого зростання кількості таких невиявлених злочинів. Тому потрібно вивчити **шляхи подолання латентною злочинності**, які можуть бути пов'язані із усуненням недоліків у системі реєстрації кримінальних правопорушень, системі звітності і контролю правоохоронних органів, реформуванням організаційної структури або ж збільшенням кількості співробітників правоохоронних органів за відповідним напрямком діяльності (організована злочинність, економічна злочинність), проведення роз'яснювальної роботи в суспільстві для зменшення фактів «укривання» злочинів, виявляти чинники, які породжують латентну злочинність тощо.

Також студент має розумітися у такому понятті як «**фонові**» **явища**, які можна визначити як сукупність аморальних проявів (наркоманія, токсикоманія, пияцтво, жебрацтво, бродяжництво, проституція тощо), що суперечать загальноприйнятим нормам поведінки, і які органічно взаємопов'язані зі злочинністю, оскільки детермінують одне одного і тягнуть за собою соціальну деградацію особи. Такі негативні явища ніби обирають злочинність, тому їх ще називають «фоновими».

Питання для обговорення на практичному занятті:

1. Злочинність як соціальне явище, її поняття та різновиди.
2. Кількісні та якісні показники злочинності. Рівень, коефіцієнт, динаміка, структура, географія та «ціна» злочинності.
3. Латентна злочинність, її поняття та фактори, що обумовлюють існування.
4. Рівні та види латентності.

Питання для вивчення на самостійній роботі:

5. Шляхи виявлення латентної злочинності.
6. Географія злочинності в Україні та фонові явища.

Теми для підготовки рефератів:

1. Проблеми визначення злочинності в кримінологічній науці.
2. Статистичний аналіз злочинності в Україні: стан, динаміка, структура, географічні закономірності її розповсюдження.

Завдання до теми:

Завдання 1

Населення Херсонської області складає 1,05 млн. чоловіків, із них осіб, які не досягли 14-річного віку – 200 тисяч. Протягом першого року на території цієї області було зареєстровано 4120 кримінальних правопорушень (злочинів), які скоїли 3805 злочинців.

Протягом другого року на території цієї області було зареєстровано 3850 кримінальних правопорушень (злочинів), які скоїли 4190 злочинців. Кількість населення області за другий рік збільшилась на 50 тис., а кількість малолітнього населення не змінилась.

Визначте коефіцієнт злочинної активності населення у цій області у розрахунку на 100 тисяч та 10 тисяч чоловіків населення за кожний із вказаних двох років. У якому із вказаних двох років зазначений коефіцієнт був вищим і наскільки ?

Надайте характеристику рівня злочинності у цій області за перелічені два роки (чи відбулося його збільшення або зменшення і наскільки).

Завдання 2

Населення Миколаївської області складає 1,16 млн. чоловіків, із них осіб, які не досягли 14-річного віку – 220 тисяч. Протягом року на території цієї області було зареєстровано 4070 кримінальних правопорушень (злочинів), які скоїли 3900 злочинців.

Населення Одеської області складає 2,3 млн. чоловіків, із них осіб, які не досягли 14-річного віку – 600 тисяч. Протягом року на території

цієї області було зареєстровано 7650 кримінальних правопорушень (злочинів), які скоїли 7912 злочинців.

Визначте, яка область має вищий річний коефіцієнт інтенсивності злочинності на 100 тисяч чоловіків населення і наскільки.

Визначте, яка область має вищий річний коефіцієнт злочинної активності населення на 100 тисяч чоловіків населення і наскільки.

Завдання 3

Населення Івано-Франківської області складає 1,38 млн. чоловіків, із них осіб, які не досягли 14-річного віку – 280 тисяч. Протягом першого року на території цієї області було зареєстровано 3150 кримінальних правопорушень (злочинів), які скоїли 2935 злочинців.

Протягом другого року на території цієї області було зареєстровано 3270 кримінальних правопорушень (злочинів), які скоїли 3140 злочинців. Кількість населення області за другий рік збільшилась на 40 тис., а кількість малолітнього населення збільшилась на 10 тис.

Визначте коефіцієнт злочинної активності населення у цій області у розрахунку на 100 тисяч та 10 тисяч чоловіків населення за кожний із вказаних двох років. У якому із вказаних двох років зазначений коефіцієнт був вищим і наскільки?

Надайте характеристику рівня злочинності у цій області за перелічені два роки (чи відбулося його збільшення або зменшення і наскільки).

Завдання 4

Надайте поточну кримінологічну характеристику злочинності (структури, динаміки, латентності) в населеному пункті, де ви мешкаєте. В чому її особливості, які групи злочинів є більш характерними для вашої місцевості і чому?

Список рекомендованої літератури:

1. Березовський А. А. Сучасні тенденції злочинності в Україні: кримінологічний аналіз / Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць. 2009. Вип. 46. С. 341-346.
2. Бузало П. М., Денисов С. Ф., Кириченко О. В. Кримінологія: Навчальний посібник К. : Центр учбової літератури, 2007. 192 с.

3. Джужа О. М., Василевич В. В., Кулик О. Г. Основні показники злочинності: міжнародний і вітчизняний досвід / Вісник Верховного Суду України. 2012. № 1. С. 37-42.
4. Дрьомін В. М. Злочинність як соціальна практика: інституціональна теорія криміналізації суспільства: монографія / Одеса : Юридична література, 2009. 616 с.
5. Дрьомін В. М. Інституціональна методологія дослідження механізму відтворення злочинності / Правове життя сучасної України : Матер. міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (20-21 травня 2011 р., м. Одеса), 2011. Т. 2. С. 264-266.
6. Дрьомін В. М. Праксеологічний підхід до пізнання злочинності / Шлях до кримінології: пам'яті Анатолія Петровича Закалюка : збірник матеріалів. 2010. С. 104-126.
7. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. К. : Видавничий дім «Ін Юре», 2007. 424 с.
8. Зелинская Н. А. Международные преступления и международная преступность / Одеса : Юридична література, 2006. 365 с.
9. Біленчук П. Д., Гель А. П., Задояний М. Т., Мошняга Л. В. Злочинність: поняття та види / Економіка, фінанси, право. 2010. № 11. С. 28-31.
10. Ігнатов О. М. Щодо рівня злочинності в Україні в цілому та рівня кримінального насильства зокрема / Часопис Київського університету права. 2012. № 2. С. 289-295.
11. Квашиш В. Цена преступности как криминологическая проблема / Уголовное право. 2008. № 6. С. 94-102.
12. Кулик О. Г. Злочинність в Україні: тенденції, закономірності, методи пізнання : монографія / Київ : Юрінком Інтер, 2011. 288 с.
13. Курило В. І., Михайлов О. Є., Яра О. С. Кримінологія: загальна частина. Курс лекцій. Навчальний посібник. – К. : Кондор, 2006.
14. Курс кримінології: Загальна частина: Підручник: У 2 кн. / О. М. Джужа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін.; за заг. ред. О. М. Джужи. К. : Юрінком Інтер, 2001. – 352 с.
15. Литвак О. Латентна злочинність: деякі аспекти // Право України. 2003. № 12. С. 63-64.
16. Сосніна О. Злочинність як об'єкт кримінологічного дослідження / Публічне право. 2011. № 4. С. 379-386.
17. Сташиш В. Основні тенденції сучасної злочинності в Україні / Ежегодник украинского права: сборник науч. трудов. 2009. № 1. С. 229-247.
18. Тимчук О. Л. Злочинність у сучасному світі: кримінологічний аналіз / Бюлетень Міністерства юстиції України. 2010. № 11. С. 84-91.

Тема 3. Кримінологічне вчення про особу злочинця та жертву злочину

При вивченні цієї теми студенту необхідно розібратися в основних властивостях і ознаках особи злочинця (соціально-демографічних, кримінально-правових, соціально-рольових, соціально-психологічних тощо), подумати над співвідношенням соціального і біологічного в особі злочинця. Зміст поняття особи злочинця поєднує в собі соціологічне поняття особи і юридичне поняття злочинця, тому проблема особи злочинця має вирішуватись на основі загальносоціологічного вчення про особу. Також воно поєднує біологічні і соціальні фактори, які перебувають у тісному взаємозв'язку між собою, причому біологічні фактори виступають підґрунтям у процесі формування вдалої чи невдалої соціалізації особи в суспільстві.

Під **особою злочинця** варто розуміти сукупність соціально-демографічних, кримінально-правових, психологічних та моральних ознак, зв'язків і відносин, що характеризують або є типово властивими людині, винній у злочинній діяльності певного типу. У кримінально-правовому аспекті особа злочинця виникає після визнання її судом винною та вступу вироку суду в законну силу і триває до моменту відбуття покарання та погашення (зняття) судимості.

Студент має розуміти, що **кримінологічні ознаки особи злочинця** можна розділити на наступні групи:

А) соціально-демографічні – стать, вік, освіта, місце народження і проживання, громадянство й інші відомості демографічного характеру;

Б) кримінально-правові – відображають дані про склад вчиненого злочину, його спрямованість і мотивацію, одноособовий чи груповий характер злочинної діяльності, форму співучасті (виконавець, організатор, підмовник, пособник), наявність судимостей тощо. Така характеристика дає уяву про особу злочинця з кримінально-правових позицій.

В) соціально-рольові – розкривають функції індивіда, обумовлені його становищем у системі існуючих суспільних відносин (батько, мати, син), належність до певної соціальної групи у суспільстві (робітник, службовець, самозайнята особа), взаємодію з іншими людьми та організаціями у суспільному житті (бізнесмен, керівник, підлеглий).

Фактично вони визначають, яким ролям (соціальним сферам) особа надає перевагу, а які ігнорує;

Г) моральні – включають світогляд, духовність, погляди і переконання особи, її ціннісні орієнтації.

Д) психологічні – включають особливості інтелектуальних (рівень розумового розвитку, обсяг знань, життєвий досвід, широту поглядів), емоційних (вид темпераменту, ступінь емоційного збудження на зовнішні подразники), вольових (вміння свідомо регулювати свою поведінку, здатність приймати і виконувати правильні рішення) якостей і властивостей особи.

Переходячи до питання **класифікації (видів) злочинців**, студенту варто здійснити їх групування за певними однотипними критеріями, серед яких можна використати наступні:

I) соціально-демографічні дані: стать – жінок і чоловіків; вік – малолітніх, неповнолітніх, молодого (18-29), зрілого (30-55) і похилого (від 55) віку;

II) соціально-економічні показники: освіта – вища, середня, без освіти; професія – продавець, охоронець, бухгалтер тощо; наявність роботи – працюючий, неофіційно працюючий чи безробітний; матеріальне становище – високого, середнього чи низького достатку;

III) громадянство (громадянин України, іноземець, особа без громадянства);

IV) стан особи в момент скоєння злочину (на волі чи засуджений, у нормальному стані чи в алкогольному або наркотичному сп'янінні, одноособово чи у складі злочинної групи);

V) вид вчиненого злочину: вбивці, грабіжники, карманні крадії, шахраї тощо.

Студентам необхідно розуміти, що з особою злочинця тісно пов'язане поняття «**жертви злочину**» – це людина, якій злочином заподіяно фізичну, майнову або моральну шкоду незалежно від того, чи визнано її у встановленому законом порядку потерпілим чи таким вона сама себе вважає. Статусу потерпілого жертва злочину набуває у кримінальному процесі при досягненні ряду ознак і на підставі певних процесуальних документів.

Студентам варто звернути увагу, що існує спеціальна наука – **віктимологія**, яка представляє собою систему знань про жертву

(потерпілого від) злочину. Основною метою віктимологічної науки є формування, на основі отриманих знань, заходів віктимологічної профілактики, що допомагають особі знизити ризик стати жертвою злочину, коли приводом для такого злочину можуть стати її особистісні якості або поведінка в передзлочинний період.

Загалом **віктимність** проявляється у певній моделі легковажної, незахищеної або ж провокуючої поведінки жертви, яка надає можливість злочинцю без особливих зусиль вчинити певний злочин або ж наштовхує його на вчинення такого злочину. Відповідно до цього жертви можуть бути із різним ступенем віктимності (нейтральним, незначним, підвищеним, особливо великим), а також за різною класифікацією (випадкова жертва, жертва з незначним ступенем ризику, жертва з підвищеним ступенем ризику тощо), що необхідно розібрати студенту.

Питання для обговорення на практичному занятті:

1. Поняття особи злочинця, його кримінологічні ознаки та характеристика.
2. Класифікація і типологія злочинців.
3. Поняття жертви злочину (потерпілого) та його кримінологічна характеристика.
4. Віктимологія як наука про жертву злочину, її основні категорії (віктимність, віктимна ситуація, ступінь віктимності та типи жертв).

Питання для вивчення на самостійній роботі:

5. Суїцид. Механізм суїцидальної поведінки.

Теми для підготовки рефератів:

1. Віктимність особи та її значення в кримінологічній науці.

Завдання до теми:

Завдання 1

Громадянин А., 1992 року народження, з дитинства зловживав алкогольними напоями, любив гулянки і не міг зупинитися, коли починав пити. За характером був запальний, міг приймати необмірковані рішення. Коли напивався, то хотів стати героєм і шукав собі різного роду «пригоди». Не пройшовши тестування до університету він підпав під мобілізацію, однак втік із розташування військової частини, де проходив військову службу та знаходився у стані «дезертирства».

Приїхавши до міста Одеси, А. на вулиці познайомився із громадянкою Б., 1985 року народження, яка запропонувала йому погуляти у своїй квартирі. Громадянка Б. була одружена, однак чоловік знаходився у рейсі, дітей не було, тому проживала сама і займалася домогосподарством. У власності мала автомобіль «Пежо» 2010 року випуску.

Під час застілля, коли закінчилось декілька пляшок коньяку, Б. попросила А., щоб той вийшов до магазину і купив ще одну пляшку для розпиття. Спочатку А. погодився, однак попросив у Б. ключі від машини, щоб швидше доїхати до магазину. Отримавши ключі, А. поїхав на машині, однак замість поїздки у магазин, попрямував за межі міста Одеси і, виїхавши у поле, зупинив машину та заснув за кермом. На наступний день А. був затриманий співробітниками патрульної поліції, коли проснувшись, повертався на автомобілі у межі міста Одеси й проти нього було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 289 КК України (Незаконне заволодіння транспортним засобом).

Сформулюйте та систематизуйте набір кримінологічних ознак, що характеризують злочинця А. та модель його злочинної поведінки.

Визначте ступінь віктимності жертви Б. та охарактеризуйте з кримінологічної точки зору віктимність ситуації, що описана у завданні.

Завдання 2

Одним із відомих маніяків, що вчиняв свої злочини на території України був Сергій Ткач, народжений 15.09.1952 року. В дитинстві він займався важкою атлетикою (підняттям штанги), служив у армії, після

демобілізації працював у міліції та навчався у спеціальній школі МВС м. Новосибірск, планував працювати експертом-криміналістом. Однак навчання у спецшколі не завершив, в 1979 році вимушений був написати рапорт про звільнення із міліції через допущення службової фальсифікації на своїй роботі, а також зловживання спиртними напоями (горілкою). Після цього, приїхавши до України, з 1980 року змінив багато професій, працював на залізничній станції, на декількох шахтах, заводах і в колгоспах. За сімейним статусом був двічі одружений, у кожній сім'ї мав дітей.

В період з 1980 по 2005 роки він здійснив убивство не менше 37 неповнолітніх дівчат, переважно у віці від 9 до 12 років на території АРК, Дніпропетровської і Запорізької областей. Свої вбивства він здійснював у малолюдних місцях (лісопосадках, парках, занедбаних будівлях заводів, що були біля ж/д дороги чи автошляхів), нападав на жертву ззаду та пережимав їй сонну артерію, після чого гвалтував. На пам'ять забирав речі вбитих: прикраси, помаду, дзеркало, туфлі тощо. По завершенню злочинів вдало замітав сліди, стирав свої відбитки пальців, згвалтування здійснював з використанням засобів гігієни, відхід з місця злочину здійснював путаючи сліди, на велосипеді чи по залізничним шпалам. В результаті, за його злочини у період з 1980 по 2005 роки було засуджено більше 10 невинних людей, в тому числі родичів і знайомих жертв, з яких працівники міліції тортурами вибивали визнання своєї вини.

Сформулюйте та систематизуйте набір кримінологічних ознак, що характеризують особу маніяка Сергія Ткача та модель його злочинної поведінки у скоєних злочинах. Відповідь обґрунтуйте.

Завдання 3

Розкрийте причини латентності наступних складів кримінальних правопорушень (злочинів): кишенькові крадіжки, згвалтування, вимагання, шахрайства, хабарництва. Визначте різновид латентності, який виникає при скоєнні цих злочинів.

Завдання 4

26-річний Т. постійно знущався зі свого сусіда 24-річного В., який проживав у його будинку поверхом нижче. Спочатку він ображав свого

сусіда, морально принижував його гідність нецензурними висловлюваннями при зустрічах, потім стукав до дверей його квартири по вечорам, пробив стелю його квартири цеглиною, писав про В. нецензурні вислови у дворі. У подальшому почав фізично знущатися із В., завдавав В. по потилиці, декілька разів наносив удари і одного разу навіть пролив кип'яток на ногу В., завдавши останньому опіків. У процесі знущань В. звертався до сусідів, до дільничного інспектора, однак допомоги і належного реагування не отримав, бесіди з боку сусідів і дільничного із Т. виявилися марними і останній продовжував знущання.

Після цього В. вирішив покінчити життя самогубством, декілька ночей ночував у себе на роботі, взяв мотузку й повісився на роботі під час чергової зміни, а в передсмертній записці вказав, що у всьому винен сусід Т. В результаті Т. було притягнуто до кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 120 КК України і йому призначено покарання у вигляді 3 років позбавлення волі.

Розкрийте механізм суїцидальної поведінки В., охарактеризуйте етапи її формування і розвитку. Як ви вважаєте, чи могли правоохоронні органи запобігти скоєнню В. самогубства?

Список рекомендованої літератури:

1. Білоус В. Т. Особистість злочинця як об'єкт кримінологічного та психологічного дослідження / В. Т. Білоус, Г. М. Бірюков // Актуальные проблемы криминологии и криминальной психологии: сб. науч. ст. 2007. С. 84-89.
2. Бузало П. М., Денисов С. Ф., Кириченко О. В. Кримінологія: Навчальний посібник К. : Центр учбової літератури, 2007. 192 с.
3. Валуйская М. Ю. К вопросу о типологии лиц, совершивших умышленные убийства при отягчающих обстоятельствах / Вісник Луганського інституту внутрішніх справ. 2000. Вип. 2. С. 140-146.
4. Голик Ю. В. Случайный преступник / Ю. В. Голик ; ред. В. Д. Филимонов. Томск : Изд-во Томского ун-та, 1984. 166 с.
5. Головкін Б. Типологія сімейно-побутових насильницьких злочинців / Вісник Академії правових наук України. Збірник наукових праць. Харків. 2004. № 36. С. 177-185.
6. Дьоменко С. В. Спірні питання визначення поняття «особистість злочинця» / Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць міжнар. наук. конф., присвяч. пам'яті О. В. Сурілова. 2009. Вип. 45. С. 348-352.
7. Женунтій В. І. Поняття особистості злочинця в теорії вітчизняної кримінології / Держава та регіони. Науково-виробничий журнал. Серія: Право. 2009. № 2. С. 61-65.

8. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки / Київ : Видавничий Дім «ІнЮре», 2007. 424 с.
9. Зелинский А. Ф. Криминальная психология: Научно-практическое издание / Киев : Юринком Интер, 1999. 240 с.
10. Игошев К. Е. Типология личности преступника и мотивация преступного поведения / Горький : Горьк. высш. школа МВД СССР, 1974. 168 с.
11. Костенко О. М. Воля і свідомість злочинця (дослідження із застосуванням принципу натуралізму) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримін. право та кримінологія; кримін.-викон. право» / Київ : Київський ун-т імені Т. Г. Шевченка, 1995. 46 с.
12. Криминальная мотивация / Ю. М. Антонян, В. В. Гульдан, В. Н. Кудрявцев [и др.] ; отв. ред. В. Н. Кудрявцев. М. : Наука, 1986. 302 с.
13. Курило В. І., Михайлов О. Є., Яра О. С. Кримінологія: загальна частина. Курс лекцій. Навчальний посібник. К. : Кондор, 2006.
14. Курс кримінології: Загальна частина: підручник: У 2 кн. / О. М. Джужа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін.; за заг. ред. О. М. Джужи. К. : Юрінком Интер, 2001. 352 с.
15. Мельник П., Лановенко І. Психологічні механізми девіантної поведінки / Право України. 2000. № 4. С. 90–92.
16. Мельничок В. Криміналістична характеристика соціально-психологічних ознак особистості злочинця / Юридична Україна. 2008. № 11. С. 97-102.
17. Попович О. В. Особа злочинця як об'єкт філософсько-правового дослідження / Митна справа. 2012. № 80. Ч. 2. С. 159-165.
18. Чечель Н. О. Особа злочинця у кримінології: поняття та типологія / Митна справа. 2011. № 75. Ч. 2. С. 159-164.

Тема 4. Кримінологічна характеристика причин та умов злочинності

У межах вивчення даної теми студентам необхідно починати із дослідження поняття «детермінації». Детермінацією в науковій літературі називають залежність між різноманітними явищами і процесами, які відбуваються у суспільстві. Термін «детермінанти» використовується як об'єднуючий для причин і умов злочинності.

Причини злочинності – це ті негативні процеси і явища, які породжують злочинність як свій безпосередній наслідок.

Умови злочинності – це явища, які безпосередньо (як наслідок) злочинність не породжують, але певною мірою впливають на розвиток

причинного зв'язку, сприяючи або не перешкоджаючи виникненню злочинності.

Варто розуміти, що причини та умови злочинності можна **класифікувати** за певними критеріями: а) за природою (об'єктивні та суб'єктивні); б) за рівнем функціонування (причини та умови злочинності у цілому; причини та умови окремих груп і видів злочинів; причини та умови скоєння окремого злочину); в) за змістом і способом дії (економічні, ідеологічні, організаційні, правові, психологічні).

Розглядаючи **теорії походження детермінант злочинності** студенту необхідно звернути увагу, що існують принципово різні позиції у розумінні таких детермінант злочинності в межах різних історичних шкіл кримінального права та кримінології.

Так, представники біологічного та психологічного (фрейдизм у кримінології У. Уайта, Д. Абрахамсена) напрямків у центр пояснення злочинності ставлять особистісні риси людини, яка вчиняє злочин. Біологічний підхід трактує злочинність через природну, вроджену властивість певних індивідуумів (ломброзіанство Ч. Ломброзо); конституціональну (Е. Кречмер), расову (теорія конституційної схильності до злочину М. Шлаппа, Е. Хутена), хромосомну (теорія злочинного гена Й. Ланге, П. Джекобса) схильність або ж через пояснення злочинної поведінки особи «хворобливим станом» (клінічна кримінологія Ж. Пінателя, Ф. Граматика).

Теорія соціального напрямку навпаки пояснює походження злочинності через певні соціальні механізми: соціальна дезорганізація і аномія (теорія Е. Дюркгейма, Р. Мертон), наслідування і соціальне навчання (теорія Г. Тарда, Е. Сатерленда), культурологічні фактори (теорія конфлікту культур Т. Селліна, А. Коена), економічні процеси (теорія економічного детермінізму К. Маркса, Я. Тейлора), віктимологічні умови (віктимологічна теорія Г. фон Гентіга, Б. Мендельсона).

Студентам необхідно засвоїти питання про практичне значення розуміння детермінації злочинності. Адже саме теорії детермінації злочинності слугують теоретичним підґрунтям для побудови концептуальних напрямків протидії злочинності.

Переходячи до розгляду певних **детермінант та факторів злочинності** потрібно звернути увагу на різницю між ними, коли

детермінанти безпосередньо породжують вчинення певного злочину або різновиду злочинності, а фактори виступають своєрідним «каталізатором», який викликає розвиток подібних детермінант. Наприклад, у якості **економічних факторів**, що існують в українській державі, можна розглядати: несправедливу систему оподаткування, існування «тіньового» ринку економіки, велику за обсягом корупцію, тіньове розподілення багатьох витрат бюджету. Конкретними ж **економічними детермінантами**, які виникли із описаних факторів та викликають певний різновид злочинної поведінки особи, є: відсутність робочого місця у відповідній сфері, наявність у індивідів нижчого за середній рівня доходів, значне перевищення витрат над доходами у сім'ях тощо.

Соціальні фактори, що сприяють розвитку соціальних детермінант злочинності, будуються на соціальній нерівності членів суспільства і в Україні, за наявності малого прошарку досить заможних людей, незначної кількості середнього класу і переважної за чисельністю кількості громадян, рівень доходів яких є нижче середнього, виникають відповідні «каталізатори» злочинності. Іншими соціальними факторами є нелегальна міграція людей із-за кордону (особливо з країн Кавказу), урбанізація і внутрішня міграція населення по Україні.

Політичні фактори характеризуються постійною боротьбою за владу, яка дає можливість розпоряджатися матеріальними багатствами країни та людьми і уникати відповідальності за вже скоєні злочини, формулюючи це як «переслідування через політичні мотиви». Із цього виникають такі «каталізатори» злочинності проти держави як політична криза, незбалансованість та непорозуміння між собою різних гілок влади (законодавчої, виконавчої, судової), протиріччя між центральними та місцевими органами влади.

Ідеологічні фактори є похідними від попередніх факторів і за своєю суттю формують неправильну ідеологічну культуру, духовність і погляди населення щодо діяльності держави та її органів, що може виражатися у гаслах «продається все, що купується». Це визначає рівень довіри населення державним (в т. ч. правоохоронним) органам, рівень ставлення конкретного громадянина до виконання норм чинного (в т. ч.

податкового) законодавства і, відповідно, повагу чи неповагу особи до ключових державних інститутів і своїх конституційних обов'язків.

Питання для обговорення на практичному занятті:

1. Поняття причин та умов злочинності, їх класифікація. Мотивація злочинця.
2. Теорії детермінації злочинності. Самодетермінація злочинності.
3. Економічні, політичні, соціальні, ідеологічні детермінанти та фактори злочинності.
4. Обставини, що сприяють злочинності, їх відмінність від детермінант злочинності.

Питання для вивчення на самостійній роботі:

5. Криміногенна ситуація та її різновиди.

Теми для підготовки рефератів:

1. Фонові явища та їх вплив на злочинність.
2. Класифікація обставин, що сприяють вчиненню злочинів.

Завдання до теми:

Завдання 1

Громадянин К., 1988 року народження, раніше не судимий, приїхав на заробітки до міста Одеси із села Гольма Балтського району Одеської області. Працевлаштуватися в Одесі у К. не вийшло, декілька тижнів він перебував без роботи, не маючи власного житла та проживаючи в гуртожитку у товариша. Гроші на продукти закінчувались, а хороша робота не траплялась.

Прогулюючись об 23.00 ввечері поблизу скверу «Куликове поле», К. побачив дівчину, що самотньо прямувала через сквер додому і голосно розмовляла по мобільному телефону, що був прикладений до вуха. Попрямувавши за дівчиною і наблизившись до неї, К. розгледів, що мобільний телефон був дорогої марки. Скориставшись тим, що дівчина не звернула на нього уваги та поряд не було людей, К. підбіг декілька кроків, ривком вирвав у дівчини мобільний телефон і втік із ним. Дівчина розгублено зупинилася і почала гукати на допомогу. У

подальшому К. був затриманий патрулем за скоєння кримінального правопорушення (злочину), передбаченого ч. 1 ст. 186 КК України (ненасильницький грабіж).

Охарактеризуйте причини і умови скоєння К. цього злочину. Визначте тип особи злочинця К.

Які обставини, на вашу думку, викликали у нього рішучість скоїти цей грабіж?

Завдання 2

Громадянин Н., 1985 року народження, раніше судимий за ст. 309 КК України, працюючи на будівельних роботах, у вихідний серпневий день вирішив відпочити на морі. Прийшовши на пляж «Отрада» та вибираючи собі місце серед значного скупчення людей, він помітив громадянина В., який, будучи сам на підстилці, клав гаманець та мобільний телефон до карману свого рюкзака. Дочекавшись, поки В. піде купатись у море, Н. підійшов до його підстилки, взяв рюкзак В. із гаманцем та мобільним телефоном всередині й попрямував до виходу із пляжу.

В цей час В., що плавав недалеко від берегу, помітив з води, що невідомий чоловік прямує із його рюкзаком до виходу з пляжу і почав голосно кричати. Інші відпочиваючі звернули увагу на крики і затримали Н., який одразу зупинився із вкраденим і добровільно його віддав. На місце злочину була викликана поліція і Н. притягнули до кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 185 КК України (крадіжка).

Охарактеризуйте причини і умови скоєння Н. цього злочину. Визначте тип особи злочинця Н.

Які обставини, на вашу думку, викликали у Н. рішучість скоїти цю крадіжку?

Завдання 3

Є. та Ж., які позмінно працювали вантажниками на ринку «Привоз», вільні вечори проводили спільно, розпиваючи спиртні напої у Старосінному сквері, що розташований біля ринку. Під час чергового розпиття спиртних напоїв 26 червня об 22.30 вони помітили незнайомого їм хлопця Т., що разом із своєю дівчиною М. сіли на сусідню лавку та почали демонстративно цілуватись у них на очах. Є. та

Ж. підійшли до пари та наказали, щоб Т. та М. стали на коліна й вибачились за перебування у їх «парку». Коли останні відмовились таке робити, Є. та Ж. почали бити хлопця Т., декілька ударів дістались і дівчині М. Наряд патрульної поліції, що проїжджав уздовж скверу на автомобілі помітив конфлікт і затримав його учасників. По відношенню до Є. та Ж. було порушене кримінальне провадження за ч. 2 ст. 296 КК України (хуліганство, вчинене групою осіб).

Охарактеризуйте причини і умови скоєння до Є. та Ж. цього злочину. Які обставини, на вашу думку, викликали у них рішучість скоїти цей злочин?

Завдання 4

Виберіть будь-який рік після проголошення незалежності України (з 1991 року по теперішній час) і опишіть зміни у криміногенній ситуації, які відбулися в Україні протягом цього року. Чи вплинуло будь-яким чином погіршення/покращення криміногенної ситуації на розвиток економіки країни у відповідний рік?

Список рекомендованої літератури:

1. Антонян Ю. М. Почему люди совершают преступления. Причины преступности. / Москва : ИД «Камерон», 2006. 304 с.
2. Бойков А. Преступность как форма социального протеста / Мировой судья. 2007. № 5. С. 16-18.
3. Бузало П. М., Денисов С. Ф., Кириченко О. В. Кримінологія: навчальний посібник К. : Центр учбової літератури, 2007. 192 с.
4. Вишневецкая К. В. Урбанизация и ее влияние на процессы виктимизации населения / Юридический мир. 2006. № 3. С. 65-70.
5. Гишинский Я. И. Глобализация, девиантность, социальный контроль: сборник статей / СПб. : Изд-во ДЕАН, 2009. 331 с.
6. Даньшин И. Н. Преступность: понятие и общая характеристика, причины и условия : учеб. пособие / Киев : УМК ВО, 1988. 69 с.
7. Дрьомін В. М. Злочинність як соціальна практика: інституціональна теорія криміналізації суспільства : монографія. Одеса : Юридична література, 2009. 616 с.
8. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. Київ : Видавничий дім «Ін Юре», 2007. 424 с.
9. Косарев В. Н. Современная криминология о причинах и условиях преступности / Современное право. 2010. № 1. С. 79-81.
10. Костенко О. М. Культура і закон у протидії злу / Київ, 2008. 352 с.

11. Криминология : учебник для вузов / под общ. ред. д.ю.н. проф. А. И. Долговой. 2-е изд., перераб. и доп. / М. : Издательство НОРМА, 2003.
12. Кузнецова Н. Ф. Проблемы криминологической детерминации / Н. Ф. Кузнецова ; под ред. В. Н. Кудрявцева. М. : Изд-во Моск. ун-та, 1984. 208 с.
13. Курило В. І., Михайлов О. Є., Яра О. С. Кримінологія: загальна частина. Курс лекцій. Навчальний посібник / К. : Кондор, 2006.
14. Курс кримінології: Загальна частина: Підручник: У 2 кн. / О. М. Джужа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін.; За заг. ред. О. М. Джужи. К. : Юрінком Інтер, 2001. 352 с.
15. Литвак О. М. Злочинність, її причини та профілактика / Київ : Україна, 1997. 167 с.
16. Федоренко Д. Про особливості рівня злочинності в урбанізованих регіонах України / Вісник Академії правових наук України. 2003. № 35. С. 208-218.
17. Филонов В. П. Причины преступности / В. П. Филонов. Днепропетровск, 1996. 200 с.
18. Чечель Н. О. Поняття причинності в кримінології: деякі аспекти / Форум права. 2011. № 2. С. 963–966.

Тема 5. Протидія злочинності. Запобігання і профілактика злочинності

При розгляді теоретичних основ цієї теми студент має розібратися із понятійним апаратом, що використовується у сфері протидії злочинності, а саме із співвідношенням між собою понять «запобігання», «профілактика», «попередження» і «припинення» злочинів. В криминологічній науці існують різні, кардинально протилежні думки з цього питання.

За одним із підходів запобігання, попередження і профілактика злочинів є однотипними поняттями, спрямованими за своїм змістом на вчинення дій щодо недопущення порушень норм кримінального права членами суспільства з метою зниження рівня злочинності й усунення криміногенних факторів. Отже **профілактика (запобігання, попередження) злочинності** розглядається як діяльність щодо виявлення детермінант злочинності, а також розробку і здійснення заходів, спрямованих на їх усунення чи нейтралізацію. Така діяльність здійснюється державними органами і громадськими організаціями й зачіпає інтереси всіх членів суспільства. Профілактика (попередження) злочинності відрізняється від поняття «припинення злочину», яке

здійснюється вже після початку вчинення злочину, а також відрізняється від поняття «запобігання злочину», яке здійснюється на стадії фактичного готування осіб до скоєння злочину.

Студент повинен детально розібратися у **класифікації** профілактичних заходів й у визначенні особливостей кожного конкретного виділеного класу. Заходи **загальної профілактики** (попередження) поділяються: 1) за суб'єктом – на загальні (застосовуються тими суб'єктами, для яких попереджувальна діяльність не є основною функцією) і спеціальні (застосовуються тими суб'єктами, для яких попереджувальна діяльність є основною або однією з головних функцій); 2) за об'єктом – на заходи попередження будь-яких злочинів; заходи попередження окремих видів злочинів (насиленницьких, корисливих, вчинених неповнолітніми тощо); 3) за характером завдання – на заходи, спрямовані на виявлення детермінант злочинів та заходи, спрямовані на усунення (нейтралізацію) цих детермінант; 4) за організаційною формою – на заходи-сигнали, що сигналізують про необхідність використання певних профілактичних заходів (наприклад, окремі ухвали суддів) та заходи-дії, що реалізують відповідні профілактичні заходи (наприклад, ефективне використання патрульно-постової служби, вдосконалення бухгалтерського обліку); 5) за ступенем правового врегулювання – на заходи правового (у межах кримінально-процесуальної діяльності або прокурорського нагляду) і неправового (у межах господарської чи культурно-виховної діяльності) характеру.

Студент має розуміти, що заходи **індивідуальної профілактики** можуть спрямовуватися на конкретну особу, що може вчинити злочин або ж на її мікросередовище. Вони поділяються на: 1) інформаційні (спрямовані на виявлення осіб, які потребують профілактичного впливу й збирання необхідних відомостей про них); 2) заходи впливу (які є центральними і покликані на забезпечення усунення дефектів соціалізації особи й убереження її від вчинення злочину); 3) заходи контролю (спрямовані на перевірку ефективності застосування заходів впливу для визнання їх достатніми або ж для планування додаткових заходів).

Варто звернути увагу, що будь-яка діяльність, в тому числі профілактична (попереджувальна), має свої методи та форми

здійснення. Серед **методів** профілактичної (попереджувальної) діяльності як способів впливу на можливого правопорушника використовуються два основних: переконання (в невідповідності протиправних вчинків) і примус (для недопущення протиправних вчинків). Серед форм профілактичної (попереджувальної) діяльності є ті, які здійснюються: 1) з боку державних органів; 2) з боку правоохоронних органів; 3) з боку громадських організацій та окремих громадян.

Студенти мають знати, що **систему органів профілактики (попередження)** можна поділити на такі основні групи: 1) органи державної влади та управління, які керують, спрямовують, координують профілактичну (попереджувальну) діяльність; 2) правоохоронні органи (Національна поліція, прокуратура, суд, СБУ, Національна гвардія) й громадські формування, які безпосередньо здійснюють профілактичні заходи; 3) суб'єкти, у функції яких частково входить здійснення запобіжних заходів, – заклади освіти, охорони здоров'я, адміністрації підприємств, установ, організацій тощо.

Питання для обговорення на практичному занятті:

1. Поняття запобігання і профілактики злочинів, їх завдання та принципи.
2. Класифікація профілактичних заходів загального та індивідуального спрямування.
3. Методи та форми попереджувальної (профілактичної) діяльності в Україні.
4. Система суб'єктів профілактики та запобігання злочинів в Україні.

Питання для вивчення на самостійній роботі:

5. Теорія соціального контролю над злочинністю Е. Дюркгейма. Соціальна норма.
6. Кримінологічне прогнозування та планування діяльності із запобігання злочинів.

Теми для підготовки рефератів:

1. Кримінологічне прогнозування та його значення у кримінологічній науці.

Завдання до теми:

Завдання 1

Р. нещодавно звільнився із місць позбавлення волі та повернувся до свого місця проживання за адресою: м. Одеса, вул. Розкидайлівська, 26. Дільничний інспектор Портофранківського відділення поліції почав періодично навідувати Р., здійснюючи над ним адміністративний нагляд. Під час чергового несподіваного відвідування квартири, дільничний інспектор застав Р. за фасуванням декількох підозрілих пакетів разом із знайомим останнього Т., що теж був раніше судимим. Результати експертизи показали, що у пакетах була наркотична речовина і у відношенні Р. та Т. було порушено кримінальне провадження за ч. 2 ст. 307 КК України (незаконне придбання, зберігання чи збут наркотичних засобів, вчинений за попередньою змовою групою осіб).

Визначте, який вид профілактики та які різновиди профілактичних (запобіжних) заходів були застосовані у описаному випадку? Хто є суб'єктом застосування таких заходів?

Завдання 2

Л., разом із своїми друзями М. і О. створив групу, метою якої було здійснення злочинних дій (нападів, вибухів, підпалів) за матеріальну винагороду. З метою нейтралізації діяльності цієї злочинної групи було здійснено «проникнення» до її складу агента Ф., який мав виконати спеціальне завдання щодо її розкриття.

Через деякий час вказана злочинна група отримала завдання іноземної спецслужби на підри्व стратегічного об'єкту – автовокзалу міста Одеси, розташованого по вулиці Колонтаївській. Під час підготовки до вибуху, працівниками УСБУ в Одеській області були проведені оперативно-розшукові заходи, спрямовані на документування злочинної діяльності вказаної групи та затримання її членів із вибухівкою безпосередньо перед вчиненням вибуху. За результатами зібраних доказів було порушено кримінальне провадження за ст.ст. 258 (терористичний акт), 258-3 (створення терористичної групи чи терористичної організації) КК України та фактично припинено злочинну діяльність вказаної терористичної групи.

Визначте, який вид профілактики та які різновиди профілактичних (запобіжних) заходів були застосовані у цьому випадку? Хто є суб'єктом застосування таких заходів?

Завдання 3

Троє друзів В. Г. і Є. поїхали на озеро в Сумській області на рибалку. Під час застілля на озері між ними трапилася сварка, в результаті якої В. і Г. побили Є. і від отриманих тілесних ушкоджень останній помер на місці.

В. і Г. вирішили приховати сліди скоєного ними злочину, тому сховали тіло вбитого Є. в багажник автомобіля ВАЗ 2107 і повезли закопати труп в лісопосадку. По дорозі їм зустрівся екіпаж патрульної поліції ГУНП в Сумській області, який при перевірці документів на автомобіль виявив сліди злочину. В. і Г. були затримані і по відношенню до них було порушено кримінальне провадження за п. 12 ч. 2 ст. 115 КК України (умисне вбивство за попередньою змовою групою осіб).

Визначте, який вид профілактики та які різновиди профілактичних (запобіжних) заходів були застосовані у цьому випадку? Хто є суб'єктом застосування таких заходів?

Завдання 4

Наведіть приклади профілактичних заходів, що можуть здійснюватися закладами освіти, закладами охорони здоров'я, адміністрацією підприємств, установ, організацій та розкрийте їх зміст.

Список рекомендованої літератури:

1. Концепція реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 р.: схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 р. № 1209-р // Офіційний вісник України. 2011. № 93. С. 67. Ст. 3389.
2. Про заходи щодо забезпечення особистої безпеки громадян та протидії злочинності: указ Президента України від 16 липня 2005 року № 1119/2005: [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1119/2005>.
3. Про невідкладні заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю: затверджено указом Президента України від 21 липня 1994 року №396/94 [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/396/94>.

4. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: закон України від 22 червня 2000 року № 1835-III : Відомості Верховної Ради України. 2000. № 40. Стаття 338.
5. Алексеев А. И. Криминологическая профилактика: теория, опыт, проблемы / А. И. Алексеев, С. И. Герасимов, А. Я. Сухарев. М. : НОРМА, 2001. 496 с.
6. Альошина, О. І. Пропозиції щодо питання запобігання та протидії злочинності в Україні / Право і суспільство. 2010. № 2. С. 106-110.
7. Бандурка А. М., Давыденко Л. М. Противодействие преступности: война терминов, понятие, общая характеристика / Право і безпека. № 3. 2004. С. 7-11.
8. Давиденко Л. М. Запобігання злочинності як система профілактичних заходів та кримінологічна діяльність / Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. 2002. № 3. С. 162-170.
9. Давыденко Л. М., Бандурка А. М. Противодействие преступности: теория, практика, проблемы: монография / Х. : Изд-во Нац. ун-та внутр. дел, 2005. 302 с.
10. Дремин В. Н. Ограничение преступности: международный опыт / Юридический вестник. № 3. 1994. С. 44-46.
11. Дремин В. Н. Современные стратегии предупреждения преступности / В. Н. Дремин // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць / Одеса : Юрид. л-ра, 1994. Вип. 1. С. 170-175.
12. Дрьомін В. М. Основні напрямки державної кримінологічної політики у механізмі декриміналізації суспільства / Актуальні проблеми політики: збірник наукових праць. Вип. 30. Одеса, 2007. С. 193-198.
13. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. Київ : Видавничий дім «Ін Юре», 2007. 424 с.
14. Курс кримінології: Загальна частина: Підручник: У 2 кн. / О. М. Джужа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін.; за заг. ред. О. М. Джужи. К. : Юрінком Інтер, 2001. 352 с.
15. Литвинов О. Механізм протидії злочинності / Публічне право. 2011. № 1. С. 59-63.
16. Лукашевич С. Ю. Кримінологічна політика держави: концептуальні положення та основні принципи її формування / Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. Вип. 16. Х. : Кроссроуд, 2008. С. 36-48.
17. Матвійчук Ю. М. Профілактична функція прокуратури із запобігання протидії злочинності (організаційно-правовий та психологічний аспект): наук. вид. / Ю. М. Матвійчук. Кременець, 2010. 128 с.
18. Рощина І. Правові заходи підвищення ефективності норм кримінального права у запобіганні злочинності / Право України. 2005. № 9. С. 66-70.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДО ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ І

1. Поняття, об'єкт і предмет кримінології, її система.
2. Завдання та функції кримінології. Її місце в системі кримінально-правових наук.
3. Становлення та розвиток кримінології як науки. Кримінологічні школи (класична, неокласична, позитивістська, сучасна).
4. Історія кримінології в Україні та країнах СНД.
5. Загальнонаукові та спеціальні методи кримінологічного дослідження.
6. Види та етапи кримінологічних досліджень.
7. Джерела кримінології та їх система.
8. Злочинність як соціальне явище, її поняття та різновиди.
9. Кількісні та якісні показники злочинності. Рівень, коефіцієнт, динаміка, структура, географія та «ціна» злочинності.
10. Латентна злочинність, її поняття та фактори, що обумовлюють існування.
11. Рівні та види латентності. Шляхи виявлення латентної злочинності.
12. Географія злочинності в Україні та фонові явища.
13. Поняття особи злочинця, його кримінологічні ознаки та характеристика.
14. Класифікація і типологія злочинців.
15. Поняття жертви злочину (потерпілого) та його кримінологічна характеристика.
16. Віктимологія як наука про жертву злочину, її основні категорії (віктимність, віктимна ситуація, ступінь віктимності та типи жертв).
17. Суїцид. Механізм суїцидальної поведінки.
18. Поняття причин та умов злочинності, їх класифікація. Мотивація злочинця.
19. Теорії детермінації злочинності. Самодетермінація злочинності.
20. Економічні, політичні, соціальні, ідеологічні детермінанти та фактори злочинності.
21. Обставини, що сприяють злочинності, їх відмінність від детермінант злочинності.
22. Криміногенна ситуація та її різновиди.
23. Поняття запобігання і профілактики злочинів, їх завдання та принципи.
24. Класифікація профілактичних заходів загального та індивідуального спрямування.
25. Методи та форми попереджувальної (профілактичної) діяльності в Україні.
26. Система суб'єктів профілактики та запобігання злочинів в Україні.
27. Теорія соціального контролю над злочинністю Е. Дюркгейма. Соціальна норма.
28. Кримінологічне прогнозування та планування діяльності із запобігання злочинів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

КРИМІНОЛОГІЯ. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Тема 6. Насильницька злочинність

Під час підготовки до заняття студенту слід враховувати, що до насильницької злочинності належать діяння, які посягають на різні об'єкти, але пов'язані єдиною мотивацією (насильницькою або агресивно-насильницькою). При цьому мається на увазі і насильство «інструментальне» (наприклад, спрямоване на пограбування), і насильство як самоціль (наприклад, безглузде катування чи побиття потерпілого).

Студенту варто розуміти, що **насильницька злочинність** – це система злочинів, що реалізуються у процесі протиправного застосування насильства до потерпілих. З огляду на це для насильницьких злочинів є характерним ряд критеріїв, що дозволяють їх об'єднувати у одну групу: 1) об'єкт посягання – фізичні блага особи, недоторканість її фізичного статусу; 2) спосіб дій злочинця (засіб вчинення злочину) – фізичне або (та) психічне насильство; 3) форма вини – умисна (прямий умисел); 4) насильство відбувається проти волі потерпілого та без відповідного на те права. Варто звернути увагу, що у структурі насильницької злочинності виділяють наступні блоки: 1) насильницькі злочини проти життя та здоров'я особи – умисне вбивство, умисні тяжкі тілесні ушкодження, поєднане з насильством хуліганство, побої і катування; погроза вчинити вбивство тощо; 2) насильницько-корисливі злочини – грабежі, розбої, вимагання; 3) насильницькі статеві злочини – зґвалтування, розбещення неповнолітніх тощо. Також, деякі вчені відносять до насильницьких злочинів і наступні: насильницькі посягання, спрямовані проти держави та громадської безпеки – диверсія, терористичний акт тощо; насильницькі злочини представників влади – перевищення влади або службових повноважень, примушування давати показання тощо.

Студенту, на підставі статистичної інформації, необхідно вивчити офіційну статистику насильницьких злочинів за останні роки (вбивств, тяжких тілесних ушкоджень, зґвалтувань, грабежів, розбоїв, вимагань),

на основі чого сформувані розуміння їх питомої ваги у загальній кількості усіх злочинів, динаміки (зростання чи спадання), ступеня офіційного розкриття і притягнення до відповідальності осіб, що їх вчинили або ж звільнення таких осіб від кримінальної відповідальності.

Такі знання, як і вивчення відповідних статей Кримінального кодексу України, допоможуть дати правильну відповідь і розібратися із кримінально-правовою та кримінологічною характеристикою окремих видів насильницьких злочинів, зазначених у питаннях 2-4 цієї теми.

Студенту потрібно знати, що у кримінологічній науці виділяють три основні **типи насильницьких злочинців**:

1) До першого типу відносяться особи з чітко вираженою агресивно-насильницькою антисоціальною спрямованістю, яка орієнтована на поведінку, небезпечну для життя і здоров'я інших людей. Посягання на життя і здоров'я людини є для них ланкою в ланцюзі постійних актів агресивної поведінки. Їм властиве зневажливе ставлення до сторонньої особи, її найважливіших благ, переконаність у допустимості насильницьких засобів вирішення конфліктів. За кримінологічною статистикою таких осіб близько 50 % від усіх насильницьких злочинців.

2) До другого («проміжного») типу належать злочинці, що в цілому характеризуються негативно, допускали й раніше різні правопорушення чи злочини, але їх спрямованість на вчинення посягань проти особи явно не виражена. Насильницький злочин виступає як засіб заволодіння певними цінностями, в ім'я яких приносяться в жертву блага іншої людини. За кримінологічною статистикою таких осіб близько 20 % від усіх насильницьких злочинців.

3) До третього типу відносяться «ситуаційні» (випадкові) злочинці, які до вчинення злочину характеризувалися нейтрально або позитивно, а саме посягання вчинили під впливом несприятливої життєвої ситуації. У їх поведінці відсутні ознаки ставлення до іншої особи, що були характерними для попередніх типів, а їх насильство виступає реакцією на зовнішню ситуацію, що сприймається ними як гостро конфліктна. За кримінологічною статистикою таких осіб близько 30 % від усіх насильницьких злочинців.

Студенту потрібно розбиратись у **детермінантах**, що викликають насильницьку злочинність, серед яких основними є: 1) негативний

вплив злочинного мікросередовища; 2) пияцтво (зокрема спільне вживання злочинцями алкогольних напоїв досить часто завершується побиттям, тілесними ушкодженнями, поножовщиною та смертю когось із них); 3) неприязні міжособистісні стосунки, в т. ч. конфліктні ситуації між особами (багато убивств вчиняються на побутовому рівні під час сварок або ж на рівні хуліганських стосунків і раптово виниклої неприязні); 4) криміналізація особи (отримання судимості, свого місця та ролі у злочинному світі); 5) недоліки профілактичних засобів у діяльності правоохоронних органів (несвоєчасне виявлення потенційно небезпечних осіб; недоліки у роботі дільничних інспекторів щодо неналежного контролю осіб, звільнених від відбування покарання або ж із судимістю; недостатність патрулів для реагування на побутові сварки і конфлікти; відсутність належної взаємодії між різними службами поліції; відсутність належної індивідуально-виховної роботи щодо перебуваючих на обліку осіб тощо); 6) недоліки у розслідуванні насильницьких злочинів (в першу чергу тілесних ушкоджень), що в подальшому породжують їх латентність тощо.

Питання для обговорення на практичному занятті:

1. Поняття, рівень і структура насильницьких злочинів. Їх динаміка та латентність.
2. Кримінологічна характеристика вбивств та заподіяння тілесних ушкоджень.
3. Кримінологічна характеристика насильницького зазіхання на статеву недоторканість.
4. Кримінологічна характеристика корисливо-насильницьких злочинів (грабежів, розбоїв, вимагання).

Питання для вивчення на самостійній роботі:

5. Кримінологічна характеристика особи насильницького злочинця. Види насильницьких злочинців.
6. Детермінанти насильницької злочинності.
7. Профілактика й запобігання насильницьких злочинів.

Теми для підготовки рефератів:

1. Рівень, структура та динаміка розвитку насильницьких злочинів в Україні: порівняльні статистичні аспекти.

Завдання до теми:

Завдання 1

Громадянин Ш., 1978 року народження, раніше двічі засуджений за ст. 115 та ст. 309 КК України, разом із своїм другом Ф., теж неодноразово судимим, вийшли після спільного вживання наркотичних засобів на вулицю купити собі щось солодке.

По дорозі вони зустріли жінку Л. з чоловіком Н., які були їх добрими знайомими. Під час розмови між ними, жінка Л. почала ображати Ш., кажучи що він начебто їй щось не повернув (майно чи гроші) та нецензурно висловлювалася у бік Ш. Образи переросли у серйозну сварку, під час якої Ш. витягнув розкладний ніж, що лежав у нього в куртці. Однак, коли Ш. почав погрожувати Л. ножем через образи, за Л. заступився її чоловік Н., який до цього не вступав у сварку. Тоді Ш. наніс Н. один удар ножем в область серця, в результаті якого Н. впав на землю, втратив свідомість і його забрали в реанімацію. У відношенні Ш. було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 15 ч. 1 ст. 115 КК України (замах на умисне вбивство).

Визначте кримінологічну характеристику особи насильницького злочинця Ш., причини і умови скоєння ним цього насильницького злочину.

Завдання 2

14-річна Т. пішла до свого знайомого односельця 24-річного Н. у гості для спільного розпиття пива. Н. проживав у своєму домі, в сімейних відносинах не перебував, дітей не мав, працював охоронцем, судимостей не мав. Під час спільного вживання алкогольного напою Н. почав чіплятися до Т., а коли остання відмовилась вступити з ним у інтимний зв'язок, пригрозив їй фізичною розправою та зґвалтував. За даним фактом Окнянським відділом поліції ГУНП в Одеській області було порушено кримінальне провадження щодо Н. за ч. 3 ст. 152 КК України, проведено судово-медичну експертизу, вилучені речові докази, Н. взято під варту.

Визначте кримінологічну характеристику особи насильницького злочинця Н., причини і умови скоєння ним цього насильницького

злочину. Як слід розглядати необачну, легковажну поведінку потерпілої Т. при вчиненні цього злочину?

Завдання 3

22-річний П., що працював на заправці «БРСМ» у Київській області охоронцем, запропонував своїм друзям, раніше судимим за ст.ст. 186, 187 КК України 28-річному В. і 31-річному Д., що теж мали постійні місця роботи, здійснити напад на заправку та заволодіти значною сумою грошових коштів, що була у касі. Взявши під цей злочин спеціальний мікроавтобус, помінявши на ньому номери та втягнувши балаклави, П., В. і Д., озброївшись двома пістолетами ПМ, вчинили напад на заправку. Керував нападом В., за планом П. сидів за кермом автомобіля, в той час як В. і Д. з пістолетами зайшли у приміщення заправки, поклали на підлогу охоронця, касира й інший обслуговуючий персонал та забрали касу й наявні на заправці грошові кошти у загальній сумі 200 тис. гривень. В подальшому планували здійснювати й інші подібні напади.

Однак, через добу П., В. і Д. були затримані по «гарячих слідах» і по відношенню до них було порушено кримінальне провадження за ч. 4 ст. 187 КК України (розбій, вчинений організованою групою).

Визначте кримінологічну характеристику групи насильницьких злочинців П., В. і Д., причини і умови скоєння ним цього насильницького злочину.

Завдання 4

20-річний Ж., не працюючий та проживаючий у м. Одесі в квартирі із батьками, вступив до громадської організації «Центр захисту споживчих прав». У громадській організації він познайомився із 17-річним С., теж не працюючим, проживаючим разом із батьками. Разом Ж. та С. вирішили здійснити громадську перевірку продуктового магазину «Світанок», що знаходився на окраїні міста Одеси на предмет дотримання законодавства при продажі товарів населенню. Приїхавши до цього магазину на автомобілі та купивши у магазині продукти, вони виявили ряд порушень норм діючого законодавства (продаж алкогольних напоїв та тютюнових виробів (сигарет) без ліцензії, продаж алкогольних напоїв та тютюнових виробів без перевірки віку

споживача, невідача чеку при наявності касового апарату тощо). Представившись представниками Громадської організації вони викликали через продавця власника магазину і в бесіді із ним почали вимагати 10 тисяч гривень за неповідомлення правоохоронним органам інформації про виявлені порушення.

Власник магазину погодився дати їм вказану суму грошей, однак попросив день на її збирання, після чого одразу повідомив правоохоронні органи про факт вимагання. На наступний день, під час передачі грошових коштів біля продуктового магазину, Ж. та С. були затримані співробітниками поліції і у відношенні них було порушено кримінальне провадження за ч. 2 ст. 189 КК України (вимагання, вчинене групою осіб).

Визначте кримінологічну характеристику групи злочинців Ж. та С., причини і умови скоєння ними цього злочину, а також чи є скоєний злочин насильницьким.

Завдання 5

32-річна Л., мешканка міста Одеси, судима за ст.ст. 185, 186 КК України, зловживала спиртними напоями разом із своїм співмешканцем 36-річним Т., раніше судимим за ст. 309 КК України. Під час чергового спільного розпиття спиртних напоїв у квартирі Л. між ними виникла сварка, в ході якої Л. взяла кухонний ніж та нанесла декілька ударів Т., який не розумів, що відбувається через значний ступінь сп'яніння. Від спричинених ножових ран Т. помер через півгодини, а Л. продовжила вживання спиртних напоїв та заснула через деякий час.

На місце злочину прибули працівники Приморського ВП м. Одеси і по відношенню до Л. було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 115 КК України (умисне вбивство).

Визначте кримінологічну характеристику особи Л. та детермінанти вчинення нею такого насильницького злочину. Чи наявна в даному випадку віктимність жертви злочину ?

Список рекомендованої літератури:

1. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою: резолюція Генеральної асамблеї ООН від 29 листопада 1985 р. [Електронний ресурс]. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_114

2. Європейська конвенція щодо відшкодування збитків жертвам насильницьких злочинів: конвенція Ради Європи від 24 листопада 1983 р. [Електронний ресурс]. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_319
3. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15 листопада 2001 року № 2789-III // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 10. Ст. 70.
4. Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей: Закон України від 2 червня 2005 року № 2623-IV // Відомості Верховної Ради України. 2005. № 26. Стор. 1108. Стаття 354.
5. Валуйська М. Ю. Кримінологічна характеристика особистості злочинців, що вчинили умисні вбивства при обтяжуючих обставинах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримін. право та кримінологія; кримін.-викон. право» / Марина Юріївна Валуйська; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2002. 18 с.
6. Голіна В. В. Попередження тяжких насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи. Навчальний посібник / В. В. Голіна. Х. : НЮАУ. 1997. 52 с.
7. Головкін Б. М. Корислива спрямованість особистості злочинця, опосередкована у насильницьких проявах: поняття, зміст, шляхи формування / Вісник Академії правових наук України: зб. наук. Праць. 2009. № 3. С. 221-230.
8. Демчіхіна Є. С. Кримінологічний аналіз чинників групової некорисливої насильницької злочинності неповнолітніх / Бюлетень Міністерства юстиції України. 2011. № 6. С. 86-90.
9. Дрємин В. Н. Насилие в механизме криминализации общества / Актуальні проблеми політики (збірник наукових праць). Одеса : Фенікс, 2006. № 29. С. 532-537.
10. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. К. : Видавничий дім «Ін Юре», 2007. 424 с.
11. Йосипів А. О. Насильницька злочинність: детермінанти та протидія органами внутрішніх справ: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримін. право та кримінологія; кримін.-викон. право» / Алла Олексіївна Йосипів ; Львів. Держ. ун-т внутрішніх справ. Львів, 2009. 18 с.
12. Йосипів А. О. Причини насильства та умови його попередження / Держава і право: Юридичні і політичні науки: зб. наук. праць. 2009. Вип. 43. С. 569-574.
13. Ігнатов О. М. Зовнішні обставини вчинення насильницьких злочинів працівниками органів внутрішніх справ / Кримінологія в Україні та протидія злочинності: збірник наукових статей. 2008. С. 223-227.
14. Ігнатов О. М. Попередження насильницьких злочинів, що вчиняються працівниками органів внутрішніх справ поза сферою сімейно-побутових відносин та не пов'язані з службовою діяльністю / Наше право. 2008. № 4. С. 101-105.
15. Ігнатов О. М. Рівень та динаміка насильницької злочинності працівників органів внутрішніх справ / Держава і право: юридичні і політичні науки: зб. наук. праць. 2008. Вип. 42. С. 529-535.

16. Кулик Л. М. Ознаки насильницької злочинності / Право і суспільство. 2010. № 5. С. 128-132.
17. Подільчак О. М. Насильницькі злочини: особистісні детермінанти / Проблеми законності: акад. зб. наук. праць. 2007. Вип. 90. С. 158-166.
18. Шалгунова С. Детермінація кримінального насильства та його соціальні умови / Світлана Шалгунова // Юридична Україна. 2011. № 2. С. 104-111.

Тема 7. Кримінологічні аспекти наркозлочинності та проституції

При вивченні цієї теми студент має детально розібратися: у проблемі наркоманії в Україні; законодавчій базі, що регулює обіг наркотиків та кримінальну відповідальність за їх зберігання, перевезення, продаж тощо; освоїти ключові терміни, що використовуються у цій сфері.

Студент має розуміти, що у загальному плані **наркоманія** – це хворобливий потяг до наркотичних засобів. Поряд з наркотиками, останнім часом все більше поширюється немедичне вживання психотропних і сильнодіючих речовин, хворобливий потяг до яких називається **токсикоманією**. У лютому 1995 року були прийняті два ключові закони: «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів» і «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними», що створили надійну правову базу для боротьби з наркоманією і токсикоманією. У цих законах наводиться поняття **наркоманії** як хворобливого психічного стану, зумовленого зловживанням наркотичними засобами, і такого, що характеризується психічною або фізичною залежністю від них.

Також у цій сфері використовується термін «**наркоман**» – це особа, якій медичним закладом у визначеному порядку встановлено діагноз «наркоманія». Аналогічним є поняття «токсикоман» і «токсикоманія». Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства охорони здоров'я і публікується в офіційних виданнях. Обіг деяких наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів дозволяється лише в медичних, науково-дослідних або навчальних цілях. Реалізація громадянам наркотичних чи психотропних речовин

може проводитися тільки за рецептом лікаря через аптечні заклади, у яких є дозвіл на цей вид діяльності. До найпоширеніших наркотиків належать: анаша, гашиш, марихуана, морфій, героїн, кокаїн. Все більшого розповсюдження набувають наркотики на синтетичній основі – ЛСД: амфетаміни, метамфетаміни тощо.

Наркотичні й психотропні речовини вживаються шляхом їх введення в організм за допомогою шприца, паління, ковтання, нюхання. Небезпека цієї хвороби полягає в тому, що вона дуже швидко й безповоротно руйнує фізичне і моральне здоров'я людини. Смерть здебільшого настає через кілька років інтенсивного вживання наркотиків, але їй передують повна деградація особи (відмова від соціальної корисної праці, психічна нестійкість, порушення у статевій сфері, втрата пам'яті, тероризування рідних і знайомих тощо).

Звідси і випливає **нерозривний зв'язок наркоманії зі злочинністю**, який проявляється у: 1) злочинах, вчинених під безпосереднім впливом наркотиків на організм: убивства, тілесні ушкодження, зґвалтування, хуліганство тощо; 2) вчиненні злочинів з метою заволодіння грошима або речами для придбання наркотиків – крадіжок, розбоїв, грабежів і вимагань; 3) протиправних діях, пов'язаних із виготовленням та збутом наркотиків, найнебезпечніші з яких відносяться до наркобізнесу і мають ознаки організованої злочинності.

Детермінанти поширення наркотичної залежності в першу чергу полягають у тому, що наркотики викликають ейфорію, яка на деякий час наділяє людину незвичайними почуттями, аж до бачення галюцинацій. Після цього настає стан прострації (наркотичного сну), а потім збудження змінюється пригніченням центральної нервової системи (синдром абстиненції), яка викликає бажання повторно прийняти наркотики. В результаті за короткий термін вживання наркотиків (інколи — кількох тижнів) особа стає хворою на наркоманію. Також їх поширення забезпечується: 1) постійною появою нових видів наркотиків і токсикоманій (вдихання парів оргрозчинників тощо); 2) наявністю великого «тіньового» незаконного ринку продажу наркотиків і психотропних речовин будь-якого ступеня важкості; 3) втягненням з боку діючих наркоманів й токсикоманів інших осіб у наркотичну або токсичну залежність (в тому числі шляхом пропозицій

безкоштовно спробувати «вперше в житті»); 4) значною складністю і фактично неможливістю наркозалежної особи самотійно припинити вживання наркотиків або психотропних речовин.

При вивченні **заходів протидії наркоманії (токсикоманії)** студент повинен розділяти заходи загальнопрофілактичного та індивідуально-профілактичного характеру. Студент має розуміти, що на «вершині» сфери вживання наркотиків існує організована злочинність – «наркобізнес», мета якої зібрати з продажу наркотиків значні прибутки, а потім їх «легалізувати». Важливо зауважити, що жодний вид злочинної діяльності не може зрівнятися з наркобізнесом за рівнем отримуваних прибутків.

При вивченні проституції як соціального явища студент має розуміти, що термін «проституція» у перекладі з латинської означає «виставлення на продаж». З давніх давен вона поділялася на жіночу, чоловічу і дитячу, що залишилося й на сьогодні. Під **проституцією** треба розуміти систематичне надання особою свого тіла для задоволення сексуальних потреб інших осіб за матеріальну винагороду.

Сучасна громадська думка сходиться на тому, що проституція є аморальною поведінкою. Що ж до визнання її правопорушенням, то у світі є різні погляди: від визнання її злочином (мусульманські країни) до надання їй статусу легального бізнесу (наприклад, у Нідерландах). В більшості Західних країн навіть якщо проституція законом не дозволена, влада ставиться до неї толерантно, спрямовуючи меч правосуддя у першу чергу на осіб, які використовують повій у власних цілях (у Франції, скажімо, навіть користування грошима, «заробленими» повією, тягне кримінальну відповідальність). В Україні проституція віднесена до категорії адміністративних правопорушень.

Проституція тісно пов'язана зі злочинністю, оскільки вони значною мірою обумовлюють одне одного. По-перше проституцію, як засіб наживи, контролює криміналітет й на її основі створюється система секс-бізнесу із звідниками, утримувачами домів розпусти, сутенерами, торгівцями «живим товаром», у тому числі з переправлянням його за межі країни. По-друге, повій широко використовують як співучасників злочинів грабіжники, вимагачі, шахраї. Наприклад, повії, відвідуючи квартири заможних клієнтів, дають «наводку» для наступних крадіжок чи розбійних нападів; просять

водіїв підвезти до місця, де на них організована засідка. По-третє повії і самі вчиняють чимало злочинів стосовно клієнтів шляхом їх «відключення» алкоголем, підсипанням клофеліну тощо. По-четверте не можна забувати, що повії (як жінки, так і чоловіки) є одним з основних джерел розповсюдження венеричних хвороб, гепатиту та ВІЛ-інфекції.

Питання для обговорення на практичному занятті:

1. Кримінологічна характеристика наркоманії та різновидів наркотичних засобів.
2. Детермінанти вживання наркотиків та кримінально-правові наслідки таких дій.
3. Наркобізнес, його види, етапи та стадії розвитку, заходи протидії.
4. Заходи протидії наркоманії та система державних органів у цій сфері.
5. Проституція як соціальне явище, її кримінологічна характеристика, різновиди та зв'язок із злочинністю.

Питання для вивчення на самостійній роботі:

6. Незаконний бізнес у сфері «торгівлі людьми»: кримінологічна та кримінально-правова характеристика.
7. Заходи протидії проституції та система державних органів протидії. Зарубіжний досвід легалізації проституції.

Теми для підготовки рефератів:

1. Рівень, структура та динаміка розвитку наркозлочинності в Україні: порівняльні статистичні аспекти.

Завдання до теми:

Завдання 1

50-річний Ц., житель Ананьївського району Одеської області, раніше не судимий, звільнився з роботи тракториста у зв'язку із скороченням штату, пенсію не отримував. Мав свій власний будинок за городом, де проживав самостійно. Прогулюючись по околиці свого села примітив невелику земельну ділянку площею 0,04 га, що була закрита зі всіх сторін лісопосадкою, яку вирішив засадити кущами коноплі. Після того, як конопля виросла, Ц. зірвав її та висушував на горищі свого будинку, плануючи у подальшому відвезти до міста Одеси та оптом продати. Однак

про дані обставини дізнались правоохоронні органи. В процесі санкціонованого обшуку на горищі будинку Ц. було вилучено більше 10 кілограмів коноплі і проти Ц. було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 307 КК України за результатами проведеної експертизи.

Визначте детермінанти злочинної поведінки Ц. у сфері незаконного обороту наркотичних засобів та причинно-наслідковий комплекс, який підштовхнув його до вчинення зазначеного злочину. Надайте кримінологічну характеристику особи Ц. як наркозлочинця.

Завдання 2

18-річний Ж., не одружений та раніше не судимий, навчався у професійно-технічному училищі та проживав із батьками по вул. Жоліо Кюрі в м. Одесі. У своєму дворі він познайомився із 32-річним К., раніше судимим за ст.ст. 307, 309 КК України, який запропонував Ж. заробіток, пов'язаний із підкладанням «закладок», що містять наркотичні засоби в районі «селища Котовського» в різні нелегкодоступні місця (труби, щілини, решітки тощо). Ж. погодився і отримав партію у розмірі 20 «згортків» із розфасованою наркотичною речовиною «сіль», які мав розкласти в межах території свого району. Підклавши закладки та зробивши фотографії їх місцерозташування Ж. отримав від К. обумовлену суму грошових коштів. На наступний день Ж. взяв у К. нову партію у розмірі 20 «згортків» і ввечері відправився їх закладати, однак по дорозі був зупинений працівниками поліції, які здійснювали патрулювання території Суворовського району і помітили підозрілу особу, що занервувала при їх появі. Ж. був затриманий працівниками поліції, віддав їм «закладки» та проти нього було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 307 КК України за результатами проведеної експертизи.

Визначте детермінанти злочинної поведінки Ж. у сфері незаконного обороту наркотичних засобів. Надайте кримінологічну характеристику особи Ж. як злочинця.

Завдання 3

Перелічіть найбільш розповсюджені наркотичні засоби та психотропні речовини, що використовуються для вживання наркоманами

у теперішній час. Які побічні ефекти вони створюють для психіки та здоров'я людини і який вид залежності викликають?

Завдання 4

26-річна Е. з вісімнадцятирічного віку переїхала з Херсонської області до м. Києва, проживала в орендованій квартирі. Попрацювавши рік офіціантом у столичному барі, звільнилась за власним бажанням через важкий графік роботи та вирішила зайнятись проституцією, оскільки батьки їй матеріально не допомагали і самі були у боргах. Декілька років пропрацювала у столичних борделях, їздила за кордон у Турцію й ОАЕ, поки не вирішила відкрити свій «невеликий» бордель у одному із спальних районів Києва. Для цього нею була орендована окрема трикімнатна квартира у знайомої подруги, знайдено декілька дівчат, яким вона запропонувала працювати на процент (50 на 50), обговорена можливість прикриття власної діяльності з одним із співробітників районного відділу поліції міста Києва, що відповідав за напрям боротьби з торгівлею людьми у своєму районі. Е. у цьому борделі виконувала функції організатора та адміністратора, запрошуючи знайомих клієнтів, що знали її, коли вона працювала повією.

Після декількох неділь роботи під прикриттям «масажного салону» до борделю нагрянули правоохоронці, які провели обшуки за місцем розташування борделю і місцем проживання Е., вилучили всі необхідні докази та допитали дівчат, яких Е. використовувала у якості повій.

Проти Е. було порушено кримінальне провадження за ч. 2 ст. 303 КК України («Сутенерство або втягнення особи у заняття проституцією»).

Сформулюйте кримінологічну характеристику образу злочинця Е., визначте детермінанти (причини і умови) її злочинної поведінки та причинно-наслідковий комплекс, який підштовхнув її до вчинення зазначеного злочину.

Завдання 5

22-річна А., довгий час працювала повією в місті Одеса, після чого поїхала у Турцію продовжувати таку діяльність. Сама А. родом із Черкаської області, приїхала в місто Одесу на заробітки, однак робота в

неї не склалася і вона подалася в інтимний бізнес. Батьки їй не допомагали, свого рухомого чи нерухомого майна А. не мала.

Попрацювавши півроку в інтимному бізнесі у Турції, А. повернулася на декілька тижнів до м. Одеси щоб відпочити й погуляти, та зустрілась із своєю колишньою подругою 20-річною Б., з якою раніше разом знімала квартиру. В турецькому борделі А. запропонували знайти в Україні дівчат, які бажали би працювати за кордоном та пообіцяли А. 1000 доларів, якщо вона привезе з собою гарну молоду дівчину. Тому А., пригостивши Б. за власний рахунок у ресторані, запропонувала останній поїхати із нею працювати до Турції, де, мовляв, «можна заробити багато грошей», оскільки зарплата Б., що працювала офіціанткою в піцерії, не була значною.

Б. спочатку погодилася та віддала А. свої документи й склала довіреність на оформлення закордонного паспорту, однак потім передумала і повідомила про даний факт правоохоронним органам. Під час відправлення Б. до Турції, А. було затримано в аеропорту співробітниками Управління боротьби зі злочинами, пов'язаними із торгівлею людьми ГУНП в Одеській області й відносно А. було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 149 КК України («Торгівля людьми»).

Визначте детермінанти (причини і умови) злочинної поведінки А. у сфері незаконної торгівлі людьми. Надайте кримінологічну характеристику особи А. як злочинця.

Список рекомендованої літератури:

1. Антидопінгова конвенція від 16 листопада 1989 року № ETS 135 (Конвенцію ратифіковано Законом України від 15 березня 2001 року № 2295-III). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_228.
2. Єдина конвенція про наркотичні засоби 1961 року (з доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_177.
3. Конвенція про психотропні речовини 21.02.1971 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_176.
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, ратифікована Постановою Верховної Ради від 25.04.1991 року № 1000-12. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096.
5. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

6. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24 лютого 1994 року № 4004-XII. Відомості Верховної Ради України, 1994. № 27. Ст. 218. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>
7. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15 лютого 1995 року № 60/95-ВР. Відомості Верховної Ради України, 1995. № 10. Ст. 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80>.
8. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними: Закон України від 15 лютого 1995 року № 62/95-ВР. Відомості Верховної Ради України, 1995. № 10. Ст. 62. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80>.
9. Про затвердження Порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.06.2009 року № 589. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/589-2009-%D0%BF>.
10. Про затвердження Порядку використання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у ветеринарній медицині: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 квітня 2008 року № 334. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334-2008-%D0%BF>.
11. Про затвердження плану заходів на 2019-2020 роки з реалізації Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.02.2019 року № 56-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56-2019-%D1%80>.
12. Бандурка О. М. Психофізіологічні проблеми наркотизації населення: монографія. Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2005.
13. Гладкова Є. О. Правові засади протидії наркозлочинності: функціональний аналіз / Вісник кримінологічної асоціації України. 2017. № 16. С. 46-52.
14. Заросинський Ю., Заросинський О. Наркоманія: стан і проблеми боротьби з нею на сучасному етапі / Право України. 2007. № 8. С. 61–64.
15. Кримінально-правова протидія незаконному обігу наркотиків: міжнародні та національні стандарти : посіб / А. В. Савченко, О. М. Стрільців ; за ред. Коваленка В. В. ; Нац. акад. внутр. справ. Київ : НАВС, 2014.
16. Курс кримінології: Особлива частина: підручник: У 2 кн. / О. М. Джужа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін.; За заг. ред. О. М. Джужи. К. : Юрінком Інтер, 2001. 480 с.
17. Літвін В. В., Борідько О. А., Вартузов В. В., Литвинов О. М. Розкриття, розслідування та попередження злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів у світлі нових викликів та загроз : навч.-практ. посіб. Херсон, 2012.
18. Сорока С. О. Контрабанда наркотичних засобів: проблеми протидії: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 «Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право» / Львів, 2010. 22 с.

Тема 8. Економічна та корупційна злочинність

При вивченні даної теми студенти повинні звернути увагу на складність визначення сутності економічної злочинності, незважаючи на те, що поняття економічних злочинів уже давно увійшло в широкий науковий обіг. **Економічна злочинність** – це явище, що має наступні основні ознаки: 1) властиве у тих чи інших розмірах будь-якій державі; 2) виникає в результаті високоінтелектуальної злочинної діяльності осіб з метою незаконного спрямування частини економічних ресурсів на свою користь; 3) виникає у сфері управління державним чи приватним майном і пов'язана із використанням службового становища з корисливими намірами; 4) стримує розвиток економічних відносин, вільної конкуренції, підриває основи економічної безпеки держави; 5) стимулює «тіньовий» неоподаткований капітал, корупцію та організовану злочинність; 6) викликає соціальну нестабільність, зневіру законослухняних громадян у спроможність держави захистити їх інтереси. Економічні злочини відрізняються від загальнокримінальних насильницько-корисливих злочинів (крадіжка, грабіж, розбій, вимагання тощо).

Існують різні наукові визначення економічної злочинності, наприклад О. Г. Кальман визначає злочинність у сфері економіки (економічну злочинність) як соціально-економічне деструктивне для економіки держави явище, що виявляється у вчиненні особами навмисних корисливих злочинів у сфері легальної і нелегальної господарської діяльності, основним безпосереднім об'єктом яких виступають відносини власності і відносини у сфері виробництва, обміну, розподілу і споживання товарів і послуг з метою одержання доходу. Кримінологічна класифікація й поділ економічних злочинів на певні види може здійснюватися за різними критеріями. Існують класифікації економічних злочинів за видом посягання, за об'єктом (сферою економічних відносин), у якій відбувається посягання – банківською, кредитною, податковою, вільної конкуренції, банкрутства тощо.

У кримінологічній науці до провідних характеристик економічної злочинності відносять: 1) корислива мотивація (хоча існують інші протиправні мотиви: підрив репутації, безкорисливе розголошення

комерційної таємниці та ін.); 2) об'єктом посягання є економічна безпека (безпека відносин з приводу виробництва, обміну, розподілу та споживання товарів і послуг); 3) вчинення злочинів у процесі професійної діяльності (залучення та використання інфраструктури легальної економічної діяльності); 4) корпоративний характер. Наявність двох суб'єктів – юридичної особи (злочинність корпорацій) та фізичної особи (злочинність за родом діяльності), що діють від імені та в інтересах підприємства; 5) тривалий, систематичний характер; 6) суттєвий збиток, що наноситься економічним інтересам держави, галузей економіки та громадян; 7) використання корумпованих елементів у контролюючих та правоохоронних органах; 8) неперсоніфіковані жертви (анонімність та колективність віктимізації); 9) високий ступінь латентності.

З економічною злочинністю тісно пов'язана і корупційна злочинність, яка передбачена у складах злочинів, закріплених у розділі XVII КК України «Злочини у сфері службової діяльності» та охоплює надання і прийняття пропозиції, обіцянки чи безпосереднє одержання неправомірної вигоди службовою особою держави, приватною юридичною особою тощо (ст. 368-370).

Загалом при підготовці до цієї теми студентам, на підставі статистичної інформації, необхідно вивчити офіційну статистику різних економічних та корупційних злочинів за останні роки, на основі чого сформулювати розуміння їх питомої ваги у загальній кількості усіх злочинів, динаміки (зростання чи спадання), ступеня офіційного розкриття і притягнення до відповідальності осіб, що їх вчинили або ж звільнення таких осіб від кримінальної відповідальності.

При розгляді питання про протидію економічним та корупційним злочинам слід розуміти, що у системі правоохоронних органів створюються спеціальні підрозділи для боротьби із цими негативними явищами. Щоб сформулювати змістовну відповідь на це питання слід звернутись до відповідного нормативно-правового матеріалу, а саме Законів України «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про запобігання корупції», «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом».

Студентам варто розуміти, що проблема запобігання економічним та корупційним злочинам для її комплексного вирішення першочергово

включає в себе завдання держави ліквідувати підгрунття економічної злочинності – «тіньову» економіку, а також забезпечення ефективного механізму протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. Адже ліквідація тіньової економіки забезпечить демократизацію українського економічного ринку, збільшить рівень надходження до бюджету фінансових коштів і спростить податкову систему держави, що обтяжена надмірною кількістю податків, особливо для «малого» бізнесу. Самі ж заходи запобігання економічних та корупційних злочинів можуть бути різними за своєю спрямованістю та змістом і студенту необхідно детально розкрити їх при підготовці до цієї теми.

Питання для обговорення на практичному занятті:

1. Поняття та структура економічної злочинності. Види економічних злочинів.
2. Кримінологічна характеристика осіб, що вчиняють економічні злочини, їх класифікація.
3. Детермінанти економічної злочинності.
4. Запобігання злочинам у сфері економіки. Склад державних органів, що займаються профілактикою та запобіганням економічних злочинів.
5. Поняття та система корупційних злочинів. Їх відмінність від економічних.

Питання для вивчення на самостійній роботі:

6. Кримінологічна характеристика особи корупціонера.
7. Детермінанти корупційної злочинності.
8. Засоби протидії корупційній злочинності, зарубіжний досвід із цього питання.

Завдання до теми:

Завдання 1

30-річний Р., що був зареєстрований як фізична особа-підприємець у Дніпропетровській області, одружений, маючий двох малолітніх дітей, проживаючий із сім'єю у власній квартирі та маючий власний автомобіль, вирішив збільшити свій дохід від заняття підприємницькою діяльністю шляхом зниження розміру своїх податкових зобов'язань

перед державою. Для цього він уклав від свого імені як суб'єкт підприємницької діяльності договори купівлі-продажу товарів із підприємствами ТОВ «А» і ТОВ «Б», що були зареєстровані у Херсонській області і оформив фіктивні документи про начебто придбання щомісячно значних партій товару від цих підприємств протягом двох останніх років своєї підприємницької діяльності. Загалом Р. мав складські приміщення, найманих працівників, стабільний щомісячний дохід від підприємницької діяльності, тому міг приховувати вказані фіктивні операції, прикриваючи їх результати як видатки, на які зменшував власний оподаткований дохід.

В результаті Р. зміг занизити свої податкові зобов'язання із сплати податку на додану вартість (ПДВ) та податку на прибуток підприємств на загальну суму 4 000 000 грн. Під час невиїздної документальної перевірки його щомісячних звітів про нарахування та сплату податків за останні два роки підприємницької діяльності органами Державної фіскальної служби були виявлені вказані порушення. За результатами позапланової виїздної перевірки підприємств ТОВ «А» і ТОВ «Б» було встановлено відсутність здійснення господарської діяльності цими підприємствами, зокрема відсутність у них основних фондів, транспортних засобів, технічного персоналу, товару на продаж, складських приміщень для зберігання товару тощо. Відповідно до цього щодо Р. було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 212 КК України (ухилення від сплати податків).

Визначте детермінанти злочинної поведінки Р. у сфері ухилення від сплати податків та причинно-наслідковий комплекс, який підштовхнув його до вчинення зазначеного злочину. Надайте кримінологічну характеристику особи Р. як економічного злочинця.

Завдання 2

Житель Харківської області 40-річний В., раніше не судимий, розлучений, проживаючий самотійно в селі у власному будинку, мав хобі – полювання. Для зайняття цим хобі він вирішив купити собі снайперську гвинтівку «Драгунова» («СВД»). Планував пронести її через українсько-російський кордон вивіреном шляхом, оскільки вже декілька разів проносив таким чином товари і затриманий не був.

З цією метою В. законно перетнув кордон із Російською Федерацією в межах Харківської області і попрямував до міста Белгород, де у знайомого придбав «СВД» 1969 року випуску та патрони калібром 7,62x54 мм у кількості 50 одиниць. Далі, не маючи дозволу на носіння зброї, В. приїхав до селища Горьковське Белгородського району Російської Федерації, звідки пішки по залізничній колії пересік державний кордон України поза пунктами пропуску в напрямку селища Одноробівка Золочівського району Харківської області, перемістивши вищевказану гвинтівку й патрони до неї через митний кордон України поза митним контролем. Однак, після перетину державного кордону України, він був затриманий співробітниками Державної прикордонної служби України і щодо В. було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 201 КК України (контрабанда) та ч. 1 ст. 263 КК України (незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами) на підставі проведеної балістичної експертизи.

Сформулюйте кримінологічну характеристику образу злочинця-контрабандиста В., визначте детермінанти (причини і умови) його злочинної поведінки щодо незаконного переміщення предметів поза межами митного контролю. Як ви вважаєте, чи планував він у подальшому продовжити свою контрабандну діяльність?

Завдання 3

34-річний Г., розлучений, із вищою освітою, проживав у власній однокімнатній квартирі та працював арбітражним керуючим при Господарському суді Сумської області. Після порушення чергової справи про банкрутство ТОВ «С» його було призначено головою ліквідаційної комісії у ліквідаційній процедурі цього товариства.

В ході зазначеної ліквідаційної процедури було організовано проведення аукціону з продажу нерухомого майна ТОВ «С», загальною площею 1400 кв. м, а саме: адміністративної будівлі, трьох гаражів, двох складів, де товариством здійснювалась підприємницька діяльність. Арбітражний керуючий Г. вирішив заробити і, зв'язавшись із Т., який планував придбати зазначене майно з аукціону, запропонував останньому корупційні послуги, що включали можливість безперешкодного оформлення на фірму Т. нерухомого майна ТОВ «С» із заниженням ціни у повторному аукціоні.

При зустрічі Г. озвучив Т. суму своїх корупційних послуг у розмірі 50 тис. дол. США, після чого Г. був затриманий правоохоронцями і по відношенню до нього було відкрито кримінальне провадження за ч. 3 ст. 368-4 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди особою, яка надає публічні послуги).

Визначте детермінанти (причини і умови) злочинної поведінки Г. у корупційній сфері та причинно-наслідковий комплекс, який підштовхнув його до вчинення зазначеного злочину. Надайте кримінологічну характеристику особи Г. як корупціонера.

Завдання 4

Перелічіть найбільш розповсюджені способи вчинення корупційних правопорушень в Україні. Які сфери економічної діяльності на вашу думку є найбільш корупційними? Відповідь обґрунтуйте.

Список рекомендованої літератури:

1. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1702-VII // Офіційний вісник України. 2014. № 90. С. 7. Ст. 2576.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності: Закон України від 15.11.2011 № 4025-VI // Відомості Верховної Ради України. 2012. № 25. Ст. 263.
4. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України № 1698-VII від 14.10.2014 року. Відомості Верховної Ради, 2014, № 47. Ст. 2051. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.
5. Про Національну поліцію: Закон України № 580-VIII від 02.07.2015 року. Відомості Верховної Ради, 2015. № 40-41. Ст. 379.
6. Про першочергові заходи щодо детінізації економіки та протидії корупції: указ Президента України від 18 листопада 2005 року № 1615/2005. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1615/2005>.
7. Про Сорок рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF): постанова Кабінету Міністрів України та Національного Банку України від 28 серпня 2001 р. № 1124 // Офіційний вісник України. 2001. № 35. С. 157. Ст. 1630.

8. Волженкин Б. В. Преступления в сфере экономической деятельности / Б. В. Волженкин. СПб. : Изд. «Юрид. центр Пресс», 2002. 641 с.
9. Гуцалова К. Кримінологічне визначення поняття та ознак економічної злочинності: проблемні питання / Юридичний журнал. 2004. № 29. С. 113-115.
10. Дрёмин В. Н. «Отмывание» доходов: проблема законодательного определения / Юридический вестник. 2000. № 2. С. 80-81.
11. Дудоров О. О. Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика: монографія / О. О. Дудоров. Київ. : Юридична практика, 2003. 924 с.
12. Кальман О. Г. Стан та головні напрямки попередження економічної злочинності в Україні: теоретичні і прикладні проблеми / О. Г. Кальман. Харків : Гімназія, 2003. 352 с.
13. Мельничук Т. В. Організовані форми злочинної діяльності у зовнішньоекономічній сфері: монографія / Т. В. Мельничук. Одеса : Фенікс, 2010. 246 с.
14. Озерський І. В., Кащук І. О. Економічна злочинність (поняттєво-правовий та психологічний аналіз) / Економіка. Фінанси. Право. № 11. 2004. С. 22-27.
15. Попович В. М. Взаємозв'язок організованої злочинності, «відмивання» доходів незаконного походження та «тіньової» економіки / Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2002. № 5. С. 62-65.
16. Попович В. М. Економіко-кримінологічна теорія детінізації економіки: монографія / В. М. Попович. Ірпінь : Академія державної податкової служби України, 2001. 546 с.
17. Стрельцов Е. Л. Экономическая преступность в Украине: курс лекций / Е. Л. Стрельцов. Одесса : АО Бахва, 1997. 572 с.
18. Стрельцов Є. Л. Економічні злочини: внутрідержавні та міжнародні аспекти: навч. посібник / Є. Л. Стрельцов. Одеса : АстроПринт, 2000. 476 с.
19. Тацій В. Боротьба зі злочинністю у сфері економічних відносин як вирішальний напрямок діяльності правоохоронних органів / Вісник прокуратури. 2002. № 13. С. 13-18.

Тема 9. Організована злочинність. Участь неповнолітніх у злочинності

Студенти мають розуміти, що найбільш суспільно небезпечним видом професійної злочинності є організована злочинність (ОЗ). Вона стимулює кримінальні елементи, поєднуючи, контролюючи і змушуючи їх з більшою енергією вести злочинну діяльність. Тому законодавство і обтяжує кримінальну відповідальність при вчиненні злочину у складі

організованої групи. Можна сказати, що організована злочинність є «вершиною» у системі усієї злочинності.

У широкому розумінні під **організованою злочинністю** слід розуміти особливу протиправну діяльність злочинних організацій, що заздалегідь планують стратегію і тактику кількаразового скоєння злочинів, що мають всередині себе чіткий поділ ролей, свого роду спеціалізацію. Також можна сказати, що організована злочинність – це свідома, систематична, повторювана діяльність стійкої групи осіб, хоча б один чи кілька елементів діяльності якої (мета, засіб, процес її досягнення, результат) повинні бути кримінальними.

Радою Європейського Союзу було розроблено такі загальні **критерії** визначення організованої злочинності: 1) взаємодія (спільна діяльність) більш ніж двох осіб; 2) розподіл функцій (у кожного учасника має бути своє чітко визначене завдання); 3) діяльність протягом тривалого періоду чи без заздалегідь установленого терміну; 4) суворі внутрішня дисципліна та контроль; 5) підозра у вчиненні тяжких злочинів; 6) вихід за межі національних кордонів; 7) застосування насильницьких методів примусу з метою залякування; 8) використання комерційних чи інших ділових структур; 9) участь у відмиванні грошей; 10) вплив на політику, засоби масової інформації, органи державного управління, органи юстиції та економіку; 11) мета – прибуток, вигода, влада.

Напрямами основних видів діяльності організованої злочинності можуть бути: незаконний обіг наркотиків, їх виробництво; незаконний обіг озброєнь; розкрадання радіоактивних матеріалів; фальшивомонетництво; відмивання злочинних доходів; викрадення автомобілів; розкрадання і контрабанда предметів мистецтва; рекет і шантаж з метою вимагання коштів тощо.

В рамках цієї теми студент повинен проаналізувати національне законодавство про організовану злочинність. У ст. 1 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» під організованою злочинністю розуміється сукупність злочинів, що вчиняються у зв'язку зі створенням та діяльністю організованих злочинних угруповань. Види та ознаки цих злочинів, а також кримінально-правові заходи щодо осіб, які вчинили такі злочини, встановлюються Кримінальним кодексом України.

Кримінальний кодекс містить низку норм, що надають можливість притягнути до кримінальної відповідальності учасників організованої злочинності на різних рівнях. У Розділі VI Загальної частини КК України: формулюється поняття співучасті у злочинах; визначаються види співучасників; сформульовані поняття «організована група» та «злочинна організація», регламентована кримінальна відповідальність різних співучасників (організатора, виконавця, посібника, підбурювача).

Студенту потрібно розуміти, що **співучастю** у злочині є умисна спільна участь декількох суб'єктів у вчиненні умисного злочину. Співучасниками злочину, поряд із виконавцем, є організатор, підбурювач та посібник. Студент має розрізняти між собою співучасників злочину за кримінально-правовою характеристикою у ст. 27 КК України. Також студенту варто звернути увагу на специфічні ознаки, які характеризують **організовані злочинні угруповання**, відповідно до ч. 3, 4 ст. 28 КК України та поділ цих угруповань на відповідні види: група осіб за попередньою змовою, організована група, злочинна організація тощо. Студент має знати, що з точки зору кримінологічної характеристики структури організованих злочинних груп можна виділити певні їх ланки. Так верхню ланку утворює ядро (керівний склад, керівник, лідер) злочинної групи, що не вчиняють безпосередньо злочинів, а виконують організаторські та ідеологічні функції. Наступною ланкою за ієрархією ідуть, так звані групи забезпечення і безпеки. Низову ланку складають виконавці конкретних злочинів (зłodії, кіллери, шахраї, продавці заборонених товарів й ін.), серед яких можуть бути старші та молодші за впливом учасники, а на найнижчому рівні знаходяться помічники та посібники таких виконавців.

Окрему увагу студенту варто приділити **заходам протидії організований злочинності**, оскільки нинішній стан криміногенної ситуації в державі свідчить про необхідність удосконалення заходів, спрямованих на нейтралізацію дії чинників, які її зумовлюють. До таких заходів на сучасному етапі розвитку української держави може відноситись: оптимізація структури та штатної чисельності спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю, запровадження вертикальної системи управління ними, здійснення їх належного

ресурсного та матеріально-технічного забезпечення, зміцнення міжнародного співробітництва у цій сфері тощо.

Питання для обговорення на практичному занятті:

1. Поняття і кримінологічні критерії організованої злочинності, її основні напрямки здійснення.
2. Кримінально-правове регулювання участі у організованій злочинності за законодавством України.
3. Кримінологічна характеристика структури організованих злочинних груп.
4. Детермінанти та способи протидії організованої злочинності, система державних органів у цьому напрямку.

Питання для вивчення на самостійній роботі:

5. Відмивання «брудних грошей» злочинними організаціями та «конвертаційними центрами», їх транснаціональність.
6. Втягнення неповнолітніх у злочинність та в організовану злочинність. Злочини, що вчиняються неповнолітніми.
7. Особливості детермінації злочинної поведінки неповнолітніх.
8. Запобігання злочинності серед неповнолітніх: шляхи та способи.

Завдання до теми:

Завдання 1

29-річний П., неодружений, двічі судимий за ст. 307 КК України, не наркозалежний, організував у місті Черкаси організовану злочинну групу для збуту наркотичних засобів. До складу групи входили 25-річний Р., 28-річний С. та 24-річна Т., всі непрацюючі, наркозалежні, раніше судимі за ст. 309 КК України і зловживаючі наркотичними засобами. З більшістю із членів групи П. був знайомим більше року, декого знав із дитинства, тому користувався серед них авторитетом. П. запропонував Р., С. і Т. безпосередньо займатися виготовленням та збутом наркотичного засобу – ацетильованого опію та концентрату з макової соломи, за що надавав їм право на особисте безоплатне вживання наркотичного засобу та частину прибутку від тих операцій із продажу, у яких вони брали участь (до 25 %).

Також П. домовився з 32-річним Ф., жителем міста Черкаси, раніше не судимим, працюючим, неодруженим, про використання квартири останнього для виготовлення та зберігання наркотичних засобів у обмін на особисте безоплатне вживання Ф. наркотичних засобів та орендної плати у розмірі 500 грн. щомісяця. У цій орендованій квартирі П., купляючи інгредієнти (неочищене насіння маку, аміак, оцет, ацетилсаліцилову кислоту), разом із Т. виготовляли концентрат з макової соломи й ацетильованого опію, використовуючи для цього кухонну газову плиту та кухонне приладдя (металеве відро, каструлю, миску, підставки, кухонний подрібнювач). Інші члени групи Р. і С. підшукували покупців, домовлялися з ними про продаж наркотиків через інтернет-мережі й IP-телефонію, зустрічалися з покупцями в обумовлених місцях та передавали їм наркотичний засіб у медичних шприцах ємністю 5мл, отримуючи від покупців грошові кошти (400-500 грн). Як правило, зустрічі відбувались у під'їзді чи поблизу будинку Ф. і були нечастими.

Через декілька місяців зазначену групу було викрито правоохоронцями й порушено кримінальне провадження за ч. 3 ст. 307 КК України (незаконне виготовлення, зберігання з метою збуту та збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, вчинене організованою групою)

Визначить структуру та різновид організованої злочинної групи у складі П., Р., С., Т. і Ф., що займалися вчиненням описаного злочину, окресліть ступінь злочинних зв'язків між учасниками групи. Сформулюйте детермінанти злочинної поведінки учасників організованої злочинної групи та охарактеризуйте їх особи як наркозлочинців.

Завдання 2

Ф. організував та очолив стійку організовану злочинну групу, до складу якої увійшли Ш. та Х. Метою цієї злочинної групи було незаконне добування бурштину на території Дубровицького району Рівненської області, де Ф. знайшов відповідну земельну ділянку в лісовому масиві урочища «Дукорівка». Ф., Ш. і Х., жителі одного села, розташованого у Рівненській області, на той момент не працювали, судимостей не мали, жоден із них у шлюбі не перебував. Також Ф.

організував й безпосередньо здійснив закупівлю обладнання для незаконної видобутки бурштину-сирцю, а саме: мотопомпи, металеві шрайбери і жердини, пожежні рукави і водозабірні шланги. Згідно з розподіленими обов'язками Ш. і Х., останні мали особисто добувати бурштин у лісовому масиві урочища «Дукорівка» шляхом гідророзмиву ґрунту за допомогою мотопомпи, збирати видобутий бурштин-сирець й тимчасово переховувати його неподалік місця видобутку. В подальшому Ф. мав самостійно реалізовувати бурштин-сирець через власні зв'язки, після чого прибуток пропорційно розподілявся між членами групи. Вказане видобування бурштину здійснювалось без отримання будь-яких ліцензій, в порушення ст. 19 Кодексу України «Про надра».

Загалом злочинною групою у складі Ф., Ш. і Х. було добуто 1 кг бурштину у час їх затримання правоохоронцями і проти них було порушено кримінальне провадження за ч. 2 ст. 240 КК України (порушення встановлених правил використання надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, а також незаконне видобування корисних копалин загальнодержавного значення).

Окресліть структуру та різновид організованої злочинної групи у складі Ф., Ш. і Х., визначте ступінь злочинних зв'язків між ними. Які детермінанти вчинення ними такого злочину? Чому він вчинений у складі організованої злочинної групи? Відповідь обґрунтуйте.

Завдання 3

Перелічіть найбільш розповсюджені способи «відмивання грошей» у формі легалізації доходів, добутих злочинним шляхом злочинними «конвертаційними центрами». Наведіть практичні випадки викриття таких «конвертаційних центрів» правоохоронними органами на території України.

Завдання 4

30-річний Г., житель села Матишівка Роздільнянського району, неодружений, працюючий на сезонних роботах, раніше судимий за ч. 1 ст. 286 КК України, запропонував неповнолітнім школярам 13-річному Д. та 11-річному Е., жителям цього ж села, «підзаробити» та допомогти

йому у вчиненні крадіжок пального з автомобілів у м. Роздільна, на що останні погодились.

Отримавши згоду неповнолітніх, Г. разом із ними на своєму мотоциклі «Восход» здійснював поїздки до міста Роздільна, де біля житлових будинків Е. та Д. шукали припарковані автомобілі ВАЗ. Після знайдення таких автомобілів, Г. за допомогою Д. відкривав бензобак та зливав пальне у наявні в нього цистерни, а Е. спостерігав за обстановкою навкруги і подавав сигнал тривоги Г. і Д., якщо помічав небезпеку. Після зливу пального з бензобаку Г., за відсутності сигналізації, також розбивав скло або відкривав дверцята та проникав разом із Д. до салону автомобілів, де вони таємно викрадали наявні у салоні переносні предмети (відеореєстратор, магнітолу, інструмент тощо). З викраденим Г., Д. і Е. повертались до свого села.

Викрадений бензин Г., Д. і Е. використовували на власні поїздки по селу, залишок бензину та інші викрадені речі з автомобілів продавали односельчанам, а гроші розділяли між собою. Після скоєння декількох крадіжок у місті Роздільна їх групу було викрито правоохоронцями і по відношенню до Г. було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 304 (втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність) та ч. 2 ст. 185 КК України (крадіжка, вчинена повторно або за попередньою змовою групою осіб).

Надайте кримінологічну характеристику особи злочинця Г. та ступінь зв'язків між і ним і неповнолітніми Д. і Е. під час скоєння злочинів.

Які детермінанти потягли за собою втягнення ним неповнолітніх Д. і Е. у злочинну діяльність? Чи були описані злочини вчинені організованою злочинною групою або ж групою осіб за попередньою змовою з кримінологічної та кримінально-правової точок зору? Відповідь обґрунтуйте.

Список рекомендованої літератури:

1. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: прийнятий Законом України № 4651-VI від 13.04.2012 року. Відомості Верховної Ради України, 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року [Електронний ресурс]. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_789.
4. Конвенція про права дитини: Конвенція ООН від 20 листопада 1989 року // Зібрання чинних міжнародних договорів України. 1990. № 1. Ст. 205.
5. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх: правила ООН від 29 листопада 1985 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_211.
6. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30 червня 1993 року № 3341-XII // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 35. Ст. 358. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12>.
7. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1995. № 6. Ст. 35.
8. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 30. Ст. 142.
9. Про Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні: указ Президента України від 24 травня 2011 року № 597/2011 // Офіційний вісник України. 2011. № 41. Стор. 9. Ст. 1663.
10. Бандурка І. О. Протидія злочинам неповнолітніх, як форма кримінально-правового захисту прав дітей / Форум права. 2014. № 1. С. 19-23.
11. Вербенський М. Г. Тенденції транснаціональної організаційної злочинності в Україні / Право і суспільство. 2010. № 2. С. 101-106.
12. Голіна В. В. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми боротьби з бандитизмом: соціально-правове та кримінологічне дослідження. Монографія / В. В. Голіна. Харків, Регіон-інформ, 2004. 212 с.
13. Зелінська Н. А., Дрьомін В. М. Кримінальна глобалізація: від транснаціонального злочину до транснаціональної злочинності / Юридичний вісник. 2011. № 1. С. 34-39.
14. Злочинність неповнолітніх: причини, наслідки та шляхи запобігання: навч. посібник / [С. І. Яковенко, Н. Ю. Максимова, Л. І. Мороз та ін.]. Київ : Вид. Паливода А. В., 2006. 260 с.
15. Кальченко Т. Л. Запобігання злочинності неповнолітніх в Україні спеціальними органами та установами : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Київ, 2004. 21 с.
16. Корольчук В. В. Актуальні проблеми запобігання злочинам неповнолітніх / Науковий вісник Нац. акад. внутр. справ. 2013. № 1. С. 176–182.
17. Кравчук С. Організована злочинність у сфері економіки України: проблеми припинення та шляхи їх вирішення / Право України. 2011. № 8. С. 301-308.
18. Крестовська Н. М. Ювенальне право України: історико-теоретичне дослідження: монографія / Одеса : Фенікс. 2008. 332 с.

19. Кримінологічна характеристика злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються неповнолітніми : монографія / за заг. ред. В. В. Голіни. Харків : Кроссруд. 2007. 156 с.
20. Мельник С. М. Оцінка діяльності оперативних підрозділів в аспекті боротьби з організованою злочинністю / Південноукраїнський правничий часопис. 2009. № 4. С. 26-29.
21. Мельничук Т. В. Організовані форми злочинної діяльності у зовнішньоекономічній сфері: монографія / Т. В. Мельничук. Одеса : Фенікс, 2010. 246 с.
22. Муляр О. Організована злочинність – складне суспільно небезпечне явище / Вісник прокуратури. 2009. № 7. С. 92-98.
23. Расюк Е. Поняття та кримінологічна характеристика організованої злочинності / Підприємництво, господарство і право. 2010. № 7. С. 147-150.
24. Скулиш Є. Д., Глушков В. О. Поняття транснаціональної організованої злочинності та її співвідношення з тероризмом / Право і суспільство. 2012. № 2. С. 190-194.
25. Стихарна І. С. Характеристика етнічних організованих злочинних груп / Південноукраїнський правничий часопис. 2009. № 1. С. 51-52.
26. Шостко О. Європейський досвід запобігання організованим злочинностям: теоретичні питання / Право України. 2010. № 2. С. 198-203.

Тема 10. Пенітенціарна злочинність

Вивчаючи цю тему студент повинен охарактеризувати поняття «**пенітенціарної злочинності**», яку можна визначити як кримінальні порушення ізольованими від суспільства особами, що перебувають у місцях позбавлення волі або слідчих ізоляторах встановлених правил їх утримання та вчинення цими особами інших злочинів у таких місцях.

В той же час **пенітенціарна кримінологія** як окрема сфера загальної кримінології здійснює вивчення сфери суспільних відносин, що виникають у зв'язку із існуванням злочинності (її сутність, історичні форми прояву, детермінанти, стан, структуру і динаміку, засоби протидії тощо) у місцях позбавлення волі. До **завдань** пенітенціарної кримінології можна віднести наступні: забезпечення безпеки засуджених, персоналу місць позбавлення волі та інших осіб, що перебувають у цих місцях; попередження й виявлення злочинів, вчинених у місцях позбавлення волі, а також порушень встановленого порядку відбування покарання; вивчення причин та умов, що сприяють

вчиненню злочинів та інших правопорушень у місцях позбавлення волі тощо.

Студенту потрібно розуміти, що у місцях позбавлення волі злочинність обумовлюється наступними **детермінантами**:

По-перше, замкнутим злочинним середовищем серед засуджених, у якому обмежені можливості спілкування та соціальних зв'язків зі стороннім світом. Це породжує потребу прийняти позиції та вимоги такого злочинного середовища й стати його частиною.

По-друге, негативною суспільною оцінкою однаково низького соціального статусу усіх засуджених та низьким соціальним престижем людини як цінності у таких місцях. Це призводить до падіння важливості життя та здоров'я людини як найвищої соціальної цінності й «легкості» вчинення насильницьких злочинів проти життя і здоров'я особи, яка відокремлена від суспільства й обмежена у своїх правах.

По-третє, у особи розвивається бажання підтримати свій престиж чи «авторитет» серед засуджених, що досить часто переходить у злочинну насильницьку чи корисливо-насильницьку поведінку й мотивацію.

По-четверте, відчуття нудьги та безвиході у таких місцях породжує розвиток негативних фонових явищ (алкоголізм, наркоманія, токсикоманія, гомосексуалізм).

По-п'яте, соціальна пасивність засуджених призводить до несприяння ними будь-яких форм виховної роботи, нігілістичного ставлення до професійно-технічної та іншої освіти у цих закладах.

По-шосте, схвалення норм злочинної субкультури призводить до лояльного ставлення засуджених щодо злочинів, які вчиняються у місцях позбавлення волі чи слідчих ізоляторах, їх потурання та до небажання співпрацювати із адміністрацією з метою розкриття таких злочинів.

По-сьоме, значна кількість рецидивістів серед засуджених призводить до розвитку організованої злочинності із чіткою ієрархією ролей («зłodій у законі», «смотрящий», «пацан», «фраєр» тощо).

По-восьме, наявність або розвиток у значної кількості засуджених психічних аномалій призводить до різкого всплеску агресії чи конфронтацій між собою засуджених.

Щодо характеристики злочинців у місцях позбавлення волі можна відзначити, що їх типи відображають певну цілісність криміногенних властивостей, пов'язаних із перебуванням особи у відповідному середовищі. Студенту варто розуміти, що традиційно виокремлюють п'ять основних типів злочинців у місцях позбавлення волі: 1) випадкові; 2) ситуаційні; 3) нестійкі; 4) злісні; 5) особливо злісні.

Студент має звернути увагу на **заходи запобігання і профілактики злочинів серед ув'язнених**, які представляють собою особливий вид соціальної діяльності установ виконання покарань у взаємодії з іншими державними органами щодо нейтралізації, усування чи блокування детермінантів й проявів пенітенціарної злочинності й злочинної поведінки у місцях позбавлення волі. Відповідно такі заходи можуть бути як загальними (рання профілактика й запобігання пенітенціарної злочинності та її фонових явищ), так і спеціальними (щодо профілактики й запобігання конкретних злочинів чи рецидивних кримінальних проявів). До загальних заходів можуть бути наприклад віднесені: технічне переоснащення засобами спостереження (камерами) і комп'ютерною технікою місць позбавлення волі та слідчих ізоляторів; укомплектування кримінально-виконавчих установ висококваліфікованими кадрами; удосконалення системи зовнішнього захисту місць позбавлення волі та слідчих ізоляторів для недопущення потрапляння туди наркотичних та психотропних речовин, алкоголю тощо. До спеціальних заходів можуть бути віднесені: вживання комплексних оперативних заходів з метою швидкого розкриття конкретного злочину; вивчення осіб конкретних засуджених, що мають стійку злочинну спрямованість або є злочинними «лідерами», спостереження за їх поведінкою та їх оточенням; обстеження й обшук приміщень і камер, де серед засуджених можуть перебувати заборонені предмети чи речовини тощо.

Питання для обговорення на практичному занятті:

1. Поняття пенітенціарної злочинності та пенітенціарної кримінології, їх завдання.
2. Причини та умови пенітенціарної злочинності.

3. Кримінологічна характеристика й типи злочинців, що вчиняють злочини у місцях позбавлення волі.
4. Заходи запобігання і профілактики злочинів серед ув'язнених.

Питання для вивчення на самостійній роботі:

5. Організована злочинність та злочинні групи у місцях позбавлення волі, її види та прояви.
6. Боротьба із організованою та рецидивною злочинністю у місцях позбавлення волі.

Завдання до теми:

Завдання 1

32-річний Ж., не одружений, відбуваючи покарання за ч. 3 ст. 185 КК України у «Дар'івській виправній колонії №10», що розташована у селі Дар'івка Херсонської області вирішив здійснити втечу з місця позбавлення волі. Коли Ж. перевели до дільниці соціальної реабілітації з полегшеними умовами нагляду для роботи на ливарному заводі він, попросивши у особи, яка конвоювала засуджених до місця роботи, дозволу відійти до магазину для придбання особистих речей, втік з місця позбавлення волі.

Після втечі Ж. одразу попрямував до будинку проживання своєї матері у місті Херсон, однак, за декілька метрів до цього будинку, був затриманий співробітниками виправної установи. Проти Ж. було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 393 КК України і його було додатково засуджено до 3,5 років позбавлення волі.

Надайте кримінологічну характеристику особи злочинця Ж., визначте детермінанти (причини і умови) скоєння ним втечі з місця позбавлення волі.

На вашу думку чи усвідомлював Ж. кримінально-правові наслідки своїх дій?

Завдання 2

27-річний В., одружений, маючий дитину, працював інспектором відділу режиму та охорони Житомирської установи виконання покарань № 8. Не маючи грошей на поліпшення житлових умов та купівлю

трьохкімнатної квартири замість однокімнатної, він вирішив заробити, передаючи піднаглядним ув'язненим пакунки із наркотичними засобами «метадоном» та «марихуаною».

Для цього він отримував наркотичні засоби за територією колонії і проносив їх на територію установи поза межами контролю, після чого передавав засудженим. Крім того, В. проносив і передавав закріпленим за ним засудженим й інші заборонені предмети – горілку, мобільні телефони, гроші. За передачу вказаних речей брав свій процент від їх вартості.

Під час чергової спроби пронести наркотичні засоби В. було затримано і по відношенню до нього було порушено кримінальне провадження за ч. 2 ст. 307 КК України (незаконне придбання, зберігання, перевезення, пересилання з метою збуту чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, вчинене повторно).

Сформулюйте кримінологічну характеристику образу злочинця-наглядача В., визначте детермінанти (причини і умови) його злочинної поведінки щодо незаконного переміщення на територію виправної установи заборонених предметів. Як ви вважаєте, чи планував він у подальшому продовжити подібну діяльність? Яка кримінальна відповідальність могла настати для В., якщо б його затримали із іншими забороненими речами (мобільними телефонами, грошами, горілкою) для передачі засудженим замість наркотиків?

Завдання 3

Проаналізуйте найбільш розповсюджені татуювання, що наколюються злочинцям у місцях позбавлення волі та розкрийте їх значення. Як ви вважаєте, яке значення для життя злочинця має отримання прізвища («клички»), зокрема у місцях позбавлення волі? Відповідь поясніть.

Завдання 4

38-річний Ц., не одружений, засуджений за п. 4 ч. 2 ст. 115, ч. 1 ст. 185 КК України відбував покарання у Південній виправній колонії міста Одеси. Під час відбування покарання почав систематично порушувати режим його відбування та не виконувати законні вимоги адміністрації

виправної колонії, а саме: тричі тримав у себе заборонені предмети (мобільні телефони, пачку сигарет), які вилучала адміністрація; по одному разу не виконував команди «Підйом» і «Відбій»; тричі завішував оглядове вікно камери рушником; двічі здійснив самовільне відчинення свого спального місця; двічі завішував спальне місце рушником; двічі завішував камери відеоспостереження ганчіркою тощо. Загалом мав більше 10 випадків подібного роду порушень режиму, на законні вимоги адміністрації виправної колонії щодо їх самостійного усунення жодним чином не реагував. Прийняті адміністрацією виправної установи до Ц. заходи впливу (попередження, догани, суворі догани, переведення до приміщення камерного типу (одиначної камери) строком на 2 місяці, поміщення до дисциплінарного ізолятору строком на 15 діб) жодного результату не принесли і порушення режиму з боку Ц. не припинили.

Відповідно до цього, щодо Ц. було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 391 КК України (злісна непокоря вимогам адміністрації установи виконання покарань), матеріали спрямовано в суд і Ц. було додатково засуджено до 1 року позбавлення волі.

Сформулюйте кримінологічну характеристику образу злочинця-рецидивіста Ц., визначте детермінанти (причини і умови) вчинення ним порушення умов відбуквання покарань та злісної непокори вимогам адміністрації.

Як ви вважаєте, чи продовжить Ц. свою злочинну діяльність після звільнення з місць позбавлення волі?

Список рекомендованої літератури:

1. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: прийнятий Законом України № 4651-VI від 13.04.2012 року. Відомості Верховної Ради України, 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Кримінально-виконавчий кодекс України: прийнятий Законом України № 1129-IV від 11.07.2003 року. Відомості Верховної Ради України, 2004. № 3-4. Ст. 21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>.
4. Закон України «Про попереднє ув'язнення» № 3352-XII від 30.06.1993 року. Відомості Верховної Ради України, 1993. № 35. Ст. 360. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12>.

5. Бараш Є. Ю. Злочинність у місцях позбавлення волі: основні тенденції та динаміка / Юридична Україна. 2017. № 5-6. С. 64-67.
6. Виправний центр як суб'єкт запобігання злочинам : монографія / І. Г. Богатирьов, Д. О. Зубов, В. В. Маковій. К. : Дакор, 2014. 232 с.
7. Віктимологічні засади боротьби зі злочинами, що вчиняються в установах виконання покарань України : навч. посіб. / О. М. Джужа, ред. В. В. Коваленко, О. Г. Колб та ін.; МОН України, КНУВС, ун-т сучасних знань. Хмельницький : Хм. ЦНП, 2012. 171 с.
8. Голіна В. В., Лукашевич С. Ю. Щодо поняття та загальної характеристики злочинності в місцях позбавлення волі // Проблеми законності. 1999. № 38. С. 187-193.
9. Кримінологічні та оперативно-розшукові засади запобігання злочинам і правопорушенням, що вчиняються персоналом виправних колоній : монографія / [Коваленко В. В., Джужа О. М., Колб О. Г. та ін.] ; за заг. ред. доктора юрид. наук, проф. В. В. Коваленка. К. : Атіка, 2012. 368 с.
10. Кримінологія (альбом схем): Боднар І.В., Царюк С.В. / ЧЮК ДДУПВП. Чернігів, 2008. 86 с.
11. Колб О. Г. Запобігання злочинності у місцях позбавлення волі : [навч. посібник]. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005. 494 с.
12. Колб О. Г. Кримінологія і соціальна профілактика злочинів у виправних установах : навч. посіб. / О. Г. Колб. Луцьк, 2007. 399 с.
13. Колб О. Г. Організація індивідуального запобігання злочинам у кримінально-виконавчій установі : монографія / О. Г. Колб. Луцьк, 2007. 513 с.
14. Литвинов О. М., Трубников В. М., Ємельянов В. П. Запобігання злочинам у місцях позбавлення волі. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 3. С. 354-356.
15. Лукашевич С. Ю. Попередження злочинності засуджених в місцях позбавлення волі : монографія / С. Ю. Лукашевич. Харків : СПД ФО Вапнярчук, 2006. 103 с.
16. Пивоваров В. В., Цибульська І. О. Злочинність у місцях позбавлення волі: сучасні українські реалії / Карпатський правничий часопис. 2015. № 10. С. 138-144.
17. Розслідування злочинів, вчинених засудженими у місцях позбавлення волі : навч. посіб. / В. К. Весельський, В. В. Пясковський, М. М. Сербін. К.: КНТ, 2008. 194 с.
18. Христюк О. С. Співробітники та засудженні: проблеми спілкування. Проблеми пенітенціарної теорії та практики. 2000. № 5. С. 158–162.

Тема 11. Екологічна злочинність

Підвищена небезпечність екологічної злочинності зумовлена передусім посиленням антропогенного навантаження на природне середовище, що в умовах глобальної екологічної кризи створює загрозу заподіяння суттєвої, часто не відновлюваної шкоди життєво важливим інтересам людини, суспільства та держави: зменшуються запаси природних ресурсів; забруднюється природне середовище; втрачається природний зв'язок між людиною та природою тощо.

Вивчаючи цю тему, студенти мають звернути увагу на поняття **«екологічна злочинність»**, яку можна визначити як соціально-правове явище, що створює небезпеку біологічним основам існування людства та складається із сукупності передбачених кримінальним законом діянь, які вчинені за певний час на визначеній території України, у визначеному регіоні або країні в цілому, та посягають на навколишнє природне середовище чи його окремі об'єкти (землі, надра, атмосферне повітря, води, континентальний шельф, ліси, об'єкти природно-заповідного фонду, флори і фауни тощо), а також конституційні екологічні права громадян.

Студенту потрібно розуміти, що у кримінально-правовому аспекті екологічні злочини – це передбачені кримінальним законодавством суспільно небезпечні діяння, що посягають на суспільні відносини у сфері охорони конституційного права громадян на безпечне довкілля, а також у сфері охорони, використання, збереження та відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання, а також усунення негативного впливу господарської та іншої діяльності людини на навколишнє природне середовище, збереження генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів. Такі злочини в основному закріплюються у розділі VIII Особливої частини КК України «Злочини проти довкілля».

Екологічні злочини можуть бути різного ступеня тяжкості. Злочинами невеликої тяжкості у екологічній сфері є наприклад: забруднення або псування земель; незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель; незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах; порушення правил охорони надр; забруднення атмосферного повітря; порушення правил

охорони вод тощо. Злочини середньої тяжкості у екологічній сфері є кваліфікованими по відношенню до злочинів невеликої тяжкості і пов'язані із невжиттям заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення, забруднення моря, знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу, незаконної порубки лісу, порушення ветеринарних правил тощо. Тяжкі і особливо тяжкі злочини у екологічній сфері теж пов'язані із кваліфікованими видами знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу.

Студент повинен визначати систему **детермінантів** екологічної злочинності, до яких в першу чергу відноситься недосконалі державні програми й механізми управління природними ресурсами, що призводять до зловживань у їх використанні. В другу чергу сюди відноситься недостатня інформаційна робота держави і суспільства щодо висвітлення проблем і важливості захисту навколишнього природного середовища, деформація суспільної свідомості щодо неважливості (недостатньої важливості) цих процесів і індивідуальний екологічний вандалізм та егоїзм конкретних екологічних правопорушників (злочинців), які не бачать у вчинених ними діях конкретного порушення моральних чи суспільних норм. Відповідно профілактика й запобігання злочинів проти довкілля включає в себе систему заходів, спрямованих на нейтралізацію, усунення чи блокування детермінантів й проявів екологічної злочинності та блокування використання незаконно добутих екологічних ресурсів у життєдіяльності населення.

Питання для обговорення на практичному занятті:

1. Поняття і кримінологічна характеристика екологічних злочинів.
2. Кримінально-правове регулювання екологічних злочинів та їх різновиди за КК України.
3. Детермінанти екологічної злочинності.
4. Заходи профілактики і запобігання екологічної злочинності.

Питання для вивчення на самостійній роботі:

5. Сучасний екологічний стан України.

Завдання до теми:

Завдання 1

29-річний К., що проживав у селі Старокозаче Білгород-Дністровського району, разом із своїм товаришем 28-річним С., що проживав у сусідньому селі, вирішили зайнятися виловом риби на Дністровському лимані. Для цього К. дістав гумовий човен із веслами, а С. купив 5 ліскових сіток для вилову риби. К. і С. були не працевлаштовані, раніше не судимі, не одружені, до адміністративної відповідальності не притягалися, також не мали постійного прибутку, тому вирішили здійснювати вилов риби без отримання дозволу чи талонів.

Вийшовши зранку на гумовому човні за 500 метрів від берегу вони закинули сітки і почали вилов риби. В цей час їх помітив патруль інспекторів «Держрибохорони», які спільно із співробітниками поліції проводили рибоохоронний рейд. Побачивши патруль, К. і С. попливли до берегу і кинулися тікати у різні сторони, однак К. вдалося зловити у очеретах, а його спільник С. втік.

З урахуванням вартості виловленої риби (судака, сазанів, карасів на загальну суму 5576 гривень) й того, що: вилов К. значно перевищив ліміт добової норми вилову риби на водоймі (3 кг); вилов був здійснений із застосуванням заборонених знарядь лову; вилов був здійснений у недозволеному місці (мав бути здійснений на відстані не менше 1 км від берегу лиману згідно з наявними нормативними актами) – дії К. були кваліфіковані судом як кримінальне правопорушення (злочин) за ч. 1 ст. 249 КК України у зв'язку із наявністю «істотної шкоди» і йому було призначено покарання у вигляді 1 року обмеження волі, звільнено від його відбування з іспитовим строком у 1 рік й стягнуто з К. на користь держави збитки у розмірі 5576 гривень та конфісковано всі знаряддя і засоби незаконного промислу.

Надайте кримінологічну характеристику особи екологічного порушника (злочинця) К., визначте детермінанти (причини і умови) скоєння ним описаного екологічного злочину. На вашу думку, чи є К. і С. з кримінологічної точки зору екологічними злочинцями або ж правопорушниками?

Як ви вважаєте, чи продовжить К. незаконний вилов риби після призначеного йому судом покарання? Чи продовжить здійснювати такі дії С., якого не вдалося притягти до кримінальної відповідальності?

Завдання 2

32-річний Т., житель села Курилівка, Дніпропетровської області, раніше не судимий, не працюючий, одружений, проживаючий із сім'єю у власному будинку в селі, вирішив зайнятися лісовим промислом, оскільки не мав постійного сталого доходу.

Придбавши собі бензопилу та не маючи бажання купувати спеціальні лісорубні квитки чи ордери на здійснення лісорубних робіт, Т. відправився до ДП «Дніпродзержинське лісове господарство», де за декілька днів у трьох різних точках лісництва здійснив незаконну вирубку 11 дерев породи «Сосна звичайна» та 2 дерев породи «Дуб звичайний» на загальну суму 80170,23 грн.

У процесі здійснення незаконної вирубки лісу Т. домовився із односельцем Ф., який працював водієм автомобіля «Камаз», що останній буде вивозити вирублені дерева з лісу, оскільки Т. не мав власного автотранспорту, а Т. їх буде продавати.

Однак дії Т. були помічені працівниками ДП «Дніпродзержинське лісове господарство», які викликали правоохоронців, що затримали Т. і припинили його незаконну діяльність. Щодо Т. були порушені кримінальні провадження за ч. 1 ст. 246 КК України, ч. 2 ст. 246 КК України і судом було призначено Т. загальне покарання у вигляді 3 років обмеження волі (1 рік за ч. 1, та 2 роки за ч. 2), звільнено Т. від відбування покарання із іспитовим терміном 1 рік та стягнуто з Т. на користь держави збитки у розмірі 80 170,23 гривень.

Сформулюйте кримінологічну характеристику особи екологічного злочинця Т., охарактеризуйте детермінанти (причини і умови) скоєння ним описаного складу екологічного злочину. Як ви вважаєте чи скоював Т. екологічні адміністративні правопорушення до моменту притягнення його до кримінальної відповідальності? Чи справедливе, на вашу думку, застосоване до Т. покарання та чи зможе Т. відшкодувати державі завдані збитки?

Завдання 3

Уважно проаналізуйте та розкрийте відмінність екологічних злочинів, закріплених у статтях 245-249 КК України, від аналогічних складів адміністративних правопорушень, закріплених в КУпАП.

Як ви вважаєте, чи є достатньою існуюча система та розміри покарань за екологічні злочини у діючому КК України? Відповідь обґрунтуйте.

Завдання 4

28-річний Г., житель села Пекарів Чернігівської області, одружений, маючий дитину, займаючись підприємницькою діяльністю отримав у власність земельну ділянку, площею 0,1 га для ведення особистого селянського господарства.

Для того, щоб отримати швидкий прибуток Г. вирішив використати вказану земельну ділянку не за цільовим призначенням і розпочав на ній виробництво деревного вугілля, розмістивши металеві цистерни в яких він здійснював хімічне виробництво (випалювання) такого вугілля із дерева. Зазначені дії Г. призвели до неможливості використання земельної ділянки як земель сільськогосподарського призначення, оскільки було знято верхній (родючий) шар ґрунту і у відношенні Г. правоохоронними органами було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 254 КК України (безгосподарське використання земель). За результатами судового розгляду Г. було притягнуто до кримінальної відповідальності і накладено штраф у вигляді 50 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (850 гривень).

Здійсніть кримінологічну характеристику особи екологічного злочинця Г., охарактеризуйте детермінанти (причини і умови) скоєння ним екологічного злочину, пов'язаного із безгосподарським використанням земель.

Як ви вважаєте, чи відповідає вид та розмір призначеного Г. судом покарання обставинам і наслідкам скоєного ним екологічного злочину? Чи продовжить, на вашу думку, Г. здійснювати подібного роду дії після його притягнення до кримінальної відповідальності?

Список рекомендованої літератури:

1. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

2. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» № 1264-XII від 25.06.1991 року. Відомості Верховної Ради України, 1991. № 41. Ст. 546. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
3. Закон України «Про охорону атмосферного повітря». Відомості Верховної Ради України, 1992. № 50. Ст. 678. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12>
4. Водний кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 1995. № 24. Ст. 189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80>
5. Земельний кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 2002. № 3-4. Ст. 27. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
6. Кодекс України про надра Відомості Верховної Ради України, 1994. № 36. Ст. 340. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80>
7. Лісовий кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 1994. № 17. Ст. 99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>
8. Гавриш С. Б. Уголовно- правовая охрана природной среды Украины. Проблемы теории и развитие законодательства [Текст] / С. Б. Гавриш. Харьков : [б.в.], 1994. 640 с.
9. Клименко С. В. Теоретичні, кримінально-правові і кримінологічні проблеми боротьби з посяганнями на навколишнє природне середовище (досвід системного аналізу) [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Клименко Сергій Володимирович; Одеський держ. ун-т ім. І. І. Мечникова, Юридичний ін-т. Одеса, 1996. 20 с.
10. Кримінологія (альбом схем): Боднар І. В., Царюк С. В. / ЧЮК ДДУПВП. Чернівці, 2008. 86 с.
11. Курс кримінології: Особлива частина: Підручник: У 2 кн. / О. М. Джу́жа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін.; За заг. ред. О. М. Джу́жи. К.: Юрінком Інтер, 2001. 480 с.
12. Матвійчук В. К. Кримінально-правова охорона навколишнього природного середовища: проблеми законодавства, теорії та практики: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Матвійчук Валерій Костянтинович. К., 2008. 511 с.
13. Профілактика злочинів: Підручник / О. М. Джу́жа, В. В. Василевич, О. Ф. Гіда та ін.; За заг. ред. докт. юрид. наук, проф. О. М. Джу́жи. К.: Атіка, 2011. 720 с.
14. Турлова Ю. А. Кримінологічний аналіз сучасного стану екологічної злочинності в Україні / Вісник Національної академії прокуратури України. 2016. № 45. С. 66-72.
15. Турлова Ю. А. Поняття «екологічні злочини»: до проблеми визначення / Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2015. № 6. Том 3. С. 69-72.
16. Турлова Ю. А. Система екологічних злочинів / Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Вип. 36. Т. 2. С. 103–109.
17. Турлова Ю. А. Феномен екологічної злочинності: питання кримінологічної дефініції / Держава і право. Юридичні і політичні науки. 2014. № 66. С. 237-246.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДО ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ II

1. Поняття, рівень і структура насильницьких злочинів. Їх динаміка та латентність.
2. Кримінологічна характеристика вбивств та заподіяння тілесних ушкоджень.
3. Кримінологічна характеристика насильницького зазіхання на статеву недоторканість.
4. Кримінологічна характеристика корисливо-насильницьких злочинів (грабежів, розбоїв, вимагання).
5. Кримінологічна характеристика особи насильницького злочинця. Види насильницьких злочинців.
6. Детермінанти насильницької злочинності.
7. Профілактика й запобігання насильницьких злочинів.
8. Кримінологічна характеристика наркоманії та різновидів наркотичних засобів.
9. Детермінанти вживання наркотиків та кримінально-правові наслідки таких дій.
10. Наркобізнес, його види, етапи та стадії розвитку, заходи протидії.
11. Заходи протидії наркоманії та система державних органів у цій сфері.
12. Проституція як соціальне явище, її кримінологічна характеристика, різновиди та зв'язок із злочинністю.
13. Незаконний бізнес у сфері «торгівлі людьми»: кримінологічна та кримінально-правова характеристика.
14. Заходи протидії проституції та система державних органів протидії. Зарубіжний досвід легалізації проституції.
15. Поняття та структура економічної злочинності. Види економічних злочинів.
16. Кримінологічна характеристика осіб, що вчиняють економічні злочини, їх класифікація.
17. Детермінанти економічної злочинності.
18. Запобігання злочинів у сфері економіки. Склад державних органів, що займаються профілактикою та запобіганням економічних злочинів.

19. Поняття та система корупційних злочинів. Їх відмінність від економічних.
20. Кримінологічна характеристика особи корупціонера.
21. Детермінанти корупційної злочинності.
22. Засоби протидії корупційній злочинності, зарубіжний досвід із цього питання.
23. Поняття і кримінологічні критерії організованої злочинності, її основні напрямки здійснення.
24. Кримінально-правове регулювання участі у організованій злочинності за законодавством України.
25. Кримінологічна характеристика структури організованих злочинних груп.
26. Детермінанти та способи протидії організованої злочинності, система державних органів у цьому напрямку.
27. Відмивання «брудних грошей» злочинними організаціями та «конвертаційними центрами», їх транснаціональність.
28. Втягнення неповнолітніх у злочинність та в організовану злочинність. Злочини, що вчиняються неповнолітніми.
29. Особливості детермінації злочинної поведінки неповнолітніх.
30. Запобігання злочинності серед неповнолітніх: шляхи та способи.
31. Поняття пенітенціарної злочинності та пенітенціарної кримінології, їх завдання.
32. Причини та умови пенітенціарної злочинності.
33. Кримінологічна характеристика й типи злочинців, що вчиняють злочини у місцях позбавлення волі.
34. Заходи запобігання і профілактики злочинів серед ув'язнених.
35. Організована злочинність та злочинні групи у місцях позбавлення волі, її види та прояви.
36. Боротьба із організованою та рецидивною злочинністю у місцях позбавлення волі.
37. Поняття і кримінологічна характеристика екологічних злочинів.
38. Кримінально-правове регулювання екологічних злочинів та їх різновиди за КК України.
39. Детермінанти екологічної злочинності.
40. Заходи профілактики і запобігання екологічної злочинності.
41. Сучасний екологічний стан України.

**ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ
ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КРИМІНОЛОГІЯ»**

1. Якою наукою є кримінологія:

- а) індивідуальною;
- б) цивільною;
- в) комплексною;
- г) двооб'єктною.

2. Яка складова не входить до предмету кримінології:

- а) злочинність;
- б) особа злочинця;
- в) детермінанти злочинності;
- г) правоохоронні органи.

3. Яка ознака не є характерною для злочинності:

- а) суспільність;
- б) негативність;
- в) масовість;
- г) історична мінливість.

4. Визначте, яка класифікація злочинності є невірною:

- а) насильницька, корислива, пенітенціарна, наркозлочинність;
- б) первинна і рецидивна;
- в) цивільна і кримінальна;
- г) доросла та неповнолітня.

5. Абсолютна кількість вчинених злочинів, скоєних на певній території за певний проміжок часу характеризує:

- а) рівень злочинності;
- б) коефіцієнт злочинності;
- в) динаміку злочинності;
- г) темпи злочинності.

6. Зміни у стані, структурі, характері, географії злочинності, які відбувалися протягом певного часового періоду визначають:

- а) рівень злочинності;
- б) коефіцієнт злочинності;
- в) динаміку злочинності;
- г) темпи злочинності.

7. Злочини, що залишилися невідомими правоохоронним органам є:

- а) таємними;
- б) віктимними;
- в) недорахованими;
- г) латентними.

8. До фонових явищ не відносяться наступні прояви:

- а) пияцтво;
- б) гуляння;
- в) наркоманія;
- г) жебрацтво.

9. Шляхами подолання латентної злочинності є:

- а) усунення недоліків у системі реєстрації кримінальних правопорушень;
- б) вивчення розвитку злочинності за відповідний період;
- в) розробка проекту протидії злочинності;
- г) формування професійної ділової етики працівників правоохоронних органів.

10. Темп зростання або зниження кількості зареєстрованих злочинів є показником:

- а) географії злочинності;
- б) рівня злочинності;
- в) коефіцієнта злочинності;
- г) динаміки злочинності.

11. Ціна злочинності визначає:

- а) розмір предмету скоєного злочину;

- б) шкоду заподіяну злочином;
- в) розмір збитків у майнових злочинах;
- г) витрати на проведення процесуальних дій.

12. До ознак особи злочинця не відносяться:

- а) соціально-демографічні;
- б) кримінально-правові;
- в) соціально-психологічні;
- г) кримінально-побутові.

13. Духовність відноситься до наступної групи ознак злочинця:

- а) психологічні;
- б) моральні;
- в) соціальні;
- г) кримінальні.

14. Освіта належить до наступної групи ознак злочинця:

- а) соціально-демографічні;
- б) соціально-рольові;
- в) соціально-побутові;
- г) культурні.

15. До психологічних ознак особи злочинця не відноситься:

- а) вид темпераменту;
- б) рівень розумового розвитку;
- в) ступінь емоційного збудження;
- г) спрямованість і мотивація.

16. Поняття «потерпілий» і «жертва злочину»:

- а) є тотожними;
- б) повністю відрізняються одне від одного;
- в) за змістом поняття «потерпілий» входить до складу поняття «жертви злочину»;
- г) за змістом поняття «жертва злочину» входить до складу поняття «потерпілий».

17. Випадковим злочинцем визначається:

- а) особа, яка вперше вчинила злочин, не змігши встояти перед впливом несприятливих зовнішніх факторів;
- б) особа, яка вперше вчинила злочин унаслідок випадкового збігу життєвих обставин;
- в) особа, яка вперше вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості та була звільнена від кримінальної відповідальності;
- г) особа, яка вперше вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості та була звільнена від відбування покарання.

18. Не належить до типів злочинців наступна категорія:

- а) випадкові;
- б) ситуаційні;
- в) несподівані;
- г) злісні.

19. Кримінологічний портрет злочинця не може визначатися за наступними ознаками:

- а) вік;
- б) національність;
- в) расова приналежність;
- г) погляд.

20. Віктимність не характеризує наступний різновид поведінки жертви:

- а) легковажна;
- б) провокуюча;
- в) дивна;
- г) незахищена.

21. До ступеня віктимності жертви відносяться наступні:

- а) нейтральний;
- б) незначний;
- в) тяжкий;
- г) легкий.

22. Механізм суїцидальної поведінки особи не може охоплювати наступні поведінкові форми:

- а) суїцидальні думки;
- б) суїцидальні спроби;
- в) конструктивну психічну енергію;
- г) аутодеструктивну поведінку.

23. До детермінант злочинності відносяться:

- а) причини злочинності;
- б) умови злочинності;
- в) обставини, що сприяють вчиненню злочину;
- г) жодна із наведених відповідей не є правильною.

24. Яка із перелічених груп не входить до детермінант злочинності:

- а) економічні;
- б) розумові;
- в) психологічні;
- г) ідеологічні.

25. До економічних детермінант злочинності належить:

- а) соціальна несправедливість у суспільстві;
- б) існування «тіньового» ринку;
- в) здійснення військових дій на території держави;
- г) несправедлива система оподаткування.

26. Боротьба за владу, яка дає можливість розпоряджатися матеріальними багатствами країни та людьми є:

- а) ідеологічним фактором злочинності;
- б) економічним фактором злочинності;
- в) політичним фактором злочинності;
- г) соціальним фактором злочинності.

27. Недоліки організаційно-господарської діяльності державних підприємств є:

- а) причиною злочинності;
- б) умовою злочинності;

- в) обставиною, що сприяє вчиненню злочинів;
- г) жодна із перелічених відповідей не є правильною.

28. Криміногенна ситуація охоплює:

- а) подію, що спонукає особу до вчинення злочину;
- б) подію, що відбувається до початку вчинення злочину;
- в) подію, що виникає після вчинення особою злочину;
- г) жодна із перелічених відповідей не є правильною.

29. До типів кримінологічних ситуацій не належать наступні:

- а) одноразова;
- б) невчасна;
- в) передачасна;
- г) триваюча.

30. «Профілактика» та «запобігання» злочинам:

- а) є однотипними поняттями;
- б) є абсолютно різними за змістом поняттями;
- в) «профілактика» включає в себе за змістом процес «запобігання» злочинам;
- г) «запобігання» включає в себе за змістом процес «профілактики» злочинів.

31. Профілактичні заходи не класифікуються на наступні різновиди:

- а) індивідуальної та групової профілактики;
- б) загальної та спеціальної профілактики;
- в) загальної та особливої профілактики;
- г) профілактики правового та неправового характеру.

32. До органів профілактики злочинності не належать:

- а) місцева державна адміністрація;
- б) відділ поліції;
- в) виконавча служба;
- г) державна нотаріальна контора.

33. Органи поліції є суб'єктами:

- а) загальної профілактики злочинів;
- б) спеціальної профілактики злочинів;
- в) виключної профілактики злочинів;
- г) триваючої профілактики злочинів.

34. Культурно-виховна діяльність, що здійснюється з метою профілактики й запобігання злочинності є:

- а) заходом особливого характеру;
- б) заходом не правового характеру;
- в) заходом спеціального характеру;
- г) заходом виключного характеру;

35. Кримінологічне прогнозування не включає в себе наступні етапи:

- а) орієнтаційний прогноз;
- б) пошуковий прогноз;
- в) індивідуальний прогноз;
- г) нормативний прогноз;

36. Які з перелічених злочинів є насильницькими:

- а) вимагання;
- б) розбій;
- в) крадіжка;
- г) грабіж.

37. Насильницькі злочини можуть здійснюватися:

- а) із застосуванням фізичного насильства;
- б) із застосуванням психологічного насильства;
- в) із застосуванням статевого насильства;
- г) всі перелічені відповіді є правильними.

38. Основними об'єктами насильницьких злочинів може виступати:

- а) життя і здоров'я особи;
- б) статева свобода і недоторканність;
- в) власність;
- г) всі перелічені відповіді є правильними.

39. Особа, яка орієнтована на поведінку, небезпечну для життя і здоров'я інших людей за своєю спрямованістю є:

- а) агресивно-насильницьким типом злочинця;
- б) агресивним типом злочинця;
- в) насильницьким типом злочинця;
- г) випадковим типом злочинця.

40. До детермінантів насильницької злочинності не належать:

- а) неприязні міжособистісні стосунки;
- б) стан наркотичного сп'яніння;
- в) несвоєчасне виявлення правоохоронними органами потенційно небезпечних осіб;
- г) жодна із перелічених відповідей не є правильною.

41. Розбій належить до наступної групи злочинів:

- а) насильницьких статевих злочинів;
- б) корисливо-насильницьких злочинів;
- в) насильницьких економічних злочинів;
- г) насильницьких рецидивних злочинів.

42. За наркоманію (незаконне вживання наркотиків) у законодавстві України передбачено:

- а) адміністративну відповідальність;
- б) майнову відповідальність;
- в) цивільну відповідальність;
- г) кримінальну відповідальність.

43. Кримінальна відповідальність у сфері незаконного обігу наркотичних речовин за ст. 309 КК України не може наставати за:

- а) їх особисте зберігання;
- б) їх особисте вживання;
- в) їх особисте придбання;
- г) їх особисте виготовлення.

44. За зайняття проституцією у законодавстві України передбачено:

- а) адміністративну відповідальність;

- б) майнову відповідальність;
- в) цивільну відповідальність;
- г) кримінальну відповідальність.

45. Дії особи по забезпеченню заняття проституцією іншою особою з кримінально-правової точки зору є:

- а) втягненням особи у зайняття проституцією;
- б) сутенерством;
- в) утриманням місць розпусти;
- г) звідництвом.

46. Незаконний бізнес у сфері «торгівлі людьми», в тому числі для продажу особи за кордон з метою надання сексуальних послуг, є:

- а) злочином проти моральності;
- б) злочином проти статевої свободи та статевої недоторканності особи;
- в) злочином проти волі, честі та гідності особи;
- г) злочином проти життя і здоров'я особи.

47. Які із вказаних складів злочинів не є економічними:

- а) крадіжка;
- б) шахрайство;
- в) вимагання;
- г) легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

48. Кримінальна відповідальність за контрабанду не може наставати у випадку незаконного переміщення через митний кордон України:

- а) культурних цінностей;
- б) радіоактивних матеріалів;
- в) боєприпасів;
- г) транспортних засобів.

49. До провідних характеристик економічної злочинності не належить:

- а) корислива мотивація;
- б) корпоративний характер;
- в) раціональне ціноутворення;
- г) жодна із перелічених відповідей не є правильною.

50. Об'єктом посягання при скоєнні економічних злочинів є:

- а) економічна безпека;
- б) національна безпека;
- в) корпоративна безпека;
- г) матеріальна безпека.

51. До корупційних злочинів не відносяться наступні:

- а) прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою;
- б) службове підроблення;
- в) декларування недостовірної інформації;
- г) жодна із перелічених відповідей не є правильною.

52. Корупційні злочини в Україні характеризуються:

- а) високим рівнем латентності;
- б) незначним рівнем латентності;
- в) низьким рівнем латентності;
- г) середнім рівнем латентності.

53. Зловживання владою або службовим становищем є:

- а) корупційним злочином;
- б) службовим злочином;
- в) економічним злочином;
- г) жодна із перелічених відповідей не є правильною.

54. Злочинці-корупціонери за рівнем освіти зазвичай мають:

- а) не мають освіти;
- б) середню освіту;
- в) вищу освіту;
- г) жодна із перелічених відповідей не є правильною.

55. Підкуп працівника підприємства, установи чи організації є злочином:

- а) активної корупції;
- б) пасивної корупції;
- в) нейтральної корупції;
- г) жодна із перелічених відповідей не є правильною.

56. Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми як злочин з кримінологічної точки зору може бути вчинений:

- а) спеціальним суб'єктом;
- б) загальним суб'єктом;
- в) як загальним, так і спеціальним суб'єктом;
- г) жодна із перелічених відповідей не є правильною.

57. Злочинність є організованою у випадку:

- а) вчинення злочину однією особою;
- б) вчинення злочину групою осіб без попередньої змови;
- в) вчинення злочину злочинною організацією;
- г) вчинення злочину організованою групою.

58. Ознаками організованої злочинності є:

- а) відносна стійкість;
- б) корислива спрямованість;
- в) службовий характер;
- г) всі перелічені відповіді є правильними.

59. Учасниками організованої злочинної групи не може бути:

- а) виконавець;
- б) організатор;
- в) заступник;
- г) посібник.

60. Створення злочинної організації є самостійним складом злочину у випадку:

- а) планування цією організацією вчинення декількох злочинів;
- б) планування цією організацією придбання зброї;
- в) планування цією організацією вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину;
- г) жодна із перелічених відповідей не є правильною.

61. Є злочинним діянням втягнення неповнолітнього:

- а) у діяльність організованої злочинної групи;

- б) у випрошування грошей під церквою;
- в) у гру в покер без ставок і матеріальної винагороди;
- г) у гру в шахи із ставками і матеріальною винагородою.

62. Учасниками організованої злочинної групи не може бути:

- а) виконавець;
- б) організатор;
- в) заступник;
- г) посібник.

63. Пенітенціарна злочинність – це злочинність:

- а) у місцях позбавлення волі;
- б) в слідчих ізоляторах;
- в) в установах виконання покарань;
- г) в органах Державної кримінально-виконавчої служби.

64. Пенітенціарна кримінологія своїми завданнями охоплює:

- а) забезпечення безпеки засуджених;
- б) створення належних умов праці у місцях позбавлення волі;
- в) матеріально-технічне забезпечення місць позбавлення волі;
- г) виявлення й запобігання злочинам у місцях позбавлення волі.

65. Втеча з місця позбавлення волі або з-під варти як злочинне діяння може бути здійснено:

- а) загальним суб'єктом;
- б) спеціальним суб'єктом;
- в) особливим суб'єктом;
- г) жодна із перелічених відповідей не є правильною.

66. Напад на адміністрацію установи виконання покарань є:

- а) злісною непокорою;
- б) діями, що дезорганізують роботу таких установ;
- в) порушенням правил адміністративного нагляду;
- г) жодна із перелічених відповідей не є правильною.

67. Злочини, вчинені персоналом установи виконання покарань:

- а) входять до складу пенітенціарної злочинності;
- б) входять до складу службової злочинності;
- в) входять до складу корупційної злочинності;
- г) всі перелічені відповіді є правильними.

68. Екологічна злочинність посягає:

- а) на встановлений порядок управління природними ресурсами;
- б) на економічні основи розвитку держави у природоохоронній сфері;
- в) на навколишнє середовище та його окремі компоненти;
- г) жодна із перелічених відповідей не є правильною.

69. Одним із основних критеріїв для розмежування екологічного правопорушення та злочину є:

- а) тяжкість вчиненого діяння;
- б) заподіяння істотної шкоди;
- в) спосіб вчинення злочинних дій;
- г) значний розмір шкоди.

70. Правила, порушення яких утворює склад екологічного злочину, визначаються:

- а) у Кримінальному кодексі;
- б) у спеціальних законах (кодексах), що регулюють відповідні відносини у сфері природокористування;
- в) у підзаконних нормативно-правових актах;
- г) у Цивільному та Господарському кодексах.

71. Суб'єктом екологічних злочинів зазвичай виступає:

- а) загальний;
- б) спеціальний;
- в) службова особа;
- г) посадова особа.

72. Який із перелічених злочинів не є екологічним:

- а) знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу;
- б) знищення або пошкодження майна;

- в) безгосподарське використання земель;
- г) порушення правил охорони або використання надр.

73. Діяння, пов'язане із забрудненням моря та морських вод виступає екологічним злочином лише:

- а) якщо воно створило небезпеку для життя чи здоров'я людей;
- б) якщо воно спричинило значну шкоду;
- в) якщо воно вчинене умисно;
- г) жодна із перелічених відповідей не є правильною.

74. Незаконне видобування бурштину:

- а) є злочином, пов'язаним із порушенням правил охорони або використання надр;
- б) є самостійним складом злочину;
- в) є безгосподарським використанням земель;
- г) жодна із перелічених відповідей не є правильною.

75. Забруднення моря:

- а) є злочином, пов'язаним із порушенням правил охорони вод;
- б) є самостійним складом злочину;
- в) є порушенням законодавства про континентальний шельф України;
- г) жодна із перелічених відповідей не є правильною.

ЗАГАЛЬНИЙ ПЕРЕЛІК ОБОВ'ЯЗКОВИХ ЗАДАЧ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КРИМІНОЛОГІЯ»

Задача 1

Здійсніть у табличній формі шляхом порівняльного змістового аналізу розмежування між собою поняття об'єкта і предмета у дисциплінах «Кримінологія» та «Кримінальне право». Розбийте таблицю на відповідні колонки й письмово викладіть результати аналізу.

Задача 2

В результаті проведеного кримінологічного дослідження кількості кримінальних правопорушень (злочинів), що були вчинені на території Тернопільської області за відповідний рік, було встановлено наступні показники: у січні було зареєстровано 250 таких кримінальних правопорушень (злочинів); у лютому їх кількість склала – 320; у березні – 180; у квітні – 220; у травні 240; у червні – 290. У скільки разів за темпами зростання виросла загальна кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень (злочинів) в середині року (на кінець червня) у порівнянні з його початком (кінцем першого місяця року)?

Задача 3

Здійсніть кримінологічне дослідження розвитку організованої злочинності в Україні, темпів її зростання/спадання, форм її трансформації у період із початку проголошення незалежності по теперішній час.

Задача 4

Населення Херсонської області складає 1,05 млн. чоловіків, із них осіб, які не досягли 14-річного віку – 200 тисяч чоловіків. Протягом першого року на території цієї області було зареєстровано 4120 кримінальних правопорушень (злочинів), які скоїли 3805 злочинців.

Протягом другого року на території цієї області було зареєстровано 3850 кримінальних правопорушень (злочинів), які скоїли

4190 злочинців. Кількість населення області за другий рік збільшилась на 50 тис. чоловіків, а кількість малолітнього населення не змінилася.

Визначте коефіцієнт злочинної активності населення у цій області у розрахунку на 100 тисяч та 10 тисяч чоловіків населення за кожний із вказаних двох років. У якому із вказаних двох років зазначений коефіцієнт був вищим і наскільки?

Надайте характеристику рівня злочинності у цій області за перелічені два роки (чи відбулося його збільшення або зменшення і наскільки).

Задача 5

Населення Миколаївської області складає 1,16 млн. чоловіків, із них осіб, які не досягли 14-річного віку – 220 тисяч. Протягом року на території цієї області було зареєстровано 4070 кримінальних правопорушень (злочинів), які скоїли 3900 злочинців.

Населення Одеської області складає 2,3 млн. чоловіків, із них осіб, які не досягли 14-річного віку – 600 тисяч. Протягом року на території цієї області було зареєстровано 7650 кримінальних правопорушень (злочинів), які скоїли 7912 злочинців.

Визначте, яка область має вищий річний коефіцієнт інтенсивності злочинності на 100 тисяч чоловіків населення і наскільки.

Визначте, яка область має вищий річний коефіцієнт злочинної активності населення на 100 тисяч чоловіків населення і наскільки.

Задача 6

Населення Івано-Франківської області складає 1,38 млн. чоловіків, із них осіб, які не досягли 14-річного віку – 280 тисяч. Протягом першого року на території цієї області було зареєстровано 3150 кримінальних правопорушень (злочинів), які скоїли 2935 злочинців.

Протягом другого року на території цієї області було зареєстровано 3270 кримінальних правопорушень (злочинів), які скоїли 3140 злочинців. Кількість населення області за другий рік збільшилась на 40 тис., а кількість малолітнього населення збільшилась на 10 тис.

Визначте коефіцієнт злочинної активності населення у цій області у розрахунку на 100 тисяч та 10 тисяч чоловіків населення за кожний із

вказаних двох років. У якому із вказаних двох років зазначений коефіцієнт був вищим і наскільки?

Надайте характеристику рівня злочинності у цій області за перелічені два роки (чи відбулося його збільшення або зменшення і наскільки).

Задача 7

Надайте поточну кримінологічну характеристику злочинності (структури, динаміки, латентності) в населеному пункті, де ви мешкаєте. В чому її особливості, які групи злочинів є більш характерними для вашої місцевості і чому?

Задача 8

Громадянин А., 1992 року народження, з дитинства зловживав алкогольними напоями, любив гулянки і не міг зупинитися, коли починав пити. За характером був запальний, міг приймати необмірковані рішення. Коли напивався, то хотів стати героєм і шукав собі різного роду «пригоди». Не пройшовши тестування до університету, він підпав під мобілізацію, однак втік із розташування військової частини, де проходив військову службу та знаходився у стані «дезертирства».

Приїхавши до міста Одеси, А. на вулиці познайомився із громадянкою Б., 1985 року народження, яка запропонувала йому погуляти у своїй квартирі. Громадянка Б. була одружена, однак чоловік знаходився в рейсі, дітей не було, тому проживала сама і займалася домогосподарством. У власності мала автомобіль «Пежо» 2010 року випуску.

Під час застілля, коли закінчились декілька пляшок коньяку, Б. попросила А., щоб той вийшов до магазину і купив ще одну пляшку для розпиття. Спочатку А. погодився, однак попросив у Б. ключі від машини, щоб швидше доїхати до магазину. Отримавши ключі, А. поїхав на машині, однак замість поїздки у магазин, попрямував за межі міста Одеси і, виїхавши у поле, зупинив машину та заснув за кермом. На наступний день А. був затриманий співробітниками патрульної поліції, коли проснувшись, повертався на автомобілі у межі міста Одеси й

проти нього було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 289 КК України (Незаконне заволодіння транспортним засобом).

Сформулюйте та систематизуйте набір кримінологічних ознак, що характеризують злочинця А. та модель його злочинної поведінки.

Визначте ступінь віктимності жертви Б. та охарактеризуйте з кримінологічної точки зору віктимність ситуації, що описана у завданні.

Задача 9

Одним із відомих маніяків, що вчиняв свої злочини на території України був Сергій Ткач, народжений 15.09.1952 року. В дитинстві він займався важкою атлетикою (підняттям штанги), служив у армії, після демобілізації працював у міліції та навчався у спеціальній школі МВС м. Новосибірск, планував працювати експертом-криміналістом. Однак навчання у спецшколі не завершив, в 1979 році вимушений був написати рапорт про звільнення із міліції через допущення службової фальсифікації на своїй роботі, а також зловживання спиртними напоями (горілкою). Після цього, приїхавши до України, з 1980 року змінив багато професій, працював на залізничній станції, на декількох шахтах, заводах і в колгоспах. За сімейним статусом був двічі одружений, у кожній сім'ї мав дітей.

В період з 1980 по 2005 роки він здійснив убивство не менше 37 неповнолітніх дівчат, переважно у віці від 9 до 12 років на території АРК, Дніпропетровської і Запорізької областей. Свої вбивства він здійснював у малолюдних місцях (лісопосадках, парках, занедбаних будівлях заводів, що були біля ж/д дороги чи автошляхів), нападав на жертву ззаду та пережимав їй сонну артерію, після чого гвалтував. На пам'ять забирав речі вбитих: прикраси, помаду, дзеркало, туфлі тощо. По завершенню злочинів вдало замітав сліди, стирав свої відбитки пальців, згвалтування здійснював з використанням засобів гігієни, відхід з місця злочину здійснював, путаючи сліди, на велосипеді чи по залізничним шпалам. В результаті, за його злочини у період з 1980 по 2005 роки було засуджено більше 10 невинних людей, в тому числі родичів і знайомих жертв, з яких працівники міліції тортурами вибивали визнання своєї вини.

Сформулюйте та систематизуйте набір кримінологічних ознак, що характеризують особу маніяка Сергія Ткача та модель його злочинної поведінки у скоєних злочинах. Відповідь обґрунтуйте.

Задача 10

Розкрийте причини латентності наступних складів кримінальних правопорушень (злочинів): кишенькові крадіжки, зґвалтування, вимагання, шахрайства, хабарництва. Визначте різновид латентності, який виникає при скоєнні цих злочинів.

Задача 11

26-річний Т. постійно знущався зі свого сусіда 24-річного В., який проживав у тому ж будинку поверхом нижче. Спочатку він ображав свого сусіда, морально принижував його гідність нецензурними висловлюваннями при зустрічах, потім стукав до дверей його квартири по вечорах, пробив стелю його квартири цеглиною, писав про В. нецензурні вислови у дворі. У подальшому почав фізично знущатися із В., діставав В. по потилиці, декілька разів наносив удари і одного разу навіть пролив кип'яток на ногу В., завдавши останньому опіків. У процесі знущань В. звертався до сусідів, до дільничного інспектора, однак допомоги і належного реагування не отримав, бесіди з боку сусідів і дільничного із Т. виявилися марними і останній продовжував знущання.

Після цього В. вирішив покінчити життя самогубством, декілька ночей ночував у себе на роботі, взяв мотузку й повісився на роботі під час чергової зміни, а в передсмертній записці вказав, що у всьому винен сусід Т. В результаті Т. було притягнуто до кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 120 КК України і йому призначено покарання у вигляді 3 років позбавлення волі.

Розкрийте механізм суїцидальної поведінки В., охарактеризуйте етапи її формування і розвитку. Як ви вважаєте, чи могли правоохоронні органи запобігти скоєнню В. самогубства?

Задача 12

Громадянин К., 1988 року народження, раніше не судимий, приїхав на заробітки до міста Одеси із села Гольма Балтського району Одеської

області. Працевлаштуватися в Одесі у К. не вийшло, декілька тижнів він перебував без роботи, не маючи власного житла та проживаючи в гуртожитку у товариша. Гроші на продукти закінчувались, а хороша робота не траплялась.

Прогулюючись об 23.00 ввечері поблизу скверу «Куликове поле», К. побачив дівчину, що самотньо прямувала через сквер додому і голосно розмовляла по мобільному телефону, що був прикладений до вуха. Попрямувавши за дівчиною і наблизившись до неї, К. розгледів, що мобільний телефон був дорогої марки. Скориставшись тим, що дівчина не звернула на нього уваги та поряд не було людей, К. підбіг декілька кроків, ривком вирвав у дівчини мобільний телефон і втік із ним. Дівчина розгублено зупинилася і почала гукати на допомогу. У подальшому К. був затриманий патрулем за скоєння кримінального правопорушення (злочину), передбаченого ч. 1 ст. 186 КК України (ненасильницький грабіж).

Охарактеризуйте причини і умови скоєння К. цього злочину. Визначте тип особи злочинця К.

Які обставини, на вашу думку, викликали у нього рішучість скоїти цей грабіж?

Задача 13

Громадянин Н., 1985 року народження, раніше судимий за ст. 309 КК України, працюючи на будівельних роботах, у вихідний серпневий день вирішив відпочити на морі. Прийшовши на пляж «Отрада» та вибираючи собі місце серед значного скупчення людей, він помітив громадянина В., який, будучи сам на підстилці, клав гаманець та мобільний телефон до карману свого рюкзака. Дочекавшись, поки В. піде купатись у море, Н. підійшов до його підстилки, взяв рюкзак В. із гаманцем та мобільним телефоном всередині й попрямував до виходу із пляжу.

В цей час В., що плавав недалеко від берегу, помітив з води, що невідомий чоловік прямує із його рюкзаком до виходу з пляжу і почав голосно кричати. Інші відпочиваючі звернули увагу на крики і затримали Н., який одразу зупинився із вкраденим і добровільно його віддав. На місце злочину була викликана поліція і Н. притягнули до кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 185 КК України (крадіжка).

Охарактеризуйте причини і умови скоєння Н. цього злочину. Визначте тип особи злочинця Н.

Які обставини, на вашу думку, викликали у Н. рішучість скоїти цю крадіжку?

Задача 14

Є. та Ж., які позмінно працювали вантажниками на ринку «Привоз», вільні вечори проводили спільно, розпиваючи спиртні напої у Старосінному сквері, що розташований біля ринку. Під час чергового розпиття спиртних напоїв 26 червня об 22.30 вони помітили незнайомого їм хлопця Т., що разом із своєю дівчиною М. сіли на сусідню лавку та почали демонстративно цілуватись у них на очах. Є. та Ж. підійшли до пари та наказали, щоб Т. та М. стали на коліна й вибачились за перебування у їх «парку». Коли останні відмовились так робити, Є. та Ж. почали бити хлопця Т., декілька ударів дістались і дівчині М. Наряд патрульної поліції, що проїжджав уздовж скверу на автомобілі помітив конфлікт і затримав його учасників. По відношенню до Є. та Ж. було порушене кримінальне провадження за ч. 2 ст. 296 КК України (хуліганство, вчинене групою осіб).

Охарактеризуйте причини і умови скоєння до Є. та Ж. цього злочину. Які обставини, на вашу думку, викликали у них рішучість скоїти цей злочин?

Задача 15

Виберіть будь-який рік після проголошення незалежності України (з 1991 року по теперішній час) і опишіть зміни у криміногенній ситуації, які відбулися в Україні протягом цього року. Чи вплинуло будь-яким чином погіршення/покращення криміногенної ситуації на розвиток економіки країни у відповідний рік ?

Задача 16

Р. нещодавно звільнився із місць позбавлення волі та повернувся до свого місця проживання за адресою: м. Одеса, вул. Розкидайлівська, 26. Дільничний інспектор Портофранківського відділення поліції почав періодично навідувати Р., здійснюючи над ним адміністративний нагляд. Під час чергового несподіваного відвідування квартири,

дільничний інспектор застав Р. за фасуванням декількох підозрілих пакетів разом із знайомим останнього Т., що теж був раніше судимим. Результати експертизи показали, що у пакетах була наркотична речовина і у відношенні Р. та Т. було порушено кримінальне провадження за ч. 2 ст. 307 КК України (незаконне придбання, зберігання чи збут наркотичних засобів, вчинений за попередньою змовою групою осіб).

Визначте, який вид профілактики та які різновиди профілактичних (запобіжних) заходів були застосовані у описаному випадку? Хто є суб'єктом застосування таких заходів?

Задача 17

Л., разом із своїми друзями М. і О. створив групу, метою якої було здійснення злочинних дій (нападів, вибухів, підпалів) за матеріальну винагороду. З метою нейтралізації діяльності цієї злочинної групи було здійснено «проникнення» до її складу агента Ф., який мав виконати спеціальне завдання щодо її розкриття.

Через деякий час вказана злочинна група отримала завдання іноземної спецслужби на підриг стратегічного об'єкту – автовокзалу міста Одеси, розташованого по вулиці Колонтаївській. Під час підготовки до вибуху, працівниками УСБУ в Одеській області були проведені оперативно-розшукові заходи, спрямовані на документування злочинної діяльності вказаної групи та затримання її членів із вибухівкою безпосередньо перед вчиненням вибуху. За результатами зібраних доказів було порушено кримінальне провадження за ст.ст. 258 (терористичний акт), 258-3 (створення терористичної групи чи терористичної організації) КК України та фактично припинено злочинну діяльність вказаної терористичної групи.

Визначте, який вид профілактики та які різновиди профілактичних (запобіжних) заходів були застосовані у цьому випадку? Хто є суб'єктом застосування таких заходів?

Задача 18

Троє друзів В., Г. і Є. поїхали на озеро в Сумській області на рибалку. Під час застілля на озері між ними трапилася сварка, в

результаті якої В. і Г. побили Є. і від отриманих тілесних ушкоджень останній помер на місці.

В. і Г. вирішили приховати сліди скоєного ними злочину, тому сховали тіло вбитого Є. в багажник автомобіля ВАЗ 2107 і повезли закопати труп в лісопосадку. По дорозі їм зустрівся екіпаж патрульної поліції ГУНП в Сумській області, який при перевірці документів на автомобіль виявив сліди злочину. В. і Г. були затримані і по відношенню до них було порушено кримінальне провадження за п. 12 ч. 2 ст. 115 КК України (умисне вбивство за попередньою змовою групою осіб).

Визначте, який вид профілактики та які різновиди профілактичних (запобіжних) заходів були застосовані у цьому випадку ? Хто є суб'єктом застосування таких заходів ?

Задача 19

Наведіть приклади профілактичних заходів, що можуть здійснюватися закладами освіти, закладами охорони здоров'я, адміністрацією підприємств, установ, організацій та розкрийте їх зміст.

Задача 20

Громадянин Ш., 1978 року народження, раніше двічі засуджений за ст. 115 та ст. 309 КК України, разом із своїм другом Ф., теж неодноразово судимим, вийшли після спільного вживання наркотичних засобів на вулицю купити собі щось солодке.

По дорозі вони зустріли жінку Л. з чоловіком Н., які були їх добрими знайомими. Під час розмови між ними, жінка Л. почала ображати Ш., кажучи, що він начебто їй щось не повернув (майно чи гроші) та нецензурно висловлювалася у бік Ш. Образи переросли у серйозну сварку, під час якої Ш. витягнув розкладний ніж, що лежав у нього в куртці. Однак, коли Ш. почав погрожувати Л. ножем через образи, за Л. заступився її чоловік Н., який до цього не втручався у сварку. Тоді Ш. наніс Н. один удар ножем в область серця, в результаті якого Н. впав на землю, втратив свідомість і його забрали в реанімацію. У відношенні Ш. було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 15 ч. 1 ст. 115 КК України (замах на умисне вбивство).

Визначте кримінологічну характеристику особи насильницького злочинця Ш., причини і умови скоєння ним цього насильницького злочину.

Задача 21

14-річна Т. пішла до свого знайомого односельця 24-річного Н. у гості для спільного розпиття пива. Н. проживав у своєму домі, в сімейних відносинах не перебував, дітей не мав, працював охоронцем, судимостей не мав. Під час спільного вживання алкогольного напою Н. почав чіплятися до Т., а коли остання відмовилась вступити з ним у інтимний зв'язок, пригрозив їй фізичною розправою та зґвалтував. За даним фактом Окнянським відділом поліції ГУНП в Одеській області було порушено кримінальне провадження щодо Н. за ч. 3 ст. 152 КК України, проведено судово-медичну експертизу, вилучені речові докази, Н. взято під варту.

Визначте кримінологічну характеристику особи насильницького злочинця Н., причини і умови скоєння ним цього насильницького злочину. Як слід розглядати необачну, легковажну поведінку потерпілої Т. при вчиненні цього злочину?

Задача 22

22-річний П., що працював на заправці «БРСМ» у Київській області охоронцем, запропонував своїм друзям, раніше судимим за ст.ст. 186, 187 КК України 28-річному В. і 31-річному Д., що теж мали постійні місця роботи, здійснити напад на заправку та заволодіти значною сумою грошових коштів, що була у касі. Взявши під цей злочин спеціальний мікроавтобус, помінявши на ньому номери та втягнувши балаклави, П., В. і Д., озброївшись двома пістолетами ПМ, вчинили напад на заправку. Керував нападом В., за планом П. сидів за кермом автомобіля, в той час як В. і Д. з пістолетами зайшли у приміщення заправки, поклали на підлогу охоронця, касира й інший обслуговуючий персонал та забрали касу й наявні на заправці грошові кошти у загальній сумі 200 тис. гривень. В подальшому планували здійснювати й інші подібні напади.

Однак, через добу П., В. і Д. були затримані по «гарячих слідах» і по відношенню до них було порушено кримінальне провадження за ч. 4 ст. 187 КК України (розбій, вчинений організованою групою).

Визначте кримінологічну характеристику групи насильницьких злочинців П., В. і Д., причини і умови скоєння ним цього насильницького злочину.

Задача 23

20-річний Ж., не працюючий та проживаючий у м. Одесі в квартирі із батьками, вступив до громадської організації «Центр захисту споживчих прав». У громадській організації він познайомився із 17-річним С., теж не працюючим, проживаючим разом із батьками. Разом Ж. та С. вирішили здійснити громадську перевірку продуктового магазину «Світанок», що знаходився на окраїні міста Одеси на предмет дотримання законодавства при продажі товарів населенню. Приїхавши до цього магазину на автомобілі та купивши у магазині продукти, вони виявили ряд порушень норм діючого законодавства (продаж алкогольних напоїв та тютюнових виробів (сигарет) без ліцензії, продаж алкогольних напоїв та тютюнових виробів без перевірки віку споживача, невидача чеку при наявності касового апарату тощо). Представившись представниками Громадської організації вони викликали через продавця власника магазину і в бесіді із ним почали вимагати 10 тисяч гривень за неповідомлення правоохоронним органам інформації про виявлені порушення.

Власник магазину погодився дати їм вказану суму грошей, однак попросив день на її збирання, після чого одразу повідомив правоохоронні органи про факт вимагання. На наступний день, під час передачі грошових коштів біля продуктового магазину, Ж. та С. були затримані співробітниками поліції і по відношенню до них було порушено кримінальне провадження за ч. 2 ст. 189 КК України (вимагання, вчинене групою осіб).

Визначте кримінологічну характеристику групи злочинців Ж. та С., причини і умови скоєння ними цього злочину, а також чи є скоєний злочин насильницьким.

Задача 24

32-річна Л., мешканка міста Одеси, судима за ст.ст. 185, 186 КК України, зловживала спиртними напоями разом із своїм співмешканцем 36-річним Т., раніше судимим за ст. 309 КК України. Під час чергового спільного розпиття спиртних напоїв у квартирі Л. між ними виникла сварка, в ході якої Л. взяла кухонний ніж та нанесла декілька ударів Т., який не розумів, що відбувається, через значний ступінь сп'яніння. Від спричинених ножових ран Т. помер через півгодини, а Л. продовжила вживання спиртних напоїв та заснула через деякий час.

На місце злочину прибули працівники Приморського ВП м. Одеси і по відношенню до Л. було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 115 КК України (умисне вбивство).

Визначте кримінологічну характеристику особи Л. та детермінанти вчинення нею такого насильницького злочину. Чи наявна в даному випадку віктимність жертви злочину?

Задача 25

50-річний Ц., житель Ананьївського району Одеської області, раніше не судимий, звільнився з роботи тракториста у зв'язку із скороченням штату, пенсію не отримував. Мав свій власний будинок за городом, де проживав самотійно. Прогулюючись по околиці свого села примітив невелику земельну ділянку площею 0,04 га, що була закрита зі всіх сторін лісопосадкою, яку вирішив засадити кущами коноплі. Після того, як конопля виросла, Ц. зірвав її та висушував на горищі свого будинку, плануючи у подальшому відвезти до міста Одеси та оптом продати. Однак про дані обставини дізнались правоохоронні органи. В процесі санкціонованого обшуку на горищі будинку Ц. було вилучено більше 10 кілограмів коноплі і проти Ц. було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 307 КК України за результатами проведеної експертизи.

Визначте детермінанти злочинної поведінки Ц. у сфері незаконного обороту наркотичних засобів та причинно-наслідковий комплекс, який підштовхнув його до вчинення зазначеного злочину. Надайте кримінологічну характеристику особи Ц. як наркозлочинця.

Задача 26

18-річний Ж., не одружений та раніше не судимий, навчався у професійно-технічному училищі та проживав із батьками по вул. Жоліо Кюрі в м. Одесі. У своєму дворі він познайомився із 32-річним К., раніше судимим за ст.ст. 307, 309 КК України, який запропонував Ж. заробіток, пов'язаний із підкладанням «закладок», що містять наркотичні засоби в районі «селища Котовського» в різні нелегкодоступні місця (труби, щілини, решітки тощо). Ж. погодився і отримав партію у розмірі 20 «згортків» із розфасованою наркотичною речовиною «сіль», які мав розкласти в межах території свого району. Підклавши закладки та зробивши фотографії їх місцезорозташування Ж. отримав від К. обумовлену суму грошових коштів. На наступний день Ж. взяв у К. нову партію у розмірі 20 «згортків» і ввечері відправився їх закладати, однак по дорозі був зупинений працівниками поліції, які здійснювали патрулювання території Суворовського району і помітили підозрілу особу, що занервувала при їх появі. Ж. був затриманий працівниками поліції, віддав їм «закладки» та проти нього було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 307 КК України за результатами проведеної експертизи.

Визначте детермінанти злочинної поведінки Ж. у сфері незаконного обороту наркотичних засобів. Надайте кримінологічну характеристику особи Ж. як злочинця.

Задача 27

Перелічіть найбільш розповсюджені наркотичні засоби та психотропні речовини, що використовуються для вживання наркоманами у теперішній час. Які побічні ефекти вони створюють для психіки та здоров'я людини і який вид залежності викликають?

Задача 28

26-річна Е. з вісімнадцятирічного віку переїхала з Херсонської області до м. Києва, проживала в орендованій квартирі. Попрацювавши рік офіціантом у столичному барі, звільнилась за власним бажанням через важкий графік роботи та вирішила зайнятися проституцією, оскільки батьки їй матеріально не допомагали і самі були у боргах. Декілька років пропрацювала у столичних борделях, їздила за кордон у

Турцію й ОАЕ, поки не вирішила відкрити свій «невеликий» бордель у одному із спальних районів Києва. Для цього нею була орендована окрема трикімнатна квартира у знайомої подруги, знайдено декілька дівчат, яким вона запропонувала працювати на процент (50 на 50), обговорена можливість прикриття власної діяльності з одним із співробітників районного відділу поліції міста Києва, що відповідав за напрям боротьби із торгівлі людьми у своєму районі. Е. у цьому борделі виконувала функції організатора та адміністратора, запрошуючи знайомих клієнтів, що знали її, коли вона працювала повією.

Після декількох неділь роботи під прикриттям «масажного салону» до борделю нагрянули правоохоронці, які провели обшуки за місцем розташування борделю і місцем проживання Е., вилучили всі необхідні докази та допитали дівчат, яких Е. використовувала у якості повій.

Проти Е. було порушено кримінальне провадження за ч. 2 ст. 303 КК України («Сутенерство або втягнення особи у заняття проституцією»).

Сформулюйте кримінологічну характеристику образу злочинця Е., визначте детермінанти (причини і умови) її злочинної поведінки та причинно-наслідковий комплекс, який підштовхнув її до вчинення зазначеного злочину.

Задача 29

22-річна А., довгий час працювала повією в місті Одеса, після чого поїхала продовжувати таку діяльність у Турції. Сама А. родом із Черкаської області, приїхала в місто Одесу на заробітки, однак робота в неї не склалася і вона подалася в інтимний бізнес. Батьки їй не допомагали, свого рухомого чи нерухомого майна А. не мала.

Попрацювавши півроку в інтимному бізнесі у Турції, А. повернулася на декілька тижнів до м. Одеси щоб відпочити й погуляти, та зустрілась із своєю колишньою подругою 20-річною Б., з якою раніше разом знімала квартиру. В турецькому борделі А. запропонували знайти в Україні дівчат, які бажали би працювати за кордоном та пообіцяли А. 1000 доларів, якщо вона привезе із собою гарну молоду дівчину. Тому А., пригостивши Б. за власний рахунок у ресторані, запропонувала останній поїхати із нею працювати до Турції, де, мовляв,

«можна заробити багато грошей», оскільки зарплата Б., що працювала офіціанткою в піцерії, не була значною.

Б. спочатку погодилася та віддала А. свої документи й склала довіреність на оформлення закордонного паспорту, однак потім передумала і повідомила про даний факт правоохоронні органи. Під час відправлення Б. до Турції, А. було затримано в аеропорту співробітниками Управління боротьби зі злочинами, пов'язаними із торгівлею людьми ГУНП в Одеській області й відносно А. було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 149 КК України («Торгівля людьми»).

Визначте детермінанти (причини і умови) злочинної поведінки А. у сфері незаконної торгівлі людьми. Надайте кримінологічну характеристику особи А. як злочинця.

Задача 30

30-річний Р., що був зареєстрований як фізична особа-підприємець у Дніпропетровській області, одружений, маючий двох малолітніх дітей, проживаючий із сім'єю у власній квартирі та маючий власний автомобіль, вирішив збільшити свій дохід від заняття підприємницькою діяльністю шляхом заниження розміру своїх податкових зобов'язань перед державою. Для цього він уклав від свого імені як суб'єкта підприємницької діяльності договори купівлі-продажу товарів із підприємствами ТОВ «А» і ТОВ «Б», що були зареєстровані у Херсонській області і оформив фіктивні документи про начебто придбання щомісячно значних партій товару від цих підприємств протягом двох останніх років своєї підприємницької діяльності. Загалом Р. мав складські приміщення, найманих працівників, стабільний щомісячний дохід від підприємницької діяльності, тому міг приховувати вказані фіктивні операції, прикриваючи їх результати як видатки, на які зменшував власний оподаткований дохід.

В результаті Р. зміг занизити свої податкові зобов'язання із сплати податку на додану вартість (ПДВ) та податку на прибуток підприємств на загальну суму 4 000 000 грн. Під час невиїздної документальної перевірки його щомісячних звітів про нарахування та сплату податків за останні два роки підприємницької діяльності органами Державної фіскальної служби були виявлені вказані порушення. За результатами

позапланової виїздної перевірки підприємств ТОВ «А» і ТОВ «Б» було встановлено відсутність здійснення господарської діяльності цими підприємствами, зокрема відсутність у них основних фондів, транспортних засобів, технічного персоналу, товару на продаж, складських приміщень для зберігання товару тощо. Відповідно до цього щодо Р. було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 212 КК України (ухилення від сплати податків).

Визначте детермінанти злочинної поведінки Р. у сфері ухилення від сплати податків та причинно-наслідковий комплекс, який підштовхнув його до вчинення зазначеного злочину. Надайте кримінологічну характеристику особи Р. як економічного злочинця.

Задача 31

Житель Харківської області 40-річний В., раніше не судимий, розлучений, проживаючий самотійно в селі у власному будинку, мав хобі – полювання. Для зайняття цим хобі він вирішив купити собі снайперську гвинтівку «Драгунова» («СВД»). Планував пронести її через українсько-російський кордон за вивіреном шляхом, оскільки вже декілька разів проносив таким чином товари і затриманий не був.

З цією метою В. законно перетнув кордон із Російською Федерацією в межах Харківської області і попрямував до міста Белгород, де у знайомого придбав «СВД» 1969 року випуску та патрони калібром 7,62x54 мм у кількості 50 одиниць. Далі, не маючи дозволу на носіння зброї, В. приїхав до селища Горьковське Белгородського району Російської Федерації, звідки пішки по залізничній колії пересік державний кордон України поза пунктами пропуску в напрямку селища Одноробівка Золочівського району Харківської області, перемістивши вищевказану гвинтівку й патрони до неї через митний кордон України поза митним контролем. Однак, після перетину державного кордону України, він був затриманий співробітниками Державної прикордонної служби України і щодо В. було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 201 КК України (контрабанда) та ч. 1 ст. 263 КК України (незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами) на підставі проведеної балістичної експертизи.

Сформулюйте кримінологічну характеристику образу злочинця-контрабандиста В., визначте детермінанти (причини і умови) його

злочинної поведінки щодо незаконного переміщення предметів поза межами митного контролю. Як ви вважаєте, чи планував він у подальшому продовжити свою контрабандну діяльність?

Задача 32

34-річний Г., розлучений, із вищою освітою, проживав у власній однокімнатній квартирі та працював арбітражним керуючим при Господарському суді Сумської області. Після порушення чергової справи про банкрутство ТОВ «С» його було призначено головою ліквідаційної комісії в ліквідаційній процедурі цього товариства.

В ході зазначеної ліквідаційної процедури було організовано проведення аукціону з продажу нерухомого майна ТОВ «С» загальною площею 1400 кв. м, а саме адміністративної будівлі, трьох гаражів, двох складів, де товариством здійснювалась підприємницька діяльність. Арбітражний керуючий Г. вирішив заробити і, зв'язавшись із Т., який планував придбати зазначене майно з аукціону, запропонував останньому корупційні послуги, що включали можливість безперешкодного оформлення на фірму Т. нерухомого майна ТОВ «С» із заниженням ціни у повторному аукціоні.

При зустрічі Г. озвучив Т. суму своїх корупційних послуг у розмірі 50 тис. дол. США, після чого Г. був затриманий правоохоронцями і по відношенню до нього було відкрито кримінальне провадження за ч. 3 ст. 368-4 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди особою, яка надає публічні послуги).

Визначте детермінанти (причини і умови) злочинної поведінки Г. у корупційній сфері та причинно-наслідковий комплекс, який підштовхнув його до вчинення зазначеного злочину. Надайте кримінологічну характеристику особи Г. як корупціонера.

Задача 33

Перелічіть найбільш розповсюджені способи вчинення корупційних правопорушень в Україні. Які сфери економічної діяльності на вашу думку є найбільш корупційними? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 34

29-річний П., неодружений, двічі судимий за ст. 307 КК України, не наркозалежний, створив у місті Черкаси організовану злочинну групу для збуту наркотичних засобів. До складу групи входили 25-річний Р., 28-річний С. та 24-річна Т., всі непрацюючі, наркозалежні, раніше судимі за ст. 309 КК України і зловживаючі наркотичними засобами. З більшістю із членів групи П. був знайомим більше року, декого знав із дитинства, тому користувався серед них авторитетом. П. запропонував Р., С. і Т. безпосередньо займатися виготовленням та збутом наркотичного засобу – ацетильованого опію та концентрату з макової соломи, за що надавав їм право на особисте безоплатне вживання наркотичного засобу та частину прибутку від тих операцій із продажу, у яких вони брали участь (до 25 %).

Також П. домовився з 32-річним Ф., жителем міста Черкаси, раніше не судимим, працюючим, неодруженим, про використання квартири останнього для виготовлення та зберігання наркотичних засобів в обмін на особисте безоплатне вживання Ф. наркотичних засобів та орендної плати у розмірі 500 грн. щомісяця. У цій орендованій квартирі П., купляючи інгредієнти (неочищене насіння маку, аміак, оцет, ацетилсаліцилову кислоту), разом із Т. виготовляли концентрат з макової соломи й ацетильованого опію, використовуючи для цього кухонну газову плиту та кухонне приладдя (металеве відро, каструлю, миску, підставки, кухонний подрібнювач). Інші члени групи Р. і С. підшукували покупців, домовлялися з ними про продаж наркотиків через інтернет-мережі й IP-телефонію, зустрічалися з покупцями в обумовлених місцях та передавали їм наркотичний засіб у медичних шприцах ємністю 5мл, отримуючи від покупців грошові кошти (400-500 грн). Як правило, зустрічі відбувались у під'їзді чи поблизу будинку Ф. і були нечастими.

Через декілька місяців зазначену групу було викрито правоохоронцями й порушено кримінальне провадження за ч. 3 ст. 307 КК України (незаконне виготовлення, зберігання з метою збуту та збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, вчинене організованою групою)

Визначте структуру та різновид організованої злочинної групи у складі П., Р., С., Т. і Ф., що займалися вчиненням описаного злочину,

окресліть ступінь злочинних зв'язків між учасниками групи. Сформулюйте детермінанти злочинної поведінки учасників організованої злочинної групи та охарактеризуйте їх особи як наркозлочинців.

Задача 35

Ф. організував та очолив стійку організовану злочинну групу, до складу якої увійшли Ш. та Х. Метою цієї злочинної групи було незаконне добування бурштину на території Дубровицького району Рівненської області, де Ф. знайшов відповідну земельну ділянку в лісовому масиві урочища «Дукорівка». Ф., Ш. і Х., жителі одного села, розташованого у Рівненській області, на той момент не працювали, судимостей не мали, жоден із них у шлюбі не перебував. Також Ф. організував й безпосередньо здійснив закупівлю обладнання для незаконної видобутки бурштину-сирцю, а саме: мотопомпи, металеві шрайбери і жердини, пожежні рукави і водозабірні шланги. Згідно з розподіленими обов'язками Ш. і Х., останні мали особисто добувати бурштин у лісовому масиві урочища «Дукорівка» шляхом гідророзмиву ґрунту за допомогою мотопомпи, збирати видобутий бурштин-сирець й тимчасово переховувати його неподалік місця видобутку. В подальшому Ф. мав самотійно реалізовувати бурштин-сирець через власні зв'язки, після чого прибуток пропорційно розподілявся між членами групи. Вказане видобування бурштину здійснювалось без отримання будь-яких ліцензій, в порушення ст. 19 Кодексу України «Про надра».

Загалом злочинною групою у складі Ф., Ш. і Х. було добуто 1 кг бурштину у час їх затримання правоохоронцями і проти них було порушено кримінальне провадження за ч. 2 ст. 240 КК України (порушення встановлених правил використання надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, а також незаконне видобування корисних копалин загальнодержавного значення).

Окресліть структуру та різновид організованої злочинної групи у складі Ф., Ш. і Х., визначте ступінь злочинних зв'язків між ними. Які детермінанти вчинення ними такого злочину? Чому він вчинений у складі організованої злочинної групи? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 36

Перелічіть найбільш розповсюджені способи «відмивання грошей» у формі легалізації доходів, добутих злочинним шляхом злочинними «конвертаційними центрами». Наведіть практичні випадки викриття таких «конвертаційних центрів» правоохоронними органами на території України.

Задача 37

30-річний Г., житель села Матишівка Роздільнянського району, неодружений, працюючий на сезонних роботах, раніше судимий за ч. 1 ст. 286 КК України, запропонував неповнолітнім школярам 13-річному Д. та 11-річному Е., жителям цього ж села, «підзаробити» та допомогти йому у вчиненні крадіжок пального з автомобілів у м. Роздільна, на що останні погодились.

Отримавши згоду неповнолітніх, Г. разом із ними на своєму мотоциклі «Восход» здійснював поїздки до міста Роздільна, де біля житлових будинків Е. та Д. шукали припарковані автомобілі ВАЗ. Після знайдення таких автомобілів, Г. за допомогою Д. відкривав бензобак та зливав пальне у наявні в нього цистерни, а Е. спостерігав за обстановкою навкруги і подавав сигнал тривоги Г. і Д., якщо помічав небезпеку. Після зливу пального з бензобаку Г., за відсутності сигналізації, також розбивав скло або відкривав дверцята та проникав разом із Д. до салону автомобілів, де вони таємно викрадали наявні у салоні переносні предмети (відеореєстратор, магнітолу, інструмент тощо). З викраденим Г., Д. і Е. повертались до свого села.

Викрадений бензин Г., Д. і Е. використовували на власні поїздки по селу, залишок бензину та інші викрадені речі з автомобілів продавали односельчанам, а гроші розділяли між собою. Після скоєння декількох крадіжок у місті Роздільна їх групу було викрито правоохоронцями і по відношенню до Г. було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 304 (втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність) та ч. 2 ст. 185 КК України (крадіжка, вчинена повторно або за попередньою змовою групою осіб).

Надайте кримінологічну характеристику особи злочинця Г. та ступінь зв'язків між і ним і неповнолітніми Д. і Е. під час скоєння злочинів.

Які детермінанти потягли за собою втягнення ним неповнолітніх Д. і Е. у злочинну діяльність? Чи були описані злочини вчинені організованою злочинною групою або ж групою осіб за попередньою змовою з кримінологічної та кримінально-правової точок зору? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 38

32-річний Ж., не одружений, відбуваючи покарання за ч. 3 ст. 185 КК України у «Дар'івській виправній колонії № 10», що розташована у селі Дар'івка Херсонської області, вирішив здійснити втечу з місця позбавлення волі. Коли Ж. перевели до дільниці соціальної реабілітації з полегшеними умовами нагляду для роботи на ливарному заводі він, попросивши у особи, яка конвоювала засуджених до місця роботи, дозволу відійти до магазину для придбання особистих речей, втік з місця позбавлення волі.

Після втечі Ж. одразу попрямував до будинку проживання своєї матері у місті Херсон, однак, за декілька метрів до цього будинку, був затриманий співробітниками виправної установи. Проти Ж. було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 393 КК України і його було додатково засуджено до 3,5 років позбавлення волі.

Надайте кримінологічну характеристику особи злочинця Ж., визначте детермінанти (причини і умови) скоєння ним втечі з місця позбавлення волі.

На вашу думку, чи усвідомлював Ж. кримінально-правові наслідки своїх дій?

Задача 39

27-річний В., одружений, маючий дитину, працював інспектором відділу режиму та охорони Житомирської установи виконання покарань № 8. Не маючи грошей на поліпшення житлових умов та купівлю трьохкімнатної квартири замість однокімнатної, він вирішив заробити, передаючи піднаглядним ув'язненим пакунки із наркотичними засобами «метадоном» та «марихуаною».

Для цього він отримував наркотичні засоби за територією колонії і проносив їх на територію установи поза межами контролю, після чого передавав засудженим. Крім того, В. проносив і передавав закріпленим

за ним засудженим й інші заборонені предмети – горілку, мобільні телефони, гроші. За передачу вказаних речей брав свій процент від їх вартості.

Під час чергової спроби пронести наркотичні засоби В. було затримано і по відношенню до нього було порушено кримінальне провадження за ч. 2 ст. 307 КК України (незаконне придбання, зберігання, перевезення, пересилання з метою збуту чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, вчинене повторно).

Сформулюйте кримінологічну характеристику образу злочинця-наглядача В., визначте детермінанти (причини і умови) його злочинної поведінки щодо незаконного переміщення на територію виправної установи заборонених предметів. Як ви вважаєте, чи планував він у подальшому продовжити подібну діяльність? Яка кримінальна відповідальність могла настати для В., якщо б його затримали із іншими забороненими речами (мобільними телефонами, грошами, горілкою) для передачі засудженим замість наркотиків?

Задача 40

Проаналізуйте найбільш розповсюджені татуювання, що наколюються злочинцям у місцях позбавлення волі та розкрийте їх значення. Як ви вважаєте, яке значення для життя злочинця має отримання прізвиська («клички»), зокрема у місцях позбавлення волі? Відповідь поясніть.

Задача 41

38-річний Ц., не одружений, засуджений за п. 4 ч. 2 ст. 115, ч. 1 ст. 185 КК України відбував покарання у Південній виправній колонії міста Одеси. Під час відбування покарання почав систематично порушувати режим його відбування та не виконувати законні вимоги адміністрації виправної колонії, а саме: тричі тримав у себе заборонені предмети (мобільні телефони, пачку сигарет), які вилучала адміністрація; по одному разу не виконував команди «Підйом» і «Відбій»; тричі завішував оглядове вікно камери рушником; двічі здійснив самовільне відчинення свого спального місця; двічі завішував спальне місце рушником; двічі завішував камери відеоспостереження

ганчіркою тощо. Загалом мав більше 10 випадків подібного роду порушень режиму, на законні вимоги адміністрації виправної колонії щодо їх самостійного усунення жодним чином не реагував. Прийняті адміністрацією виправної установи до Ц. заходи впливу (попередження, догани, суворі догани, переведення до приміщення камерного типу (одиначної камери) строком на 2 місяці, поміщення до дисциплінарного ізолятору строком на 15 діб) жодного результату не принесли і порушення режиму з боку Ц. не припинили.

Відповідно до цього, щодо Ц. було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 391 КК України (злісна непокоря вимогам адміністрації установи виконання покарань), матеріали спрямовано в суд і Ц. було додатково засуджено до 1 року позбавлення волі.

Сформулюйте кримінологічну характеристику образу злочинця-рецидивіста Ц., визначте детермінанти (причини і умови) вчинення ним порушення умов відбування покарань та злісної непокори вимогам адміністрації.

Як ви вважаєте, чи продовжить Ц. свою злочинну діяльність після звільнення з місць позбавлення волі?

Задача 42

29-річний К., що проживав у селі Старокозаче Білгород-Дністровського району, разом із своїм товаришем 28-річним С., що проживав у сусідньому селі, вирішили зайнятися виловом риби на Дністровському лимані. Для цього К. дістав гумовий човен із веслами, а С. купив 5 ліскових сіток для вилову риби. К. і С. були не працевлаштовані, раніше не судимі, не одружені, до адміністративної відповідальності не притягалися, також не мали постійного прибутку, тому вирішили здійснювати вилов риби без отримання дозволу чи талонів.

Вийшовши зранку на гумовому човні за 500 метрів від берегу вони закинули сітки і почали вилов риби. В цей час їх помітив патруль інспекторів «Держрибохорони», які спільно із співробітниками поліції проводили рибоохоронний рейд. Побачивши патруль, К. і С. попливли до берегу і кинулися тікати у різні сторони, однак К. вдалося зловити у очеретах, а його спільник С. втік.

З урахуванням вартості виловленої риби (судака, сазанів, карасів на загальну суму 5576 гривень) й того, що вилов К. значно перевищив ліміт добової норми вилову риби на водоймі (3 кг); вилов був здійснений із застосуванням заборонених знарядь лову; вилов був здійснений у недозволеному місці (мав бути здійснений на відстані не менше 1 км від берегу лиману згідно з наявними нормативними актами) – дії К. були кваліфіковані судом як кримінальне правопорушення (злочин) за ч. 1 ст. 249 КК України у зв'язку із наявністю «істотної шкоди» і йому було призначено покарання у вигляді 1 року обмеження волі, звільнено від його відбування з іспитовим строком у 1 рік й стягнуто з К. на користь держави збитки у розмірі 5576 гривень та конфісковано всі знаряддя і засоби незаконного промислу.

Надайте кримінологічну характеристику особи екологічного порушника (злочинця) К., визначте детермінанти (причини і умови) скоєння ним описаного екологічного злочину. На вашу думку, чи є К. і С. з кримінологічної точки зору екологічними злочинцями або ж правопорушниками?

Як ви вважаєте, чи продовжить К. незаконний вилов риби після призначеного йому судом покарання? Чи продовжить здійснювати такі дії С., якого не вдалося притягти до кримінальної відповідальності?

Задача 43

32-річний Т., житель села Курилівка Дніпропетровської області, раніше не судимий, не працюючий, одружений, проживаючий із сім'єю у власному будинку в селі, вирішив зайнятися лісовим промислом, оскільки не мав постійного сталого доходу.

Придбавши собі бензопилу та не маючи бажання купувати спеціальні лісорубні квитки чи ордери на здійснення лісорубних робіт, Т. відправився до ДП «Дніпродзержинське лісове господарство», де за декілька днів у трьох різних точках лісництва здійснив незаконну вирубку 11 дерев породи «Сосна звичайна» та 2 дерев породи «Дуб звичайний» на загальну суму 80170,23 грн.

У процесі здійснення незаконної вирубки лісу Т. домовився із односельцем Ф., який працював водієм автомобіля «Камаз», що останній буде вивозити вирублені дерева з лісу, оскільки Т. не мав власного автотранспорту, а Т. їх буде продавати.

Однак дії Т. були помічені працівниками ДП «Дніпродзержинське лісове господарство», які викликали правоохоронців, що затримали Т. і припинили його незаконну діяльність. Щодо Т. були порушені кримінальні провадження за ч. 1 ст. 246 КК України, ч. 2 ст. 246 КК України і судом було призначено Т. загальне покарання у вигляді 3 років обмеження волі (1 рік за ч. 1, та 2 роки за ч. 2), звільнено Т. від відбування покарання із іспитовим терміном 1 рік та стягнуто з Т. на користь держави збитки у розмірі 80 170,23 гривень.

Сформулюйте кримінологічну характеристику особи екологічного злочинця Т., охарактеризуйте детермінанти (причини і умови) скоєння ним описаного складу екологічного злочину. Як ви вважаєте чи скоював Т. екологічні адміністративні правопорушення до моменту притягнення його до кримінальної відповідальності? Чи справедливе, на вашу думку, застосоване до Т. покарання та чи зможе Т. відшкодувати державі завдані збитки?

Задача 44

Уважно проаналізуйте та розкрийте відмінність екологічних злочинів, закріплених у статтях 245-249 КК України від аналогічних складів адміністративних правопорушень, закріплених в КУпАП.

Як ви вважаєте, чи є достатньою існуюча система та розміри покарань за екологічні злочини у діючому КК України? Відповідь обґрунтуйте.

ЗАДАЧА 45

28-річний Г., житель села Пекарів Чернігівської області, одружений, маючий дитину, займаючись підприємницькою діяльністю отримав у власність земельну ділянку, площею 0,1 га для ведення особистого селянського господарства.

Для того, щоб отримати швидкий прибуток, Г. вирішив використати вказану земельну ділянку не за цільовим призначенням і розпочав на ній виробництво деревного вугілля, розмістивши металеві цистерни в яких він здійснював хімічне виробництво (випалювання) такого вугілля із дерева. Зазначені дії Г. призвели до неможливості використання земельної ділянки як земель сільськогосподарського призначення, оскільки було знято верхній (родючий) шар ґрунту і у

відношенні Г. правоохоронними органами було порушено кримінальне провадження за ч. 1 ст. 254 КК України (безгосподарське використання земель). За результатами судового розгляду Г. було притягнуто до кримінальної відповідальності і накладено штраф у вигляді 50 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (850 гривень).

Здійсніть кримінологічну характеристику особи екологічного злочинця Г., охарактеризуйте детермінанти (причини і умови) скоєння ним екологічного злочину, пов'язаного із безгосподарським використанням земель.

Як ви вважаєте, чи відповідає вид та розмір призначеного Г. судом покарання обставинам і наслідкам скоєного ним екологічного злочину? Чи продовжить, на вашу думку, Г. здійснювати подібного роду дії після його притягнення до кримінальної відповідальності?

**ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КРИМІНОЛОГІЯ»**

1. Поняття, об'єкт і предмет кримінології, її система.
2. Завдання та функції кримінології. Її місце в системі кримінально-правових наук.
3. Становлення та розвиток кримінології як науки. Кримінологічні школи (класична, неокласична, позитивістська, сучасна).
4. Історія кримінології в Україні та країнах СНД.
5. Загальнонаукові та спеціальні методи кримінологічного дослідження.
6. Види та етапи кримінологічних досліджень.
7. Джерела кримінології та їх система.
8. Злочинність як соціальне явище, її поняття та різновиди.
9. Кількісні та якісні показники злочинності. Рівень, коефіцієнт, динаміка, структура, географія та «ціна» злочинності.
10. Латентна злочинність, її поняття та фактори, що обумовлюють існування.
11. Рівні та види латентності. Шляхи виявлення латентної злочинності.
12. Географія злочинності в Україні та фонові явища.
13. Поняття особи злочинця, його кримінологічні ознаки та характеристика.
14. Класифікація і типологія злочинців.
15. Поняття жертви злочину (потерпілого) та його кримінологічна характеристика.
16. Віктимологія як наука про жертву злочину, її основні категорії (віктимність, віктимна ситуація, ступінь віктимності та типи жертв).
17. Суїцид. Механізм суїцидальної поведінки.
18. Поняття причин та умов злочинності, їх класифікація. Мотивація злочинця.
19. Теорії детермінації злочинності. Самодетермінація злочинності.
20. Економічні, політичні, соціальні, ідеологічні детермінанти та фактори злочинності.

21. Обставини, що сприяють злочинності, їх відмінність від детермінант злочинності.
22. Криміногенна ситуація та її різновиди.
23. Поняття запобігання і профілактики злочинів, їх завдання та принципи.
24. Класифікація профілактичних заходів загального та індивідуального спрямування.
25. Методи та форми попереджувальної (профілактичної) діяльності в Україні.
26. Система суб'єктів профілактики та запобігання злочинів в Україні.
27. Теорія соціального контролю над злочинністю Е. Дюркгейма. Соціальна норма.
28. Кримінологічне прогнозування та планування діяльності із запобігання злочинів.
29. Поняття, рівень і структура насильницьких злочинів. Їх динаміка та латентність.
30. Кримінологічна характеристика вбивств та заподіяння тілесних ушкоджень.
31. Кримінологічна характеристика насильницького зазіхання на статеву недоторканість.
32. Кримінологічна характеристика корисливо-насильницьких злочинів (грабежів, розбоїв, вимагання).
33. Кримінологічна характеристика особи насильницького злочинця. Види насильницьких злочинців.
34. Детермінанти насильницької злочинності.
35. Профілактика й запобігання насильницьких злочинів.
36. Кримінологічна характеристика наркоманії та різновидів наркотичних засобів.
37. Детермінанти вживання наркотиків та кримінально-правові наслідки таких дій.
38. Наркобізнес, його види, етапи та стадії розвитку, заходи протидії.
39. Заходи протидії наркоманії та система державних органів у цій сфері.
40. Проституція як соціальне явище, її кримінологічна характеристика, різновиди та зв'язок із злочинністю.

41. Незаконний бізнес у сфері «торгівлі людьми»: кримінологічна та кримінально-правова характеристика.
42. Заходи протидії проституції та система державних органів протидії. Зарубіжний досвід легалізації проституції.
43. Поняття та структура економічної злочинності. Види економічних злочинів.
44. Кримінологічна характеристика осіб, що вчиняють економічні злочини, їх класифікація.
45. Детермінанти економічної злочинності.
46. Запобігання злочинів у сфері економіки. Склад державних органів, що займаються профілактикою та запобіганням економічних злочинів.
47. Поняття та система корупційних злочинів. Їх відмінність від економічних.
48. Кримінологічна характеристика особи корупціонера.
49. Детермінанти корупційної злочинності.
50. Засоби протидії корупційній злочинності, зарубіжний досвід із цього питання.
51. Поняття і кримінологічні критерії організованої злочинності, її основні напрямки здійснення.
52. Кримінально-правове регулювання участі у організованій злочинності за законодавством України.
53. Кримінологічна характеристика структури організованих злочинних груп.
54. Детермінанти та способи протидії організованої злочинності, система державних органів у цьому напрямку.
55. Відмивання «брудних грошей» злочинними організаціями та «конвертаційними центрами», їх транснаціональність.
56. Втягнення неповнолітніх у злочинність та у організовану злочинність. Злочини, що вчиняються неповнолітніми.
57. Особливості детермінації злочинної поведінки неповнолітніх.
58. Запобігання злочинності серед неповнолітніх: шляхи та способи.
59. Поняття пенітенціарної злочинності та пенітенціарної кримінології, їх завдання.
60. Причини та умови пенітенціарної злочинності.

61. Кримінологічна характеристика й типи злочинців, що вчиняють злочини у місцях позбавлення волі.
62. Заходи запобігання і профілактики злочинів серед ув'язнених.
63. Організована злочинність та злочинні групи у місцях позбавлення волі, її види та прояви.
64. Боротьба із організованою та рецидивною злочинністю у місцях позбавлення волі.
65. Поняття і кримінологічна характеристика екологічних злочинів.
66. Кримінально-правове регулювання екологічних злочинів та їх різновиди за КК України.
67. Детермінанти екологічної злочинності.
68. Заходи профілактики і запобігання екологічної злочинності.
69. Сучасний екологічний стан України.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативні акти

1. Антидопінгова конвенція від 16 листопада 1989 року № ETS 135 (Конвенцію ратифіковано Законом України від 15 березня 2001 року № 2295-III). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_228.
2. Водний кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 1995. № 24. Ст. 189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80>
3. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою: резолюція Генеральної асамблеї ООН від 29 листопада 1985 р. [Електронний ресурс]. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_114.
4. Європейська конвенція щодо відшкодування збитків жертвам насильницьких злочинів: конвенція Ради Європи від 24 листопада 1983 р. [Електронний ресурс]. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_319.
5. Єдина конвенція про наркотичні засоби 1961 року (з доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_177.
6. Земельний кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 2002. № 3-4. Ст. 27. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
7. Кодекс України про надра Відомості Верховної Ради України, 1994. № 36. Ст. 340. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80>
8. Конвенція про психотропні речовини 21.02.1971 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_176.
9. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, ратифікована Постановою ВР від 25.04.1991 року № 1000-12. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096.
10. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року [Електронний ресурс]. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_789.
11. Конвенція про права дитини: Конвенція ООН від 20 листопада 1989 року // Зібрання чинних міжнародних договорів України. 1990. № 1. Ст. 205.
12. Концепція реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 р.: схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 р. № 1209-р // Офіційний вісник України. – 2011. – № 93. – С. 67. – Ст. 3389.
13. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
14. Кримінальний процесуальний кодекс України: прийнятий Законом України № 4651-VI від 13.04.2012 року. Відомості Верховної Ради України, 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

15. Кримінально-виконавчий кодекс України: прийнятий Законом України № 1129-IV від 11.07.2003 року. Відомості Верховної Ради України, 2004. № 3-4. Ст. 21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>.
16. Лісовий кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 1994. № 17. Ст. 99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>
17. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх: правила ООН від 29 листопада 1985 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_211.
18. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності: Закон України від 15.11.2011 № 4025-VI // Відомості Верховної Ради України. 2012. № 25. Ст. 263.
19. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24 лютого 1994 року № 4004-XII. Відомості Верховної Ради України, 1994. № 27. Ст. 218. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>.
20. Про загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року: Постанова Кабінету Міністрів України № 453 від 30.05.2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/453-2018-%D0%BF>.
21. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1702-VII // Офіційний вісник України. 2014. № 90. С. 7. Ст. 2576.
22. Про затвердження Порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.06.2009 року № 589. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/589-2009-%D0%BF>.
23. Про затвердження Порядку використання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у ветеринарній медицині: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 квітня 2008 року № 334. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334-2008-%D0%BF>.
24. Про затвердження плану заходів на 2019-2020 роки з реалізації Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.02.2019 року № 56-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56-2019-%D1%80>.
25. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними: Закон України від 15 лютого 1995 року № 62/95-ВР. Відомості Верховної Ради України, 1995. № 10. Ст. 62. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80>.
26. Про заходи щодо забезпечення особистої безпеки громадян та протидії злочинності: указ Президента України від 16 липня 2005 року № 1119/2005. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1119/2005>.

27. Про Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні: указ Президента України від 24 травня 2011 року № 597/2011 // Офіційний вісник України. 2011. № 41. Стор. 9. Ст. 1663.
28. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15 лютого 1995 року № 60/95-ВР. Відомості Верховної Ради України, 1995. № 10. Ст. 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80>.
29. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України № 1698-VII від 14.10.2014 року. Відомості Верховної Ради, 2014, № 47. Ст. 2051. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.
30. Про Національну поліцію: Закон України № 580-VIII від 02.07.2015 року. Відомості Верховної Ради, 2015. № 40-41. Ст. 379.
31. Про невідкладні заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю: затверджено указом Президента України від 21 липня 1994 року №396/94 [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/396/94>.
32. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1995. № 6. Ст. 35.
33. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30 червня 1993 року № 3341-XII // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 35. Ст. 358. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12>.
34. Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей: Закон України від 2 червня 2005 року № 2623-IV // Відомості Верховної Ради України. 2005. № 26. Стор. 1108. Стаття 354.
35. Про охорону атмосферного повітря: Закон України № 2707-XII від 16.10.1992 року.. Відомості Верховної Ради України, 1992. № 50. Ст. 678. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12>.
36. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 30. Ст. 142.
37. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України № 1264-XII від 25.06.1991 року. Відомості Верховної Ради України, 1991. № 41. Ст. 546. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
38. Про першочергові заходи щодо детінізації економіки та протидії корупції: указ Президента України від 18 листопада 2005 року № 1615/2005. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1615/2005>.
39. Про попереднє ув'язнення: Закон України № 3352-XII від 30.06.1993 року. Відомості Верховної Ради України, 1993. № 35. Ст. 360. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12>.
40. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15 листопада 2001 року № 2789-III // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 10. Ст. 70.
41. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх: постанова Пленуму Верховного Суду від 16 квітня 2004 року № 5 // Вісник Верховного суду України. 2004. № 5. Ст. 4.

42. Про Сорок рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF): постанова Кабінету Міністрів України та Національного Банку України від 28 серпня 2001 р. № 1124 // Офіційний вісник України. – 2001. № 35. С. 157. Ст. 1630.
43. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: закон України від 22 червня 2000 року № 1835-III : Відомості Верховної Ради України. 2000. № 40. Ст. 338.

Спеціальна література

1. Алексеев А. И. Криминологическая профилактика: теория, опыт, проблемы / А. И. Алексеев, С. И. Герасимов, А. Я. Сухарев. М. : НОРМА, 2001. 496 с.
2. Альошина, О. І. Пропозиції щодо питання запобігання та протидії злочинності в Україні / Право і суспільство. 2010. № 2. С. 106-110.
3. Антонян Ю. М. Почему люди совершают преступления. Причины преступности. / Москва : ИД «Камерон», 2006. 304 с.
4. Бабаев М. М. Криминология и уголовная политика / Юристь – правовець. 2012. № 2. С. 7-19.
5. Бандурка А. М., Давыденко Л. М. Противодействие преступности: война терминов, понятие, общая характеристика / Право і безпека. № 3. 2004. С. 7-11.
6. Бандурка І. О. Протидія злочинам неповнолітніх, як форма кримінально-правового захисту прав дітей / Форум права. 2014. № 1. С. 19-23.
7. Бандурка О. М. Психофізіологічні проблеми наркотизації населення : монографія. Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2005.
8. Бараш Є. Ю. Злочинність у місцях позбавлення волі: основні тенденції та динаміка / Юридична Україна. 2017. № 5-6. С. 64-67.
9. Березовський А. А. Сучасні тенденції злочинності в Україні: криминологічний аналіз / Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць. 2009. Вип. 46. С. 341-346.
10. Біленчук П. Д., Гель А. П., Задояний М. Т., Мошняга Л. В. Злочинність: поняття та види / Економіка, фінанси, право. 2010. № 11. С. 28-31.
11. Білоконь М. А. Запобігання злочинності неповнолітніх: досвід країн Європейського Союзу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримін. право та криминологія; кримін.-викон. право» / НДІ вивчення проблем злочинності ім. В. В. Сташиса. Харків, 2013. 20 с.
12. Білоус В. Т. Особистість злочинця як об'єкт криминологічного та психологічного дослідження / В. Т. Білоус, Г. М. Бірюков // Актуальные проблемы криминологии и криминальной психологии: сб. науч. статей. 2007. С. 84-89.
13. Бойков А. М. Преступность как форма социального протеста / Мировой судья. 2007. № 5. С. 16-18.
14. Бойко А. М. Теорія детермінації економічної злочинності в Україні в умовах переходу до ринкової економіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра

- юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримін. право та кримінологія; кримін.-викон. право» / Андрій Михайлович Бойко ; Харків: Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2009. 40 с.
15. Бугера О. І. Проблеми використання засобів масової інформації для запобігання злочинів серед неповнолітніх : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримін. право та кримінологія; кримін.-викон. право» / Академія адвокатури України. Київ, 2006. 20 с.
16. Бузало П. М., Денисов С. Ф., Кириченко О. В. Кримінологія: Навч. пос. К. : Центр учбової літератури, 2007. 192 с.
17. Валуйская М. Ю. К вопросу о типологии лиц, совершивших умышленные убийства при отягчающих обстоятельствах / Вісник Луганського інституту внутрішніх справ. 2000. Вип. 2. С. 140-146.
18. Валуйська М. Ю. Кримінологічна характеристика особистості злочинців, що вчинили умисні вбивства при обтяжуючих обставинах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримін. право та кримінологія; кримін.-викон. право» / Марина Юріївна Валуйська; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2002. 18 с.
19. Вербенський М. Г. Тенденції транснаціональної організаційної злочинності в Україні / Право і суспільство. 2010. № 2. С. 101-106.
20. Виправний центр як суб'єкт запобігання злочинам : монографія / І. Г. Богатирьов, Д. О. Зубов, В. В. Маковій. К. : Дакор, 2014. 232 с.
21. Вишневецкая К. В. Урбанизация и ее влияние на процессы виктимизации населения / Юридический мир. 2006. № 3. С. 65-70.
22. Віктимологічні засади боротьби зі злочинами, що вчиняються в установах виконання покарань України : навч. посіб. / О. М. Джужа, ред. В. В. Коваленко, О. Г. Колб та ін.; МОН України, КНУВС, ун-т сучасних знань. Хмельницький : Хм. ЦНП, 2012. 171 с.
23. Волженкин Б. В. Преступления в сфере экономической деятельности / Б. В. Волженкин. СПб. : Изд. «Юрид. центр Пресс», 2002. 641 с.
24. Гавриш С. Б. Уголовно- правовая охрана природной среды Украины. Проблемы теории и развитие законодательства [Текст] / С. Б. Гавриш. Харьков : [б.в.], 1994. 640 с.
25. Гишинский Я. И. Глобализация, девиантность, социальный контроль: сборник статей / СПб. : Изд-во ДЕАН, 2009. 331 с.
26. Гладкова Є. О. Правові засади протидії наркозлочинності: функціональний аналіз / Вісник кримінологічної асоціації України. 2017. № 16. С. 46-52.
27. Голик Ю. В. Случайный преступник / Ю. В. Голик ; ред. В. Д. Филимонов. Томск : Изд-во Томского ун-та, 1984. 166 с.
28. Голіна В. В. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми боротьби з бандитизмом: соціально-правове та кримінологічне дослідження. Монографія / В. В. Голіна. Харків, Регіон-інформ, 2004. 212 с.

29. Голіна В. В. Попередження тяжких насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи. Навчальний посібник / В. В. Голіна. Х. : НЮАУ. 1997. 52 с.
30. Голіна В.В., Лукашевич С.Ю. Щодо поняття та загальної характеристики злочинності в місцях позбавлення волі // Проблеми законності. 1999. № 38. С. 187-193.
31. Головина Г. В. Личность участника организованной преступной деятельности / Следователь. 2004. № 1. С. 40-42.
32. Головкін Б. М. Корислива спрямованість особистості злочинця, опосередкована у насильницьких проявах: поняття, зміст, шляхи формування / Вісник Академії правових наук України: зб. наук. Праць. 2009. № 3. С. 221-230.
33. Головкін Б. М. Типологія сімейно-побутових насильницьких злочинців / Вісник Академії правових наук України. Збірник наукових праць. Харків. 2004. № 36. С. 177-185.
34. Горбань А. Сучасний стан кримінології як науки / Вища школа. 2012. № 8. С. 37-41.
35. Гумін О. М. Інтегративна функція кримінології в системі наук про людину / Митна справа. 2012. № 1 (ч. 2, кн.2). С. 3-10.
36. Гуцалова К. Кримінологічне визначення поняття та ознак економічної злочинності: проблемні питання / Юридичний журнал. 2004. № 29. С. 113-115.
37. Давиденко Л. М. Запобігання злочинності як система профілактичних заходів та кримінологічна діяльність / Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. 2002. № 3. С. 162-170.
38. Давыденко Л. М., Бандурка А. М. Противодействие преступности: теория, практика, проблемы: монография / Х. : Изд-во Нац. ун-та внутр. дел, 2005. 302 с.
39. Даньшин И. Н. Преступность: понятие и общая характеристика, причины и условия : учеб. пособие / Киев : УМК ВО, 1988. 69 с.
40. Демчіхіна Є. С. Кримінологічний аналіз чинників групової некорисливої насильницької злочинності неповнолітніх / Бюлетень Міністерства юстиції України. 2011. № 6. С. 86-90.
41. Демчіхіна Є. С. Особливості кримінологічної характеристики неповнолітніх осіб, що вчиняють групові некорисливі насильницькі злочини / Бюлетень Міністерства юстиції України. 2013. № 6. С. 124-130.
42. Джужа О. М., Василевич В. В., Кулик О. Г. Основні показники злочинності: міжнародний і вітчизняний досвід / Вісник Верховного Суду України. 2012. № 1. С. 37-42.
43. Джужа О. М. Сучасний погляд на розвиток кримінології / Право України. 2003. № 2. С. 97-101.
44. Дрьомін В. М. Злочинність як соціальна практика: інституціональна теорія криміналізації суспільства: монографія / Одеса : Юридична література, 2009. 616 с.
45. Дрьомін В. М. Інституціональна методологія дослідження механізму відтворення злочинності / Правове життя сучасної України : Матер. міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (20-21 травня 2011 р., м. Одеса), 2011. Т. 2. С. 264-266.

46. Дрьомін В. М. Основні напрямки державної кримінологічної політики у механізмі декриміналізації суспільства / Актуальні проблеми політики: збірник наукових праць. Вип. 30. Одеса, 2007. С. 193-198.
47. Дрьомін В. М. Праксеологічний підхід до пізнання злочинності / Шлях до кримінології: пам'яті Анатолія Петровича Закалюка : збірник матеріалів. 2010. С. 104-126.
48. Дрёмин В. Н. К вопросу о предмете институциональной криминологии: от криминальных практик к социальному институту / Митна справа. 2010. № 6. С. 68-73.
49. Дрёмин В. Н. Насилие в механизме криминализации общества / Актуальні проблеми політики (збірник наукових праць). Одеса : Фенікс, 2006. № 29. С. 532-537.
50. Дрёмин В. Н. Ограничение преступности: международный опыт / Юридический вестник. № 3. 1994. С. 44-46.
51. Дрёмин В. Н. Организованная преступность и криминальная культура: механизмы взаимодействия / Криминогенная ситуация на юге Украины: особенности и проблемы сдерживания: сб. науч. статей / [под ред. М. Ф. Орзиха, В. Н. Дрёмина]. Б-ка журн. «Юридичний вісник». Одеса : Фенікс, 2003. С. 78-88.
52. Дрёмин В. Н. «Отмывание» доходов: проблема законодательного определения / Юридический вестник. 2000. № 2. С. 80-81.
53. Дрёмин В. Н. Современные стратегии предупреждения преступности / В. Н. Дрёмин // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць / Одеса : Юрид. л-ра, 1994. Вип. 1. С. 170-175.
54. Дрёмин В. Н. Социальные функции криминологии: история и современность / Юридический вестник. 2007. № 4. С. 119-130.
55. Дьоменко С. В. Спірні питання визначення поняття «особистість злочинця» / Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць міжнар. наук. конф., присвяч. пам'яті О. В. Сурілова. 2009. Вип. 45. С. 348-352.
56. Дудоров О. О. Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика: монографія / О. О. Дудоров. Київ : Юридична практика, 2003. 924 с.
57. Жалинский А. Э. Обновление криминологии / Право и политика. 2012. № 5. С. 828-835.
58. Женунтій В. І. Поняття особистості злочинця в теорії вітчизняної кримінології / Держава та регіони. Науково-виробничий журнал. Серія: Право. 2009. № 2. С. 61-65.
59. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007. 424 с.
60. Заросинський Ю., Заросинський О. Наркоманія: стан і проблеми боротьби з нею на сучасному етапі / Право України. 2007. № 8. С. 61-64.
61. Зелинский А. Ф. Криминальная психология: Научно-практическое издание / Киев : Юринком Интер, 1999. 240 с.
62. Зелінський А. Перспективи подальшого розвитку кримінології / Право України. 2001. № 2. С. 107-109.

63. Зелинская Н. А. Международные преступления и международная преступность / Одеса: Юридична література, 2006. 365 с.
64. Зелінська Н. А., Дрьомін В. М. Кримінальна глобалізація: від транснаціонального злочину до транснаціональної злочинності / Юридичний вісник. 2011. № 1. С. 34-39.
65. Злочинність неповнолітніх: причини, наслідки та шляхи запобігання: навч. посібник / [С. І. Яковенко, Н. Ю. Максимова, Л. І. Мороз та ін.]. Київ : Вид. Паливода А. В., 2006. 260 с.
66. Игошев К. Е. Типология личности преступника и мотивация преступного поведения / Горький : Горьк. высш. школа МВД СССР, 1974. 168 с.
67. Ігнатів О. М. Зовнішні обставини вчинення насильницьких злочинів працівниками органів внутрішніх справ / Кримінологія в Україні та протидія злочинності: збірник наукових статей. 2008. С. 223-227.
68. Ігнатів О. М. Попередження насильницьких злочинів, що вчиняються працівниками органів внутрішніх справ поза сферою сімейно-побутових відносин та не пов'язані з службовою діяльністю / Наше право. 2008. № 4. С. 101-105.
69. Ігнатів О. М. Рівень та динаміка насильницької злочинності працівників органів внутрішніх справ / Держава і право: юридичні і політичні науки: зб. наук. праць. 2008. Вип. 42. С. 529-535.
70. Ігнатів О. М. Щодо рівня злочинності в Україні в цілому та рівня кримінального насильства зокрема / Часопис Київського університету права. 2012. № 2. С. 289-295.
71. Йосипів А. О. Вплив зловживання алкоголем та наркотичними речовинами на злочинність осіб з маргінальною поведінкою / Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2013. Вип. 6–2. Ч. 2. С. 89-91.
72. Йосипів А. О. Насильницька злочинність: детермінанти та протидія органами внутрішніх справ: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримін. право та кримінологія; кримін.-викон. право» / Алла Олексіївна Йосипів ; Львів. держ. ун-т внутрішніх справ. Львів, 2009. 18 с.
73. Йосипів А. О. Причини насильства та умови його попередження / Держава і право: Юридичні і політичні науки: зб. наук. праць. 2009. Вип. 43. С. 569-574.
74. Кальман О. Г. Стан та головні напрямки попередження економічної злочинності в Україні: теоретичні і прикладні проблеми / О. Г. Кальман. Харків : Гімназія, 2003. 352 с.
75. Кальченко Т. Л. Запобігання злочинності неповнолітніх в Україні спеціальними органами та установами : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Київ, 2004. 21 с.
76. Квашиш В. Цена преступности как криминологическая проблема / Уголовное право. 2008. № 6. С. 94-102.
77. Клименко С. В. Теоретичні, кримінально-правові і кримінологічні проблеми боротьби з посяганнями на навколишнє природне середовище (досвід системного

- аналізу) [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Клименко Сергій Володимирович; Одеський держ. ун-т ім. І. І. Мечникова, Юридичний ін-т. Одеса, 1996. 20 с.
78. Колб О. Г. Запобігання злочинності у місцях позбавлення волі : [навч. посібник]. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005. 494 с.
79. Колб О. Г. Кримінологія і соціальна профілактика злочинів у виправних установах : навч. посіб. / О. Г. Колб. Луцьк, 2007. 399 с.
80. Колб О. Г. Організація індивідуального запобігання злочинам у кримінально-виконавчій установі : монографія / О. Г. Колб. Луцьк, 2007. 513 с.
81. Колб О. Г. Установа виконання покарань як суб'єкт профілактики злочинів : монографія / О. Г. Колб. Луцьк : Вежа, 2006. 462 с.
82. Комісарчук Ю. А. Детінізація економічних відносин в Україні (кримінально-правове та кримінологічне забезпечення) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримін. право та кримінологія; кримін.-викон. право» / Юлія Анатоліївна Комісарчук ; Київ : Київський національний ун-т внутріш. справ, 2006. 20 с.
83. Корольчук В. В. Актуальні проблеми запобігання злочинам неповнолітніх / Науковий вісник Нац. акад. внутр. справ. 2013. № 1. С. 176–182.
84. Косарев В. Н. Современная криминология о причинах и условиях преступности / Современное право. 2010. № 1. С. 79-81.
85. Костенко О. М. Воля і свідомість злочинця (дослідження із застосуванням принципу натуралізму) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримін. право та кримінологія; кримін.-викон. право» / Київ : Київський ун-т імені Т. Г. Шевченка, 1995. 46 с.
86. Костенко О. М. Культура і закон у протидії злу / Київ, 2008. 352 с.
87. Кравчук С. Організована злочинність у сфері економіки України: проблеми припинення та шляхи їх вирішення / Право України. 2011. № 8. С. 301-308.
88. Криминальная мотивация / Ю. М. Антонян, В. В. Гульдан, В. Н. Кудрявцев [и др.] ; отв. ред. В. Н. Кудрявцев. М. : Наука, 1986. 302 с.
89. Кримінально-правова протидія незаконному обігу наркотиків: міжнародні та національні стандарти : посіб / А. В. Савченко, О. М. Стрільців ; за ред. Коваленка В. В. ; Нац. акад. внутр. справ. Київ : НАВС, 2014.
90. Кримінально-правова характеристика злочинів у сфері обігу наркотичних засобів та психотропних речовин, вчинених із залученням неповнолітніх та щодо неповнолітніх : моногр. / кол. авт. ; МВС України, Нац. акад. внутр. справ. Київ : НАВС, 2016.
91. Кримінологічна характеристика злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються неповнолітніми : монографія / за заг. ред. В. В. Голіни. Харків : Кроссруд. 2007. 156 с.
92. Кримінологічні та оперативно-розшукові засади запобігання злочинам і правопорушенням, що вчиняються персоналом виправних колоній : монографія /

- [Коваленко В. В., Джужа О. М., Колб О. Г. та ін.] ; за заг. ред. доктора юрид. наук, проф. В. В. Коваленка. К. : Атіка, 2012. 368 с.
93. Кримінологія (альбом схем): Боднар І.В., Царюк С.В. / ЧЮК ДДУПВП. Чернігів, 2008. 86 с.
94. Кримінологія: Учебник для вузов / Под общ. ред. д.ю.н. проф. А. И. Долговой. 2-е изд., перераб. и доп. М. : Издательство НОРМА, 2003.
95. Кудрявцев В. Н. Преступность и нравы переходного общества / М. : Гардарики, 2002. 238 с.
96. Кузнецова Н. Ф. Проблемы криминологической детерминации / Н. Ф. Кузнецова ; под ред. В. Н. Кудрявцева. М. : Изд-во Моск. ун-та, 1984. 208 с.
97. Кулик О. Г. Злочинність в Україні: тенденції, закономірності, методи пізнання : монографія / Київ : Юрінком Інтер, 2011. 288 с.
98. Кулик Л. М. Ознаки насильницької злочинності / Право і суспільство. 2010. № 5. С. 128-132.
99. Курило В. І., Михайлов О. Є., Яра О. С. Кримінологія: загальна частина. Курс лекцій. Навчальний посібник. К.: Кондор, 2006. 192 с.
100. Курс кримінології: Загальна частина: Підручник: У 2 кн. / О. М. Джужа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін.; За заг. ред. О. М. Джужи. К. : Юрінком Інтер, 2001. 352 с.
101. Литвак О. М. Злочинність, її причини та профілактика / Київ : Україна, 1997. 167 с.
102. Литвак О. Латентна злочинність: деякі аспекти // Право України. 2003. № 12. С. 63-64.
103. Літвін В. В., Борідько О. А., Вартузов В. В., Литвинов О. М. Розкриття, розслідування та попередження злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів у світлі нових викликів та загроз : навч.-практ. посіб. Херсон, 2012.
104. Литвинов О. М. Механізм протидії злочинності / Публічне право. 2011. № 1. С. 59-63.
105. Литвинов О. М., Трубников В. М., Ємельянов В. П. Запобігання злочинам у місцях позбавлення волі. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 3. С. 354-356.
106. Лукашевич С. Ю. Кримінологічна політика держави: концептуальні положення та основні принципи її формування / Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. Вип. 16. Х. : Кроссроуд, 2008. С. 36-48.
107. Лукашевич С. Ю. Кримінологічна характеристика та попередження злочинності засуджених в місцях позбавлення волі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / С. Ю. Лукашевич ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2001. 19 с.
108. Лукашевич С. Ю. Попередження злочинності засуджених в місцях позбавлення волі : монографія / С. Ю. Лукашевич. Харків : СПД ФО Вапнярчук, 2006. 103 с.

109. Лунеев В. В. Преступность XX века: мировые, региональные и российские тенденции / В. В. Лунеев ; [2-е изд., перераб. и доп.]. М. : Волтерс Клувер, 2005. 912 с.
110. Матвійчук В. К. Кримінально-правова охорона навколишнього природного середовища: проблеми законодавства, теорії та практики: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Матвійчук Валерій Костянтинович. К., 2008. 511 с.
111. Матвійчук Ю. М. Профілактична функція прокуратури із запобігання протидії злочинності (організаційно-правовий та психологічний аспект): наук. вид. / Ю. М. Матвійчук. Кременець, 2010. 128 с.
112. Мельник С. М. Оцінка діяльності оперативних підрозділів в аспекті боротьби з організованою злочинністю / Південноукраїнський правничий часопис. 2009. № 4. С. 26-29.
113. Мельник П., Лановенко І. Психологічні механізми девіантної поведінки / Право України. 2000. № 4. С. 90–92.
114. Мельничок В. М. Криміналістична характеристика соціально-психологічних ознак особистості злочинця / Юридична Україна. 2008. № 11. С. 97-102.
115. Мельничук Т. В. Організовані форми злочинної діяльності у зовнішньоекономічній сфері: монографія / Т. В. Мельничук. Одеса : Фенікс, 2010. 246 с.
116. Мельничук Т. В. Проблема нормативного визначення поняття організованої злочинності та її форм / Правовые проблемы противодействия организованной преступности: сб. науч. статей / [под ред. М. Ф. Орзиха, В. Н. Дрёмина]. Б-ка журн. «Юридичний вісник». Одеса : Фенікс, 2005. С. 185-203.
117. Мельничук Т. В. Ціна економічної злочинності: проблемні аспекти визначення та застосування / Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2013. № 5. С. 191-195.
118. Механизм преступного поведения / Ю. М. Антонян, П. С. Дагель, О. Л. Дубовик [и др.] ; отв. ред. В. Н. Кудрявцев. М.: Наука, 1981. 248 с.
119. Моргун О. С. Кримінально-психологічні особливості злочинності неповнолітніх / Наше право. 2012. № 3. Ч. 1. С. 151-157.
120. Муляр О. Організована злочинність – складне суспільно небезпечне явище / Вісник прокуратури. 2009. № 7. С. 92-98.
121. Наркозлочинність: кримінологічна характеристика та запобігання : наук.-практ. посіб / Бова А. А., Женунтій В. І., Закалюк А. П. та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2006.
122. Наркозлочинність (кримінологічний аналіз та протидія) : навч. посіб. / Держ. ВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», Юрид. ф-т ; [уклад.: Я. В. Ступник та ін.]. Ужгород : Гельветика, 2016.
123. Немченко О. І. Запобігання злочинам, що вчиняються неповнолітніми з психічними відхиленнями: кримінологічні засади: монографія / Запоріжжя : Дніпровський металург. 2011. 212 с.

124. Одинцова О. В. Джерела кримінологічної інформації про організовану злочинність та їх використання у кримінологічній науці та практиці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримін. право та кримінологія; кримін.-викон. право» / Олена Володимирівна Одинцова; Харків: Харків. нац. ун-т внутрішніх справ. 2012. 18 с.
125. Озерський І. В., Кашук І. О. Економічна злочинність (поняттєво-правовий та психологічний аналіз) / Економіка. Фінанси. Право. № 11. 2004. С. 22-27.
126. Олькова О. А. Тенденции преступности в России и Украине: сравнительное криминологическое исследование / Актуальные проблемы правоведения. 2011. № 4. С. 103-106.
127. Організація індивідуального запобігання злочинам у кримінально-виконавчій установі : [монографія] / В. П., Захаров, О. Г. Колб, С. М. Мирончук, Л. І. Міліщук. 2-ге вид., перероб. і доп. Луцьк : Підприємець Іванюк В.П., 2007. 442 с.
128. Пивоваров В. В., Цибульська І. О. Злочинність у місцях позбавлення волі: сучасні українські реалії / Карпатський правничий часопис. 2015. № 10. С. 138-144.
129. Погорецький М. А. Концептуальні підходи до боротьби зі злочинністю та захисту прав людини в зарубіжних країнах / Проблеми законності. 2004. Вип. 68. С. 122-131.
130. Подільчак О. М. Насильницькі злочини: особистісні детермінанти / Проблеми законності: акад. зб. наук. праць. 2007. Вип. 90. С. 158-166.
131. Попович В. М. Взаємозв'язок організованої злочинності, «відмивання» доходів незаконного походження та «тіньової» економіки / Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2002. № 5. С. 62-65.
132. Попович В. М. Економіко-кримінологічна теорія детінізації економіки: монографія / В. М. Попович. Ірпінь : Академія державної податкової служби України, 2001. 546 с.
133. Попович О. В. Особа злочинця як об'єкт філософсько-правового дослідження / Митна справа. 2012. № 80. Ч. 2. С. 159-165.
134. Попович О. В. Особистість злочинця як соціально-психологічне поняття / Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». 2012. Вип. № 1. С. 40-50.
135. Попович О. В. Теоретико-методологічний рівень розробки проблеми латентності злочинів / Право України. 1999. № 11. С. 106-111.
136. Профілактика злочинів: Підручник / О.М. Джужа, В.В. Василевич, О. Ф. Гіда та ін.; За заг. ред. докт. юрид. наук, проф. О.М. Джужа. К.: Атіка, 2011. 720 с.
137. Расюк Е. Поняття та кримінологічна характеристика організованої злочинності / Підприємництво, господарство і право. 2010. № 7. С. 147-150.
138. Романов С. Ю. Щодо поняття віктимологічної профілактики злочинів у кримінології / Право і безпека. 2002. № 4. С. 147-150.

139. Розслідування злочинів, вчинених засудженими у місцях позбавлення волі : навч. посіб. / В. К. Весельський, В. В. Пясковський, М. М. Сербін. К. : КНТ, 2008. 194 с.
140. Рощина І. Правові заходи підвищення ефективності норм кримінального права у запобіганні злочинності / Право України. 2005. № 9. С. 66-70.
141. Скулиш Є. Д., Глушков В. О. Поняття транснаціональної організованої злочинності та її співвідношення з тероризмом / Право і суспільство. 2012. № 2. С. 190-194.
142. Смоленський, Д. П. Віктимологічні чинники групової корисливої злочинності неповнолітніх / Часопис Київського університету права. 2010. № 2. С. 293-296.
143. Сорока С. О. Контрабанда наркотичних засобів: проблеми протидії: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 «Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право» / Львів, 2010. 22 с.
144. Сосніна О. Злочинність як об'єкт кримінологічного дослідження / Публічне право. 2011. № 4. С. 379-386.
145. Сташис В. Основні тенденції сучасної злочинності в Україні / Ежегодник украинского права: сборник науч. трудов. 2009. № 1. С. 229-247.
146. Стихарна І. С. Характеристика етнічних організованих злочинних груп / Південноукраїнський правничий часопис. 2009. № 1. С. 51-52.
147. Стрельцов Е. Л. Экономическая преступность в Украине: курс лекций / Е. Л. Стрельцов. Одесса: АО Бахва, 1997. 572 с.
148. Стрельцов Є. Л. Економічні злочини: внутрідержавні та міжнародні аспекти: навч. посібник / Є. Л. Стрельцов. Одеса : АстроПринт, 2000. 476 с.
149. Стройч В. Взаємозв'язки у розвитку організованої злочинності та формуванні кримінальних ринків в Україні / Публічне право. 2012. № 3. С. 233-239.
150. Ступник Я. В., Литвинов О. М. Кримінологічний аналіз механізму протидії наркозлочинності : моногр. Харків : НікаНова, 2012. 193 с.
151. Сердюк П. П. Проблема меж предмету кримінології у сучасній кримінологічній науці / Актуальные проблемы криминологии и криминальной психологии : сб. науч. ст., 2007. С. 297-304.
152. Старков О. В. Криминология: религиозная преступность / О. В. Старков, Л. Д. Башкатов; под общ. ред. О. В. Старкова. СПб. : Издательство «Юридический центр Пресс», 2004. 386 с.
153. Тацій В. Боротьба зі злочинністю у сфері економічних відносин як вирішальний напрямок діяльності правоохоронних органів / Вісник прокуратури. 2002. № 13. С. 13-18.
154. Тимошенко В. А. Наркобізнес: національна та міжнародна протидія новим викликам : моногр. Київ, 2006. 456 с.
155. Тимчук О. Л. Злочинність у сучасному світі: кримінологічний аналіз / Бюлетень Міністерства юстиції України. 2010. № 11. С. 84-91.
156. Тиндик Н. П. Організаційне та інформаційне забезпечення боротьби зі злочинністю у глобалізованому світі / Митна справа. 2010. № 3. Ч. 2. С. 3-9.

157. Травис Дж. Международные стратегии предупреждения преступности в обществах переходного периода: проблемы и перспективы / Право и политика. 2001. № 2. С. 126-130.
158. Турлова Ю. А. Кримінологічний аналіз сучасного стану екологічної злочинності в Україні / Вісник Національної академії прокуратури України. 2016. № 45. С. 66-72.
159. Турлова Ю. А. Поняття «екологічні злочини»: до проблеми визначення / Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2015. № 6. Том 3. С. 69-72.
160. Турлова Ю.А. Система екологічних злочинів / Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Вип. 36. Т. 2. С. 103–109.
161. Турлова Ю. А. Феномен екологічної злочинності: питання кримінологічної дефініції / Держава і право. Юридичні і політичні науки. 2014. № 66. С. 237-246.
162. Ущаповський В. Ф. Деформація економічних відносин як одна з умов розвитку організованої злочинності / Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. 2004. № 6. С. 110-117.
163. Федоренко Д. Про особливості рівня злочинності в урбанізованих регіонах України / Вісник Академії правових наук України. 2003. № 35. С. 208-218.
164. Филонов В. П. Причины преступности / В. П. Филонов. Днепропетровск, 1996. 200 с.
165. Фролова О. Щодо реформування предмета кримінології / Право України. 2003. № 7. С. 122-123.
166. Христюк О. С. Співробітники та засудженні : проблеми спілкування. Проблеми пенітенціарної теорії та практики. 2000. № 5. С. 158–162.
167. Чечель Н. О. Особа злочинця у кримінології: поняття та типологія / Митна справа. 2011. № 75. Ч. 2. С. 159-164.
168. Чечель Н. О. Поняття причинності в кримінології: деякі аспекти / Форум права. 2011. № 2. С. 963–966.
169. Шакун В. Онтологічний вимір у кримінології / Право України. 2010. № 7. С. 136-143.
170. Шакун В. І. Урбанізація і злочинність : монографія / К. : Укр. акад. внутр. справ, 1996. 256 с.
171. Шалгунова С. А. Кримінологічне вчення про особу насильницького злочинця : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримін. право та кримінологія; кримін.-викон. право» / Світлана Аполлінаріївна Шалгунова ; Харків. нац. ун-т внутрішніх справ. Харків, 2013. 34 с.
172. Шалгунова С. Детермінація кримінального насильства та його соціальні умови / Світлана Шалгунова // Юридична Україна. 2011. № 2. С. 104-111.
173. Шевчук О. М. Державний контроль за обігом наркотиків : моногр. Харків : Право, 2015.
174. Шостко О. Європейський досвід запобігання організованим злочинності: теоретичні питання / Право України. 2010. № 2. С. 198-203.

175. Шур Э. М. Наше преступное общество : Социальные и правовые источники преступности в Америке / Э. М. Шур; [пер. с англ. Ю. А. Неподаева]; ред., предисл. В. Н. Кудрявцев. М. : Прогресс, 1977. 326 с.
176. Юзікова Н. С. Сучасна практика становлення європейських країн до вирішення проблем протидії суспільно небезпечним діям неправопослідовних / Право і суспільство. 2010. № 4. С. 168-173.
177. Яковлев А. Гилинский Я.И. Криминология. Теория, история, эмпирическая база, социальный контроль. Учебник для вузов. СПб.: Изд. Питер, 2002. С. 139-140.

Навчальне видання

Орловський Богдан Михайлович

КРИМІНОЛОГІЯ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

За редакцією автора

Підп. до друку 28.07.2020. Формат 60х84/16.

Ум.-друк. арк. 8,72. Тираж 30 пр.

Зам. № 2117.

Видавець і виготовлювач
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова

Україна, 65082, м. Одеса, вул. Єлісаветинська, 12

Тел.: (048) 723 28 39. E-mail: druk@onu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4215 від 22.11.2011 р. Р 51